

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

HİKÂYE KİTAPLARINDA DİLİN ŞİDDET ARACI OLARAK
KULLANIMI: ÖMER SEYFETTİN ÖRNEĞİ

SİBEL KAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EKİM, 2019
MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

HİKÂYE KİTAPLARINDA DİLİN ŞİDDET ARACI OLARAK KULLANIMI:
ÖMER SEYFETTİN ÖRNEĞİ

SİBEL KAYA

Eğitim Bilimleri Enstitüsünce
“Yüksek Lisans ”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Sözlü Savunma Tarihi: 01.10.2019

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hatice FIRAT

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Kamil İŞERİ

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Didem ÇETİN

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Ayşe Rezan ÇEÇEN EROĞUL

EKİM, 2019

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 20/09/2019 tarih ve 304/10 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin (24/7) maddesine göre, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Sibel KAYA'nın "Hikâye Kitaplarında Dilin Şiddet Aracı Olarak Kullanımı: Ömer Seyfettin Örneği" başlıklı tezini incelemiş ve aday 01/10/2019 tarihinde saat 14.30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 80 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **kabul** edildiğine...ile karar verilmiştir.

Doç. Dr. Hâtice FIRAT

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Kamil İŞERİ

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Didem ÇETİN

Üye

ETİK BEYANI

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanan “Hikâye Kitaplarında Dilin Şiddet Aracı Olarak Kullanımı: Ömer Seyfettin Örneği” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışmasında;

- Tez içinde sunulan veriler, bilgiler ve dokümanların akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde edildiğini,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçların bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunulduğunu,
- Tez çalışmasında yararlanılan eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterildiğini,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapılmadığını,
- Bu tezde sunulan çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 01 /10 / 2019

Sibel KAYA

Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

HİKÂYE KİTAPLARINDA DİLİN ŞİDDET ARACI OLARAK KULLANIMI: ÖMER SEYFETTİN ÖRNEĞİ

Sibel KAYA

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hatice FIRAT

Ekim 2019, 120 sayfa

Edebiyat; sanatçının duygu, istek, hayal ve düşünceleri, oluşturduğu kurgu yoluyla insanlara/ çocuklara aktarmasıdır. Edebiyatın içinde ayrı bir dal olan çocuk edebiyatı; temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan, çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayâl dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre, içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır. Edebiyat yazın şekli olan hikâye türü belirli bir zaman ve mekânda sınırlı sayıdaki kahramanların arasında geçen yaşanmış veya yaşanabilecek olayların anlatıldığı gözleme veya kurguya dayalı olan edebi türdür. İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan bir düşünme aracı ve gizli bir anlaşmalar sistemi olan dil sayesinde edebi metinde anlatılan olaylar yansıtılan karakterler insanlara/ çocuklara aktarılmaktadır. Çocukların okuduğu bu edebi metinlerde dilin kullanımı çocukların dil gelişimleri ve kişilik gelişimleri açısından oldukça önem taşımaktadır. Çocuklara tavsiye edilen ve çocukların sıkça okudukları bazı kitaplarda çocukların özdeşim kurdukları kahramanların şiddet içeren söylemleri ve eylemleri çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimlerini olumsuz etkileyebilmekte aynı zamanda çocuklarda saldırganlık, hırçınlık gibi kalıcı izler bırakabilmektedir. Çocuk; şiddeti görür, algılar, olumlu veya olumsuz olarak şemalandırır ve yaşantısında uygular. Hikâye kitaplarında, çocukların özdeşim kurdukları kahramanların olumsuz kişilik özelliklerine sahip olması, bu kahramanların şiddet uygulamaları; çocukların da bu tutum ve davranışları benimsemesine neden olmaktadır. Sertlik, sert ve katı davranış, kaba kuvvet kullanma,

insanları sindirmek, korkutmak için yaratılan olay ya da girişimler kişiye ve başkalarına dönük tehdit veya fiziksel, sözel ve simgesel güç olarak tanım bulan şiddet; sözel, simgesel (beden dili) vb. şekillerde çocuklara tavsiye edilen, çocuklar tarafından sıkça okunan kitaplarda yer alabilmektedir. Olumsuz çevrelerden uzak tutulmaya çalışılan çocuklar bazı kitaplarda örtük veya açık biçimde dilin şiddet aracı olarak kullanımıyla karşılaşmaktadır. Şüphesiz bu da çocukların kişilik gelişimlerini olumsuz etkilemektedir.

Bu çalışmanın amacı çocuklar tarafından sıkça okunan hikâye türünde yazılmış metinler üzerinden, edebi metinlerde dilin şiddet aracı olarak kullanım örneklerini ortaya koymaktır. Şiddetin bir iletişim aracı olan dile nasıl yansıdığını inceleyen bu çalışmada; Ömer Seyfettin'in savaş ve/veya tarih konulu hikâyelerinde, balkanlarla ilgili hikâyelerinde ve Türkçülük düşüncesine dayanan hikâyelerinde sözel ve simgesel şiddetin uygulanma nedenleri, yöntemleri, sözel ve simgesel şiddet uygulayan ve buna maruz kalan kişilerin genellikle kimler olduğu, sözel ve simgesel şiddet mağdurlarının bu durum karşısındaki tepkilerini tespit etmek amaçlanmıştır.

Bu çalışma dile yansıyan şiddeti sözel ve simgesel olarak iki farklı çeşitte ele aldığından ve özellikle çoğunlukla göz ardı edilen sözel şiddet unsurlarını ele almaktadır. Dil kavramı ve şiddet kavramı birbirinden ayrı kavramlar olmalarına karşın dil şiddeti aktaran ve çözüm yolu olarak gösteren bir araç olabilmektedir. Çalışma, bu nedenle şiddet içeren söz varlığı unsurlarını da kapsadığından bu konuya ilişkin diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Çalışmada hikâye türünün Türk edebiyatındaki en önemli temsilcilerinden Ömer Seyfettin'in savaş ve/veya tarih konulu eserleri (*Başını Vermeyen Şehit*, *Büyücü*, *Çanakkale'den Sonra*, *Ferman*, *Forsa*, *Nadan*, *Niçin Zengin Olmamış?*, *Kaç Yerinden?*, *Kızılma Neresi?*, *Kütük*, *Pembe İncili Kaftan*, *Teke Tek*, *Topuz*, *Vire*, *Zeytin Ekmek*) ; Balkanlarla ilgili hikâyeleri (*Beyaz Lale*, *Bomba*, *Hürriyet Bayrakları*, *Tuhaf Bir Zulüm*) ve Türkçülük düşüncesine dayanan konuları ele alan hikâyeleri (*Boykotaj Düşmanı*, *Piç*, *Primo Türk Çocuğu*) incelenmiştir.

Çalışmanın deseni nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasıdır. Verilerin analizi içerik analizi ile yapılmış olup; veri toplama yöntemi olarak doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda eserlerde sözel ve simgesel şiddetin başlıca uygulanma nedenleri arasında; “Öfke/ kızgınlık, korkutma/ sindirme/ üstünlük kurma isteği, karşıdakini değersiz görme/küçümseme” vb.; şiddetin uygulanma yöntemleri arasında da “hakaret etme/ aşağılama, tehdit, kızma/ azarlama/ bağırma” vb. tespit edilmiştir. İncelenen toplam 22 hikâyeye; 23 sözel şiddet, 10 simgesel şiddet unsuruna rastlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, hikâye, dil, şiddet ve türleri.

ABSTRACT

THE USE OF LANGUAGE AS A TOOL OF VIOLENCE IN STORY BOOKS: ÖMER SEYFETTİN EXAMPLE

Sibel KAYA

Master Thesis, Department of Turkish Language Teaching

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Hatice FIRAT

October 2019, 120 pages

Literature; transfuse the emotions, wishes, dreams and thoughts of the artist, to humans and children. Children's literature is a separate branch in literature; the main source of children and childhood, the child's perception, attention, emotion, thought and imagination fit the world; reflect the child's view and the reality of the child; the content, language, thinking and types according to the child, the content is simple and sincerely performs; Besides the gain in children the habit of reading literature, which contribute to the development of art and aesthetics, child-sensitive manner in a transition period that prepares adult literature ". The type of literary genre is a literary genre, which is based on observation or fiction, in which events are experienced or experienced between a limited number of heroes at a given time and place. The characters described in the literary text through the language, which is a system of thinking and a system of concealed agreements, provide the transferred to children. The use of language in these literary texts that children read is very important in terms of children's language development and personality development. In some books that children are recommended to children, the violent discourses and actions of heroes with which children are identified can negatively affect children's cognitive and affective development, while at the same time they may leave permanent traces such as aggression and irritability in children. Child; acts of violence, perceptions, implements the schemes and life experiences as positive or negative. In the story books, the heroes with whom they are identified have negative personality characteristics, the violent practices of these heroes; children also adopt these attitudes and behaviors. Hardness, rigid and rigid behavior, brute force, intimidation violence; verbal, symbolic (body language) etc. children in the form of books that are frequently read by children recommended. Children who are tried to be kept away from negative environments are

confronted with the use of the language as an instrument of violence, either implicitly or explicitly. Undoubtedly, this negatively affects the personality development of children.

The aim of this study is to reveal the examples of usage of language as a tool of violence in literary texts through the texts written in the story type frequently read by children. In this study which examines how violence is reflected in the language, which is a means of communication, the reasons of the application of verbal, symbolic in the stories of Ömer Seyfettin in the history of war and / or history, his stories about balkans and the ideas of Ottomanism-Turkism-Westernism, verbal and symbolic violence.

This study deals with two different types of verbal, symbolic and especially verbal violence that is often ignored. Although the concept of language and violence are separate concepts, language can be a means of transmitting violence and showing it as a solution. The study therefore distinguishes between violent vocabulary and other studies on this subject.

In this study, Ömer Seyfettin, one of the most important representatives of the story genre in Turkish literature, has been dealing with history of war and / or history (*Başını Vermeyen Şehit, Büyücü, Çanakkale'den Sonra, Ferman, Forsa, Nadan, Niçin Zengin Olmamış?, Kaç Yerinden?, Kızılelma Neresi?, Kütük, Pembe İncili Kaftan, Teke Tek, Topuz, Vire, Zeytin Ekmek*) ; His stories about the Balkans (*Beyaz Lale, Bomba, Hürriyet Bayrakları, Tuhaf Bir Zulüm*) and Ottomanism-Turkism-Westernism, his stories that deal with the idea movements (*Boykotaj Düşmanı, Piç, Primo Türk Çocuğu*) were examined.

The study is a case study of qualitative research methods. Data were analyzed by content analysis. Document analysis technique was used as data collection method. As a result of the study, the main reasons for the application of verbal and symbolic violence are; . Fury / anger, intimidation / desire to dominate, the other's worthless / ignored / disdain,; methods of violence are, insulting / humiliating, threatening, angry / reprimanding / yelling/ In the stories which are examined; 23 verbal violence, 10 symbolic violence found.

Key Words : Literature, story, language, violence and types of violence.

ÖNSÖZ

Sözel şiddet; “hayal kırıklığı yaşayıp öfkelenme, kendini/hakkını koruma, cezalandırma, istediği bir şeyi yaptırma, korkutma/ sindirme/ üstünlük kurma isteği, önyargı, ayrımcılık” gibi nedenler sonucunda gerçekleşen kişiyi incitici dil kalıplarının kullanılmasıdır. Simgesel şiddet yüz mimikleriyle işaretler yapan kişinin korkutma, tehdit vb. amaçlar içermesi simgesel bir şiddet olarak tanımlanmaktadır. İncelenen metinlerde sözel ve simgesel şiddete çok sayıda rastlanmıştır.

Yapılan çalışmada şiddetin kaynağından ve uygulanma yöntemlerinden yola çıkılarak Ömer Seyfettin’in hikâyeleri incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümde; problem durumu, çalışmanın amacı ve alt amaçlarına, çalışmanın alan yazınındaki önemine, sınırlılıklara ve tanımlara ikinci bölümde; edebi metinlerde dilin şiddet unsuru olarak kullanımı ile ilgili konuları yayın ve araştırmalardan yola çıkılarak oluşturulan kuramsal çerçeveye, konuyla ilgili yapılan yurt içi ve yurt dışı araştırmalarına üçüncü bölümde; araştırma modeli, incelenen dökümanlar, verilerin toplanması ve analizine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde, çalışmanın amacı ve alt amaçları doğrultusunda bulgular tespit edilmiş ve söz konusu bulgular yorumlanmıştır. Son bölümde ise bulgular doğrultusunda elde edilen sonuçlar paylaşılmış ve araştırma sonuçlarından hareketle önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışmada çok değerli tecrübeleriyle bana destek olan, beni yönlendiren çok kıymetli saygıdeğer hocam Doç. Dr. Hatice FIRAT’a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Bu araştırma süreci boyunca beni destekleyen ‘iyi ki benim ailem’ dediğim annem Emel ÇEKER ve babam Mithat ÇEKER’e sonsuz teşekkür ederim. Değerli fikirleriyle çalışma süreci boyunca her zorlukta bana destek olan, çalışmama katkı sağlayan eşim Mustafa KAYA’ya teşekkürlerimi sunuyorum. Beni hep takdir eden ve destekleyen ikinci ailem olan annem Ayser KAYA ve babam Mehmet Bedi KAYA’ya teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca bana güvenen ve destek olan, bana çok değer veren bendeki yerleri de çok büyük iki kıymetli insana Sabri CÖNK ve Seher Cönk’e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Yüksek Lisansa birlikte başladığım, çalışma sürecinde bana destek olan ve tezimi düzeltirken yardımcı olan çok yakın dostlarım Duygu KIVRAK’a, Zeynep ÇAKIR’a ve Yıldız GÜRBÜZ’e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	viii
KISALTMALAR	viii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Genel Amaçlar ve Alt Amaçlar	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.5. Tanımlar.....	5

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve	7
2.1.1. Edebiyat Kavramı ve Edebi Türler	10
2.1.2. Hikâye ve Özellikleri	12
2.1.3. Hikâye Türünün Türk Edebiyatındaki Gelişimi ve Önemli Temsilcileri	14
2.1.4. Ömer Seyfettin'in Türk Hikâyeciliğindeki Yeri	16
2.1.5. Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Türkçe Eğitimindeki Yeri.....	21
2.2. "Dil" Kavramı ve Dilin Şiddet Aracı Olarak Kullanımı	23
2.2.1. Şiddet.....	24
2.2.1.1. Sözel şiddet	26
2.2.2.2. Simgesel şiddet	26
2.2.2. Şiddetin Uygulanma Nedenleri.....	26
2.2.2.1. Düşmanlık/nefret.....	27
2.2.2.2. İstedini/dediğini yaptırma isteği	27

2.2.2.3. Karşısındakini değersiz görme/küçümseme	27
2.2.2.4. Korkutma/sindirme/üstünlük kurma isteği	28
2.2.2.5. Öfke/kızgınlık.....	28
2.2.3. Şiddetin Uygulanma Yöntemleri	29
2.2.3.1. Hakaret etme / aşağılama	29
2.2.3.2. Kızma/bağırma/azarlama	29
2.2.3.3. Tehdit etme	29
2.3. İlgili Yurt Dışı Araştırmaları	29
2.4. İlgili Yurt İçi Araştırmaları.....	30

BÖLÜM III YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli (Deseni).....	34
3.2. İncelenen Dökümanlar	34
3.3. Verilerin Toplanması	35
3.4. Verilerin Analizi	35

BÖLÜM IV BULGULAR

4.1. Ömer Seyfettin'in Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Dilin Şiddet Aracı Olarak Kullanımı	36
4.1.1. Ömer Seyfettin'in Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Taraflarına İlişkin Bulgular	40
4.1.1.1. Farklı milletler arasında sözel şiddet	42
4.1.1.2. Komutan- asker arasında sözel şiddet	44
4.1.1.3. Tanıdık/arkadaş arasında sözel şiddet	46
4.1.1.4. Yöneten- yönetilen arasında sözel şiddet.....	47
4.1.2. Ömer Seyfettin'in Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Uygulanma Nedenlerine İlişkin Bulgular	48
4.1.2.1. Düşmanlık/ nefret.....	50
4.1.2.2. İsteddiği/dediği şeyi yaptırma isteği (otorite sağlama).....	50

4.1.2.3. Karşısındakini değersiz görme/küçümseme	52
4.1.2.4. Korkutma/sindirme/üstünlük kurma isteği.....	53
4.1.2.5. Öfke/kızgınlık	53
4.1.3. Ömer Seyfettin'in Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Yöntemlerine İlişkin Bulgular	57
4.1.3.1. Hakaret etme/aşağılama	58
4.1.3.2. Kızma/azarlama/bağırma	59
4.1.3.3. Tehdit etme.....	61
4.1.4. Ömer Seyfettin'in Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddete Maruz Kalan Kişilerin Verdiği Tepkilere İlişkin Bulgular.....	63
4.1.4.1. Sessiz kalma	65
4.1.4.2. Sözel şiddete karşı çıkma/direnme	66
4.1.4.3. Sözel şiddeten haberdar olmama/tepkisizlik.....	68
4.1.4.4. Teslim olma/boyun eğme	68
4.1.4.5. Üzülme/ağlama	70
4.1.5. Ömer Seyfettin'in Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Simgesel Şiddet Unsurlarına İlişkin Bulgular	71
4.2. Ömer Seyfettin'in Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Dilin Şiddet Aracı Olarak Kullanımı	78
4.2.1. Ömer Seyfettin'in Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Taraflarına İlişkin Bulgular.....	79
4.2.1.1. Farklı milletler arasında sözel şiddet	80
4.2.1.2. Komutan- asker arasında sözel şiddet	81
4.2.1.3. Tanıdık/arkadaş arasında sözel şiddet	82
4.2.2. Ömer Seyfettin'in Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Uygulanma Nedenlerine İlişkin Bulgular	83
4.2.2.1. Düşmanlık/nefret.....	84
4.2.2.2. İsteddiği/dediği şeyi yaptırma isteği (otorite sağlama)	85
4.2.2.3. Karşısındakini değersiz görme/küçümseme	86
4.2.2.4. Öfke/kızgınlık	86
4.2.3. Ömer Seyfettin'in Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Yöntemlerine İlişkin Bulgular	87
4.2.3.1. Hakaret etme	88
4.2.3.2. Tehdit etme.....	89
4.2.4. Ömer Seyfettin'in Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddete Maruz Kalan Kişilerin Verdiği Tepkilere İlişkin Bulgular	90
4.2.4.1. Sessiz kalma.....	90
4.2.4.2. Teslim olma/boyun eğme	92

4.2.4.3. Sözel şiddete karşı çıkma/ direnme.....	93
4.2.5. Ömer Seyfettin'in Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Simgesel Şiddet Unsurlarına İlişkin Bulgular	94
4.3. Ömer Seyfettin'in Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Dilin Şiddet Aracı Olarak Kullanımı	95
4.3.1. Ömer Seyfettin'in Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Taraflarına İlişkin Bulgular	97
4.3.1.1. Tamdık/arkadaş arasında sözel şiddet	98
4.3.1.2. Yöneten- yönetilen arasında sözel şiddet	99
4.3.2. Ömer Seyfettin'in Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Uygulanma Nedenlerine İlişkin Bulgular.....	99
4.3.2.1. Düşmanlık/nefret.....	100
4.3.2.2. Karşısındakini değersiz görme/küçümseme	101
4.3.3. Ömer Seyfettin'in Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Yöntemlerine İlişkin Bulgular.....	101
4.3.3.1. Hakaret etme.....	102
4.3.4. Ömer Seyfettin'in Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Sözel Şiddete Maruz Kalan Kişilerin Verdiği Tepkilere İlişkin Bulgular.....	102
4.3.4.1. Sözel şiddete karşı çıkma/direnme	103
4.3.4.2. Teslim olma/boyun eğme	104

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuç	105
5.1.1. Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Sözel Şiddete İlişkin Sonuçlar	106
5.1.2. Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Simgesel Şiddete İlişkin Sonuçlar.....	109
5.2. Öneriler	110
KAYNAKÇA.....	112
ÖZGEÇMİŞ	120

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Ömer Seyfettin'in Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Dilin Şiddet Aracı Olarak Kullanımı	37
Tablo 2. Ömer Seyfettin'in Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Taraflarına İlişkin Bulgular	41
Tablo 3. Ömer Seyfettin'in Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Uygulanma Nedenlerine İlişkin Bulgular	49
Tablo 4. Ömer Seyfettin'in Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Yöntemlerine İlişkin Bulgular.....	57
Tablo 5. Ömer Seyfettin'in Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddete Maruz Kalan Kişilerin Verdiği Tepkilere İlişkin Bulgular	64
Tablo 6. Ömer Seyfettin'in Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Simgesel Şiddet Unsurlarına İlişkin Bulgular.....	71
Tablo 7. Ömer Seyfettin'in Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Dilin Şiddet Aracı Olarak Kullanımı	78
Tablo 8. Ömer Seyfettin'in Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Taraflarına İlişkin Bulgular	80
Tablo 9. Ömer Seyfettin'in Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Uygulanma Nedenlerine İlişkin Bulgular	84
Tablo.10. Ömer Seyfettin'in Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Yöntemlerine İlişkin Bulgular	87
Tablo 11. Ömer Seyfettin'in Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddete Maruz Kalan Kişilerin Verdiği Tepkilere İlişkin Bulgular	90
Tablo 12. Ömer Seyfettin'in Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Simgesel Şiddet Unsurlarına İlişkin Bulgular.....	94
Tablo 13. Ömer Seyfettin'in Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Dilin Şiddet Aracı Olarak Kullanımı	96
Tablo 14. Ömer Seyfettin'in Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Taraflarına İlişkin Bulgular	97
Tablo 15. Ömer Seyfettin'in Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Uygulanma Nedenlerine İlişkin Bulgular	100
Tablo 16. Ömer Seyfettin'in Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Yöntemlerine İlişkin Bulgular.....	102
Tablo 17. Ömer Seyfettin'in Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Sözel Şiddete Maruz Kalan Kişilerin Verdiği Tepkilere İlişkin Bulgular	103

KISALTMALAR DİZİNİ

TDK: Türk Dil Kurumu

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

Akt.: Aktaran

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümünde problem durumu açıklanarak çalışmanın çıkış noktası ifade edilmiş, genel amaç ve alt amaçlar belirtilmiş, araştırmanın önemi ve sınırlılıklarına yer verilmiş ve çalışmada sıkça kullanılan kavramlar tanımlanmıştır.

1.1. Problem Durumu

Türkçe derslerinin en temel araçlarından biri edebi metinlerdir. Gerek derslerde yararlanmak gerekse ders dışında okumak/okutmak üzere seçilecek edebî metinlerin taşıdığı nitelikler oldukça önemlidir. Kültür, tarih, değerler bu edebî metinler aracılığıyla öğrencilere aktarılır. Ancak kitaplarda karşılaşılan şiddet unsurları bu değerlerin aktarımını engelleyici olabilmektedir. Kara (2007) çalışmasında, kitaplarda yer alan şiddetin akan satır, görüntü ve imgeler içinde geçip giderken okurun imgeyi ve şiddeti birbirine karıştırdığını; şiddetin imgeye, imgenin ise şiddete dönüştüğünü ifade etmektedir. Günlük hayatta olduğu gibi edebiyat alanında da sözel ve simgesel şiddetle sıkça karşılaşmaktadır. Kelimeler arasına gizlenen hakaret, alay, lakap takma, yalan söyleme, iftira atma vb. gibi sözel şiddet veya jest, mimikler ve vücut diliyle uygulanan simgesel şiddet, metinlerin satırları arasında gizli kalmakta ve okurlar/çocuklar bu unsurların şiddet olduğunu anlamadan/farkına varmadan kabullenmektedir. Bu noktada özellikle çocuklar tarafından çok okunan kitapların içerik yönünden, özellikle şiddete yer verme durumu bakımından değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Alan yazına bakıldığında kitaplar üzerinde daha çok fiziksel şiddetin durumunu ortaya koymaya

yönelik çalışmalar yapıldığı, buna karşın sözel ve simgesel şiddet üzerinde fazla durulmadığı görülmektedir. Bu da sözel ve simgesel şiddetin farkındalığının az olduğunu göstermekte ve bir eksiklik, problem olarak alan yazında belirmektedir.

Araştırmalarda edebi metinlerin; kapak, resim, cümle uzunluğu, yabancı sözcük kullanımı, yazı puntosu gibi biçimsel özelliklerinin yanı sıra içerik özelliklerinin; özellikle de “sözel ve simgesel şiddet”in yer alması, yer alıyorsa özendirici, benimsetici şekilde barındırma durumu açısından da ele alınması, eksikliğin giderilmesine katkı sağlayacaktır. Bu çalışmada, edebî metinler içerisinde sıkça okunan türlerden hikâye metinlerinde sözel ve simgesel şiddet örneklerini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu noktada Türk edebiyatında hikâye denildiğinde ilk akla gelen ve çok okunan yazarlardan Ömer Seyfettin’e ait eserler incelenmiştir. Dil aracılığıyla gerçekleşen, göz ardı edilen sözel şiddete kaşı özellikle çocuk okurlarda ve Türkçe öğretmenlerinde farkındalığı artırmak için gerçekleştirilen çalışmanın edebi metinlerin temel araç olarak kullanıldığı Türkçe eğitimine, öğretmenlere, öğrencilere ve edebiyat okurlarına yönelik katkıları olacağı düşünülmektedir.

1.2. Genel Amaçlar ve Alt Amaçlar

Bu araştırmada; çocuklar tarafından sıkça okunan hikâye türünde yazılmış metinler üzerinden, dilin aracılığıyla ve edebi metinler kanalıyla sözel ve simgesel şiddetin okuyucuya aktarıldığı örnekleri ortaya koymak amaçlanmaktadır. Tezde çocuklar tarafından en çok okunan yazarlardan biri olması ve özellikle Türkçe derslerinde hikâyeleri, eğitim-öğretim aracı olarak ve değerler eğitimi açısından kullanılan Ömer Seyfettin’e ait savaş ve tarih konulu, Balkanlar konulu ve Türkçülük düşüncesine dayanan hikâye türündeki metinleri incelenmiştir.

Şiddetin bir iletişim aracı olan dile nasıl yansıdığını belirleyecek olan bu çalışmanın alt amaçları arasında aşağıdaki sorulara yanıt aramak yer almaktadır.

1. Ömer Seyfettin’in savaş ve tarih konulu hikâyelerinde;
  - a. Sözel şiddetin tarafları kimlerdir?
  - b. Sözel şiddetin uygulanma nedenleri nelerdir?
  - c. Sözel şiddetin yöntemleri nelerdir?

- d. Sözel şiddete maruz kalan kişilerin verdiği tepkiler nelerdir?
  - e. Simgesel şiddet unsurları nelerdir?
2. Ömer Seyfettin'in Balkanlar konulu hikâyelerinde;
    - a. Sözel şiddetin tarafları kimlerdir?
    - b. Sözel şiddetin uygulanma nedenleri nelerdir?
    - c. Sözel şiddetin yöntemleri nelerdir?
    - d. Sözel şiddete maruz kalan kişilerin verdiği tepkiler nelerdir?
    - e. Simgesel şiddet unsurları nelerdir?
  3. Ömer Seyfettin'in Türkçülük düşüncesine dayanan hikâyelerinde;
    - a. Sözel şiddetin tarafları kimlerdir?
    - b. Sözel şiddetin uygulanma nedenleri nelerdir?
    - c. Sözel şiddetin yöntemleri nelerdir?
    - d. Sözel şiddete maruz kalan kişilerin verdiği tepkiler nelerdir?
    - e. Simgesel şiddet unsurları nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Edebî eserlerde ana malzeme dildir. Dil aracılığıyla yazarın duygu ve düşünce dünyasına erişilmekte ve okuyucuda da farklı bakış açıları ve düşünme biçimleri oluşmaktadır. "Dil, insanlar arasındaki iletişim kanalını oluşturan, ses ve anlamca ortak unsurlara sahip bir sistemdir" (Özkırımlı, 2007, s.17). Eserlerde dilin usta bir biçimde kullanılması çocukların okumayı sevmesine, okuduklarından zevk almalarına ve zamanla okumanın alışkanlığa dönüşmesine katkı sağlamaktadır. Türkçe eğitimindeki temel dil becerilerinden biri olan okuma öğrenme alanında; nitelikli edebi eserler sayesinde çocuklarda estetik zevk oluşturmak, onlara toplumsal değerleri aktararak bilinçli bireyler olmalarını sağlamak amaçlanmaktadır. Okuma sevgisi ve alışkanlığının kazanılmasında kitabın dil ve anlatımı kadar diğer içerik özellikleri de önemlidir. Bu noktada olayların merkezinde bulunan kahramanlar çocukların en çok etkilendiği unsurların başında gelmektedir. Çünkü çocuklar kahramanlarla özdeşim kurmakta,

kahramanın gerek fiziksel gerekse ruhsal özelliklerini benimsemekte kısaca sempati duyduğu kahramanları model almakta ve onları taklit etmektedir. Bu bakımdan edebi eserde yer alan kahramanların taşıdığı özelliklerin olumlu ya da olumsuz olması çocukların ruhsal, duygusal vb. gelişimini doğrudan etkilemektedir. Edebi eserlerde zaman zaman kahramanlarda görülen olumsuz özelliklerden biri şiddete meyli olma, sorunlarını şiddet yoluyla çözmedir. Şiddet kavramı, Doğan (2000) tarafından “fiziksel zarar veya ölümü kapsayacak şekilde kişiye ve başkalarına dönük tehdit veya fiziksel, sözel ve simgesel güç” olarak tanımlanmaktadır (s. 79). Dolayısıyla gerçek hayatta ve de hayatın yansıdığı edebi eserlerde fiziksel şiddet, yanı sıra sözel ve simgesel şiddet örneklerine de rastlanmaktadır.

Sözel ve simgesel şiddet, Türk’ ün (2007) tanımıyla “şiddetin görünmez ve kibar” hâli simgesel şiddete karşı farkındalığın olmadığı anlamına gelmektedir (s. 613). Bu nedenle insanların/çocukların sık okudukları yazarlar ve metin türlerinde, fiziksel şiddet kadar sözel ve simgesel şiddetin de yer aldığına ortaya konması gereklidir.

Sözel ve simgesel şiddetin farkında olunmayışı sözlü olarak veya jest, mimikler ve vücut dili aracılığıyla; alay etmeyi, onur kırıcı ifadeler kullanmayı, kaba sözler kullanmayı, argo konuşmayı, küfür etmeyi, hakaret etmeyi, iftira atmayı, yalan söylemeyi, azarlamayı, tehdit etmeyi, vs. olağan kılmak anlamına gelmektedir. Bunlar kişiyi rencide eden sözel ve simgesel şiddet unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sözel ve simgesel şiddet ifadelerinin kitaplarda da karşımıza çıkması; okurların, ders kitabı hazırlayanların sözel şiddeti fark etmemesi ve hatta yazarların bile sözel şiddeti farkında olmadan kaleme alması görünmeyen sözel/simgesel şiddetin olağanlaşmasına yol açmaktadır. Şiddet türlerinden çabuk fark edilen fiziksel şiddet kişinin bedenine zarar verirken, sözel ve simgesel şiddet duygulara, psikolojiye, iç dünyaya zarar vermektedir ve fiziksel şiddete göre daha kalıcı izler bırakabilmektedir.

Türkçe eğitiminde öğrenciler metinler sayesinde “iyi ve “kötü” ayrımını da öğrenmekte ve bu kavramları zihninde şemalandırmaktadır. Bu bağlamda yapılan bu çalışma, Türkçe ders metinlerinde sözel ve simgesel şiddet unsurlarının öğretmenler tarafından önceden fark edilmesini, öğrencilerde “şiddet” şemasını güç ve saygınlık göstergesi veya sorun çözme yöntemi olarak “iyi” şeması içerisinde değil; insanî değerlere zarar veren bir eylem olarak “kötü” şeması içerisinde değerlendirmelerini sağlayacaktır.

Yapılan çalışmada konuyla ilgili diğer araştırmalardan farklı olarak dildeki şiddet

unsuru sözel ve simgesel olarak iki farklı şekilde incelenmiştir. Bu bakımdan Türkçe eğitimi ve öğretimine katkı sağlayacağı düşünülen bu çalışmada, çocukların en fazla okuduğu edebi türlerden olması bakımından hikâye türü ve bu türde çocuklar tarafından en çok okunan yazarlardan olan Ömer Seyfettin inceleme konusu olarak seçilmiştir. Sözel ve simgesel şiddet hayatın bir parçası olan edebi eserlere kadar girmiş durumdayken bu konuda, özellikle edebi eserler üzerine çalışma olmaması da bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Yapılan bu çalışmanın bu yönüyle alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın inceleme alanı, en çok okunan edebi türlerden biri olan “hikâye” ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca araştırma, hikâye türünün Türk edebiyatındaki en önemli temsilcilerinden Ömer Seyfettin’in savaş ve tarih konulu eserleri (*Başını Vermeyen Şehit, Büyücü, Çanakkale’den Sonra, Ferman, Forsa, Kaç Yerinden?, Kızılma Neresi?, Kütük, Nadan, Niçin Zengin Olmamış?, Pembe İncili Kaftan, Teke Tek, Topuz, Vire, Zeytin Ekmek*) ; Balkanlarla ilgili hikâyeleri (*Beyaz Lale, Bomba, Hürriyet Bayrakları, Tuhaf Bir Zulüm*) ve Türkçülük düşüncesine dayanan hikâyeleri (*Boykotaj Düşmanı, Piç, Primo Türk Çocuğu*) ile sınırlıdır. Bir başka sınırlılık ise, bu hikâyelerin sadece dilin şiddet aracı olarak kullanımını bakımından incelenmiş olmasıdır.

1.5. Tanımlar

Bu kısımda anlam karmaşıklığını engellemek adına, çalışmada sıkça karşılaşılabilecek kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

Edebiyat: “Kişilerin duygu, düşünce, hayal ve isteklerinin yazıyla veya sözle dilin aktarım gücünü kullanarak, okuyucuyu /dinleyiciyi etkileyecek biçimde ele alındığı eserlerin tamamıdır” (Demirel, 2010, s.45).

Çocuk edebiyatı: “Bebeklik ve ergenlik çağı arasındaki gelişim döneminde bulunan çocuğun duygu ve düşüncelerine, hayal dünyasına, ilgi ve beklentilerine yönelik oluşturulan sözlü ve yazılı eserlerin bütünüdür” (Aytekin, 2016, s. 9).

Hikâye: Kişilerin yaşadığı ya da yaşayabileceği olayların hayal gücüyle kurgulanarak kahraman, olay, yer ve zaman unsurları çerçevesinde anlatıldığı edebi türdür (Oğuzkan, 2013).

Dil: “Düşünme aracı, düşüncenin yaratıcısı” olarak tanımlanmıştır (Sever, 2011, s. 5).

Şiddet: “İzin verilmeyen, bu eyleme maruz kalan kişinin bedeni, psikolojik dünyası, özgürlüğü, değerleri gibi alanlarda tahribat yaratan, insan haklarını ihlal eden bir eylem biçimi” olarak tanımlanmıştır (Taşdemir Afşar, 2015, s.723).

Sözel şiddet: İnsanın karşısındakini “incitici, aşağılayıcı ifadelerin kullanılması, benliğini zedeleyici, onurunu kırması, başkasıyla ilgili doğru olmayan sözler yayması, argo içerikli konuşması gibi davranış ve tutumları” sözel şiddettir (Köknel, 1982, s. 142).

Simgesel şiddet: “Eylem gerçekleşmeden evvel kullanılan sembolik dil ve işaretleri kapsamakta olup jest, mimik ve işaretlerin korkutma, tehdit vb. amacıyla kullanıldığı şiddet türü”dür (Doğan, 2000 akt. Kuzu, 2003, s. 23).

1.6. Kısaltmalar

Akt.: Aktaran

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve

Dil edebiyatın, yazın alanının sihirli değneğidir. Düşünüleni aktaran dil, edebiyatın kaynağı ve malzemesidir. Yazar, dil kalıplarını yazıya aktardıktan sonra kişilerin bunları okuyup zihninde yapılandırması iletişim sürecinin gerçekleşmesi anlamına gelmektedir. Bir iletişim aracı olan dil çok önemli bir yere sahiptir. Dilin ustaca kullanımıyla oluşturulan edebiyat eserleri okuyucuyla buluştuğunda dilin büyüsü, okuru farklı dünyalarda yolculuğa çıkarmaktadır. Kitaplarda, edebî metinlerde kullanılan dil kalıpları çocukların zihinlerinde de farklı kapılar açmaktadır.

Edebiyat kavramı; “Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü ve yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı.” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2005, s. 210). Edebiyat aynı zamanda bir sanat dalı olarak nitelendirilmektedir. İfadeleri en etkili biçimde anlatmak ve karşı tarafta olumlu bir etki yaratmayı amaçlayan edebiyat temelinde estetik kaygı barındırdığı için sanat olarak ifade edilir. Kavcar (2017) çalışmasında toplumun içinden kesitleri, dönemin olaylarını ele alarak, bunları farklı bir pencereden topluma ulaştıran edebiyatın, aynı zamanda tarihî ve kültürel bir köprü vazifesi gördüğü için yalnız bireye değil topluma da hizmet ettiğini ifade etmektedir. Sözün kalıcılığını sağlayan edebiyat dönemin yaşanmış olaylarını anlatıp, kayda geçirirken hem de bu yazıları okuyan kişileri ileride benzerini yaşayabilecekleri bu olaylara hazırlamaktadır. Edebiyat, hayatı kopya eden bir yapıdır.

Öte yandan Akyüz (2014), edebiyatın amaçları arasında kişilerde istendik davranışlar oluşturmak, okuyucu veya dinleyicilerin kişilik gelişimlerini olumlu yönde etkilemek olduğunu söylemektedir. Bu noktada edebiyatçılar, edebiyatın başka bir kapısını

aramakta ve çocuk edebiyatı ile karşılaşmaktadır.

“Çocuk edebiyatı; çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile geliştirilen çocuksu bir edebiyattır” (Şirin, 2000, s. 9). Edebiyat dil gelişimini; dil aracılığıyla okuyucuya aktarılanlar ise kişilik gelişimini ve karakter oluşumunu etkilemektedir. Çocukların kişilik ve ahlaki gelişiminde edebi eserlerin önemli rolü vardır. Özellikle ilköğretim öğrencilerinin okuduğu kitaplarda öğreticilik de barındığı için çocukta hem estetik haz, okuma zevki oluşmakta hem de çocuk, farkında olmadan okuduklarından ders çıkarmakta ve aktarılan olumlu davranış örneklerini kişiliğine yansıtmaktadır. Bu doğrultuda Yardımcıel (2015), çocuk edebiyatını “çocukluk çağındaki bir insan yavrusunu işleme sanatı” olarak ifade etmiştir (s. 3).

Çocuklar eserde anlatılan olayları ve kahramanları zihninde canlandırmakta ve bu kahramanlarla özdeşim kurmaktadır. Çocukların kişilik gelişimlerinin olumlu yönde ilerlemesinde olumlu örneklerle özdeşim kurmaları önemlidir. Çocuklar anlatılan olayın içine kolayca girebildikleri kurmaca dünyadan dolayı, çok tercih ettikleri hikâyeye türünü okurken hem kaliteli vakit geçirmekte hem okumayı sevmektedirler. Ancak hikâyeye kitaplarında, çocukların özdeşim kurdukları kahramanların olumsuz kişilik özelliklerine sahip olması ve bu kahramanların şiddet uygulamaları; çocukların da bu uygulamaları içselleştirmesine yol açabilmektedir. Hikâyeye kitaplarında çocuklara iyi ve doğru olanı göstermek için kötü olanın da anlatılması noktasında ‘kötü’nün cazip taraflarının dile getirilerek “şiddetin dili”ni çocukların dil gelişimlerine ve karakter oluşumlarına aktarmak ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Şiddete dair eylemler kurallara uymamak, kişileri bedenlen ve duygusal yönden incitmek, kırmak, hırpalamak, huzursuzluk yaratmaktır (Erten ve Ardalı, 1996). Kişiler çoğu zaman öfkelerini kontrol edemeyerek, farkında olmadan şiddet uygulamaktadırlar. Farkında olmadan yapılan şiddet dışavurumları, özellikle çocukları olumsuz yönde etkilemektedir. Çocukların kendilerine model olarak belirledikleri kişilerin, bu gibi şiddet eylemlerinde bulunmaları hâlinde çocuklar da aynı hareket ve davranışları uygulayabilmektedir. Buna bağlı olarak Fırat, Güleç ve Şahin (2013), şiddetin çocuklara öğretildiğini; çocukların zihninde şiddetin saklandığını ve bunun çocuklarda asosyal olma, hırçınlaşma, korku duygusunun yoğunluğu şeklinde kendini gösterebildiğini belirtmişlerdir. Şiddet çocuğun beğendiği bir kahramanı örnek alıp onu taklit ederek öğrendiği bir davranış türüdür. Birey, çevresindeki kişilerin sorunlar karşısında uygulanan çözüm doğrultusunda şiddet

davranışlarından etkilenir ve kendi sorunlarında da aynı yöntemi kullanmasının normal olduğunu düşünür (Yavuz, 2014).

Çocuk; şiddeti görür, algılar, olumlu veya olumsuz olarak şemalandırır ve yaşantısında uygular. Bu nedenle hikâye kitaplarındaki kahramanların şiddeti bir çözüm yolu olarak kullanmaları, bu sayede de sorunun çözülmeye çalışılması yani şiddetin dil aracılığıyla ‘olumlanarak’ çocuklara aktarılması çocukların kişilik gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Hikâye kitaplarında şiddet farklı çeşitlerde görülmektedir. Şiddet daha çok fiziksel şiddet olarak düşünülmektedir ve dar bir alanda kısırlaşmıştır. Fakat şiddetin sözel şiddet, simgesel şiddet, psikolojik şiddet, ... vb. gibi çeşitleri vardır.

Sözlü ifadelerle kişi veya kişilerin onurunu zedelemek sözel şiddet olarak ifade edilir. Başka bir ifadeyle “Hayal kırıklığı yaşayıp öfkelenme, korkutma/sindirme, kendini/hakkını koruma, kendini iyi hissetme, öç alma, cezalandırma, önyargı, karşısındakini küçümseme, istediği şeyi yaptırma, şaka, sorununu başka türlü çözememe gibi nedenler sonucunda gerçekleşen şiddet” sözel şiddet olarak adlandırılmaktadır (TBMM, 2007, s.73). Bu tanımda belirtilen nedenlerden dolayı gerçekleşen sözlü şiddet, maruz kalan kişide duygusal örselenmelere yol açabilmektedir. Köknel (1982) sözel şiddeti, “insanın karşısındakini aşağılaması, onurunu kırması, ümitlerini yok etmesi, hakkında yalan yanlış şeyler söylemesi, hakaret içerikli konuşması” şeklinde tanımlamaktadır (s.142). Toplumda otorite amacıyla kullanılan şiddet; kişilerde duygusal zarar görme, şiddete yönelme gibi sonuçlar oluşturabilmektedir (İşiker, 2011).

Birçok edebi metinde dilin şiddet aracı olarak kullanımına ve bu şiddet türlerine rastlanmaktadır. Çocukların da okuduğu hatta öğretmenlerin tavsiye ettiği, içinde şiddetin sorunlara çözüm getirme yöntemi olarak sunulduğu bu edebi metinlerin çocuğun dil gelişiminde ve bilişsel gelişiminde büyük etkisi vardır. “Kitaplar, çocukların yaşamında karşılaşılabileceği olayları ve aralarındaki ilişkileri anlayabilmesine, bu olayları gelişim sırasına ve neden-sonuç ilişkisine göre kavrayabilmesine olanak sağlayan doğal bir öğrenme ortamı yaratır” (Sever, 2003, s. 65). Bir taşıyıcı vasfındaki dil, ‘hikâye’ gibi edebi türler kanalıyla şiddeti çocuklara taşıyabilmektedir. Çocukların da okuduğu hikâye kitaplarında kullanılan şiddet içeren dil kalıpları, çocukların zihninde yer edeceğinden zihinde oluşan bu şiddet çerçevelerinin kalıcı olabileceği ve kişilik gelişimlerin geçici olmayan izler bırakabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada Türkçe derslerinde materyal olarak kullanılan ve çocuklar tarafından da sık okunan hikâye metinlerinde, sözel şiddete

yenilme durumu incelenmiştir. Bazı edebî metinlerde şiddet, sorun çözme tekniği olarak aktarılmakta fiziksel veya sözel şiddet çocuklar için normal hale gelebilmektedir (Sever, 2002). Bu nedenle çocukların kolayca erişebildiği kitapların, metinlerin içerik analizinin yapılması gerekmektedir. Bu gerekliliğin sebebi Solak'ın (2014) belirttiği gibi edebiyatın “zevk alınması gereken bir sanat alanı olduğu kadar bir eğitim ve kültürlenme aracı” olmasıdır (s. 89). Edebî eserde anlatılan şiddet olgusu, istenmedik bir davranış şeklinde öğrenilebilir ve kalıcı hâle gelebilir. Yapılan çalışmada şiddetin kaynağından ve uygulanma yöntemlerinden yola çıkılarak Ömer Seyfettin'in hikâyeleri incelenmiştir. Yazar olarak Ömer Seyfettin'in seçilmesi Türk edebiyatında çok önemli bir yere sahip olması çocuklara yönelik yazmamasına rağmen eserlerinin, çocuklar tarafından oldukça fazla ilgi görmesi ve tercih edilmesi olmuştur. Çalışmada , Ömer Seyfettin'in savaş ve tarih konulu eserleri; “Başını Vermeyen Şehit, Büyücü, Çanakkale'den Sonra, Ferman, Forsa, Kaç Yerinden?, Kızılelma Neresi?, Kütük, Nadan, Pembe İncili Kaftan, Teke Tek, Topuz, Vire, Zeytin Ekmek”, Balkanlarla ilgili hikâyeleri; “Beyaz Lale, Bomba, Hürriyet Bayrakları, Tuhaf Bir Zulüm” ve Türkçülük düşüncesine dayanan hikâyeleri; “Boykotaj Düşmanı, Piç, Primo Türk Çocuğu” ele alınmıştır. Tespit edilen şiddet unsurları taraflar, nedenler, uygulama yöntemleri ve verilen tepkiler şeklinde çalışmada yer almaktadır.

2.1.1. Edebiyat Kavramı ve Edebi Türler

Edebiyat, insanın toplumda yönünü bulabilmesi, bireysel olarak karmaşık duygu dünyasında kaybolmaması için estetik ölçütler çerçevesinde yazar veya şair tarafından okur için hazırlanmış bir yolculuktur. Duygu, düşünce, gözlem gibi anlatılmak istenen herhangi bir konunun, estetik haz uyandıracak şekilde, güzel ve etkili bir üslupla söylenmesidir. Önal (2012) da edebiyat kavramının tanımını yaparken sanatsal açıdan ele almış edebiyatı “kelimelerle kurulan sanat dalı” olarak tanımlamıştır (s.17). Bu tanımdan anlaşıldığı gibi edebiyat, kelimelerin doğru ve etkili kullanılmasıyla etkileyici bir sanat hâlini almaktadır. Ayrıca edebiyat kavramını, çok farklı açılarda ele alan Önal (2012); bu kavramı insan, toplum, edep vb. ifadeleriyle ilişkilendirmiştir. Edebiyatın bu şekilde ifade edilmesi eğitim kavramıyla yakından bağlantılı olmasından ileri gelmektedir. Sözcük kökü olarak “edeb” kelimesinden gelmesi, bu kelimenin de anlam olarak “terbiye, eğitim” ifadelerini karşılamasından dolayı Türkçe eğitiminde edebiyat

metinlerinden yararlanılmaktadır. “Edebiyat nazımlı, nesirli güzel sözler; bu sözlerden bahseden ilim” olarak tanım bulmaktadır (Devellioğlu, 1990, s. 241). “Edebiyat” sözcüğünü daha çok 19. yüzyılda kullanılmaya başlanmış olup bunun öncesinde bu sözcük yerine “belâgat” kullanılmaktaydı (Bilgegil, 1989, s.19). Edebiyat sözlü veya yazılı metinlerin genel adı olarak ifade edilmektedir. Metin, eskiden bir yazıyı meydana getiren kelimeler bütünü, bir kitabın veya yazının bizzat yazarı tarafından kaleme alınmış orijinal nüshası anlamında kullanılırdı. Bu nüshalar, bir dönemden başka bir döneme kültürün taşıyıcısı olan dil malzemesiyle oluşturulan edebî metinler, hayatın ve toplumun insana sunduklarını değişik yapılarla harmanlayıp okuyuculara aktarmaktır (Macit ve Soldan, 2008).

Toplumdaki olaylar, tarih ve kültür metinler aracılığıyla günümüze taşınmaktadır. Metin kavramı “belirli bir bildirişim bağlamında, bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünü” olarak tanımlanmıştır (Günay, 2001, s. 33). Ancak bu ifade hem yazılı hem de sözlü edebi metinleri kapsayan çok geniş bir tanımdır.

Kavram içeriğinin genişliği, edebiyatçıları ‘metin’ kavramının sınıflandırılmasına ve özelleştirilmesine yöneltmiş ve bunun sonucunda ‘edebi tür’ doğmuştur. Tüm bu edebi türleri içinde barındıran edebiyat tarihi oldukça geniştir. Türk edebiyatının dönemleri her dönemin kendine ait özellikleri ve edebi türleri vardır. Türk edebiyatı en temelde İslamiyet öncesi dönem Türk edebiyatı, İslamiyet’in etkisiyle gelişen Türk edebiyatı ve Batı uygarlığıyla gelişen Türk edebiyatı olmak üzere üç döneme ayrılmıştır. Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy’a göre (2004) edebi türler, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Edebi türlerin sınıflandırılması edebî açıdan kolaylık sağlamaktadır. Genel olarak bilgilendirici ve anlatı metinleri şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Bilgilendirici metinler, “konunun okur tarafından daha iyi anlaşılması için bir olguyu, düşüncüyü ya da durumu açıklayan metinlerdir” (Günay, 2007, s. 341-347). Anlatı metinleri ise “Bir olay, bir olgu ya da bir öykü olayın kahramanlarının, birbirleriyle ilintili olayların belli bir zaman ve uzam içine oturtulmasıyla bir anlatma düzeni izlenerek anlatılır” (Dilidüzgün, 2010, s. 95).

2.1.2. Hikâye ve Özellikleri

Hikâye kurguya veya gözleme dayalı olabilmekte bir olay veya durum anlatılmakta olan kısa yazılardır. Hikâye insanlara gerçekte bağlantılı fakat kurgusal bir dünyanın kapılarını açarak okuyucularda estetik haz duygusu da uyandırarak kişilerin bu kurgu dünyasının bir parçası olmasını sağlamaktadır. Arapça olarak hikâye kavramı “ anlatma, benzetme, tarih, destan, kıssa, masal, rivayet” anlamlarına gelmektedir (Özkırımlı, 2017, s. 316). Toplumlarda derin izler bırakmış destanlaşmış, tarihte geçen yaşanmış veya ileride de yaşanabilecek olan olayların, yazarın kurgusuyla anlatılması olarak ifade edilir. Okuyucu, daha önce yaşananları veya ileriki zamanda yaşanması muhtemel olayları ve kahramanların bu olaylara verdikleri tepkileri gördükçe, kendisini benzer durumlara hazırlamış olmaktadır. Hikâye “gerçek ya da düş ürünü bir olayı aktaran kısa düz yazı şeklindeki anlatı” olarak tanımlanmaktadır (Geçgel, 2011, s. 259). Kısa oluşuyla ve içerisinde çok olay ve kahraman barındırmamasıyla çocukların ilgisini çekmiş olan bu tür okuyucu olayın içine çekerek okurun kahramanla özdeşim kurabilmesini sağlamıştır.

Hikâye için “İnsanları duygulandırmak veya heyecanlandırmak için, onların yaşadığı veya yaşayabileceği olayları sanatlı bir dille kısa biçimde anlatan yazılar.” şeklinde tanım yapmak da mümkündür (Öner, 2005, s. 433). Bu tanımla okuyucu heyecanlandığı ve duygulandığı için hikâye türünden duygu eğitimi ve değerler eğitimi alanlarında yararlanabilmektedir. Kitapta anlatılan kahramanla benzer bir sorun yaşayan çocuk o kahramanla özdeşim kurarak yaşadığı problemi çözebilmektedir. İnsanın kendi hayatında yaşadığı bir problemi hikâyede okuduğuna benzer biçimde çözebiliyor olması, çocuklar için de hikâyenin bir başka faydasını ortaya koymaktadır. Hikâye kitapları yaşanmış ve yaşanabilecek olayları anlattığı için çocukları hayata hazırlamaktadır. Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy (2004), bu durumla ilgili olarak hikâye kavramını “insan hayatından bir kesiti, yere ve zamana bağlı olarak anlatan kısa nesir” biçiminde tanımlamaktadırlar (s. 94).

Hikâye türünü tanımak açısından kavramı karşılayan tanımlardan çok bu edebî türün özelliklerini belirlemek bu edebî türü tanımak açısından daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Her hikâyenin çekirdeğinde bir olay ya da durum vardır. Bu nedenle hikâye türünün olay hikâyeleri ve durum hikâyeleri olmak üzere iki çeşidi bulunmaktadır.

Olay hikâyelerinin öncüsü Guy De Maupassant'tır. ‘Maupassant tarzı hikâyeler’; ‘klasik

hikâye' diye de bilinmektedir. Maupassant tarzı hikâyelerde esas olan olaydır. Durum hikâyelerinde ise okuyucuya yaşamdan bir kesit sunulmaktadır. Buna 'modern hikâye' de denmektedir. Öncüsü Anton Pavloviç Çehov olduğundan 'Çehov tarzı hikâye' diye bilinmektedir (Ayyıldız ve Birgören, 2005).

"Hikâye"yi tanımak için bu türün öğelerini irdelemek gerekmektedir. Bir hikâyede yaşanmış ya da yaşanması muhtemel belli bir olay ya da durum, bu olayın geçtiği mekân, olayı gerçekleştiren kişiler ve olayın ele alındığı zaman önemli unsurlardır. Hikâye yapısını oluşturan temel öğeler; kurgu, anlatıcı, bakış açısı, şahıs kadrosu, olay örgüsü, mekân ve zaman unsurlarıdır.

Metnin yapısıyla ilgili bir kavram olan **kurgu**; "kurmaca" sözcüğüyle de ifade edilir. "Kurguda önemli olan, hem yapı unsurlarının kendi aralarındaki bütünlüğü, hem de yapı ile içerik (muhteva) arasındaki uyumdur" (Karabulut, 2013, s. 118). Hikâyede okuyucu tarafından en az fark edilen fakat en önemli unsurlardan birisi olan **anlatıcı**, diğer unsurları okuyucuya aktaran dil ve anlatımıyla okuyucuyu anlatılanın içine çeken ve sürükleyen kişidir. Yazarın zihninde tasarladığı kurgu mantığa uygun tutarlı ve kronolojik bir akış izlemelidir. Hikâye oluşturabilmek için belli bir plân gereklidir. **Plân**; kaleme alınan olayın kronolojik sıraya uygun şekilde belli bir plan dâhilinde anlatılması gerekmektedir. Plânlı bir hikâyede olay serim, düğüm ve çözüm şeklinde üç bölümde işlenmektedir. Kurgulananların kronolojik bir sırada aktarılması için hikâyede mutlaka bir olay örgüsü olmalıdır. **Olay örgüsü** bir hikâyede gerçekleşenlerin tamamıdır. Hikâyede anlatılan tek olay vardır fakat olayın gerçekleşme sırasının kronolojik oluşu olay örgüsünü ifade etmektedir. Olayları yaşayan, şahıs kadrosu/ kişi ve karakterler olmazsa hikâye oluşturulamaz. Hikâyede anlatılan karakter "Bir nesnenin, bir bireyin davranış biçimlerinin tümünü belirleyen ana özellik" şeklinde tanımlanmıştır (Demirel, 2010, s. 62). Okuyucunun anlatılanı zihninde daha gerçekçi canlandırabilmesi için olayın geçtiği bir yer/mekân olmalıdır. **Mekân** (yer); "hikâyedeki tüm olaylar belli bir mekânda geçmektedir" (Yelten, 2013, s. 456). Olayın yaşandığı şehir, ev, köy, saray vb. hikâyelerde geçebilecek mekânlardır. Olayın gerçekleştiği **zaman** ise "Olayın geçtiği devir, saat, gün, mevsim, ay gibi daha kısa süreli kozmik bir zaman" olarak ifade edilmiştir (Yelten, 2013, s. 456). Bu temel unsurlar çevresinde oluşturulan hikâye doğrudan öğretici bir metin türü olmasa da okuyucuya mesaj verir. Hikâyeler hem yetişkinler hem çocuklar tarafından okunabilen edebî türlerdir. Çocuklar tarafından da tercih edilen ve kolay erişilebilen bir tür olduğu için Türkçe eğitiminde de

yararlanılmaktadır. Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâyeler hem öğrencilerin söz varlığına katkı sağlaması hem değerler eğitimi alanında etkin rol oynaması nedeniyle Türkçe eğitiminde önemli bir yere sahiptir.

2.1.3. Hikâye Türünün Türk Edebiyatındaki Gelişimi ve Önemli Temsilcileri

Dilimizde yüzyıllardan beri kullandığımız anlatma esasına dayanan “hikâye” kelimesinin aslı Arapça h-k-y fiil kökünden türemiş olup, “taklit etmek, benzetmek, anlatmak, nakletmek” anlamlarına gelmektedir (Elmas, 2017, s. 1). Öykü kavramı çok kez öyküleme (hikâye etme-tahkiye) kavramını çağrıştırmakta olup bu kavramın, başlangıçta sözlü olarak ortaya çıkıp zamanla, söylenti (mit, efsane) niteliği alarak yaygınlaştığı düşünülmektedir (Ünlü, 2009). Kolcu (2015) çalışmasında hikâye (öykü) türünün edebiyatımızda bir edebi tür olarak yer almadan önce kıssahan, kassâs ya da meddahların anlattığı hikâyeler, Peygamberlerin hayatının anlatıldığı siyerler, Emin Nihat Bey’in Müsamaretnâme’sinde dostların birbirlerine anlattıkları gece hikâyelerinin kaleme alınması, halk hikâyeleri, gazavatnameler ve menakıpnameler şeklinde modern hikâyeye kapı açtığını öne sürmüştür.

Türk Edebiyatı için bölümlenmek gerekirse; Halk Edebiyatında destanlardan sonra ortaya çıkan halk hikâyeleri, Dede Korkut hikâyeleri modern anlamdaki hikâye edebî türüne zemin oluşturmuştur. Dolayısıyla mesnevî, gazavatname, menakıpname, kıssahan gibi türlerin edebiyatın önceki dönemlerinden hikâye türüne zemin oluşturdukları söylenebilmektedir.

Hikâyenin modern anlamda ortaya çıktığı zaman dilimi ise Tanzimat Dönemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu edebiyat döneminde dilde sadeleşme esas alınmış ve eserler süsten uzak toplumun anlayabileceği bir dille ortaya konulmaya çalışılmıştır. Türk Edebiyatı’nın 19. yüzyılın son çeyreğine doğru Batı kaynaklarına yöneldiği ve roman, **öykü**, tiyatro, makale, eleştiri gibi yeni edebi türlerin benimsendiği gözlenmektedir (Kıbrıs, 2004). Tanzimat döneminde öykü (hikâye) türünün ilk örnekleri çeviri olarak karşımıza çıkmaktadır. Tanzimat Edebiyatı’nda Ahmet Mithat Efendi’nin 1870’ de neşrettiği “Kıssadan Hisse” ile “Letaif-i Rivâyât” ilk hikâye örnekleridir. “Letaif-i Rivâyât” 25 bölümlük hikâye serisi, batılı anlamda türün ilk örneklerini teşkil etmektedir. Samipaşazade Sezai, Nabizade Nazım gibi isimler bu dönemde hikâye türünde eserler vermişlerdir. Hikâye türünde eser veren yazarlar, 1876 yılından sonra

toplumsal konulardan giderek uzaklaşıp bireysel konulara eğilimin artmasını, Tanzimat Edebiyatı'nın bitişi olarak görmekte-dirler (Özdemir, 1994).

1880 sonrasına bakıldığında Tanzimat'ın toplumsal anlayışının aksine sanatı ve edebiyatı, edebî zevk ve estetiği ön plana çıkaran bir anlayışla Servet-i Fünûn edebî hareketi oluşmuştur (Parlatır, 2006). Servet-i Fünûn Edebiyatında hikâyeye türünün gelişimini sağlayan yazarlar ve eserleri ise Halit Ziya Uşaklıgil; Bir Yazın Tarihi (1900), Solgun Demet (1901) 'tir. *P.Lacombe* adlı yazıda Fransız Devriminden söz edilmesiyle 1901 yılında edebiyat topluluğu dağıldı.

II. Meşrutiyet 24 Temmuz 1908'de ilan edilince baskı ve sansürün kalkmasıyla kapatılmış olan gazete ve dergiler yeniden çıkarılmaya başlanmış ve Türk kültür ve düşünce akımına yeni bir renk, canlılık gelmiş, öyle ki aydınlar devletin kötüye gidişi için çözüm yolları arayışına girmişlerdir. Bu aşamada “kesin çizgilerle birbirinden farklılaşan Batıcılık, İslâmcılık ve Türkçülük olarak üç düşünce akımı gelişmiştir. Bunlardan Osmanlıcılık ve Batıcılık düşünce akımlarının çözüm olmayacağına ortaya çıkmasıyla o dönemdeki yönelimin adı olan Türkçülük akımıyla bir ulusal edebiyat yaratma sürecini başlatmıştır” (Kıbrıs, 2004, s.11). Ancak diğer taraftan Servet-i Fünûn çizgisini takip eden bazı sanatçılar Fecr-i Ati topluluğunu oluşturmuşlardır. Fecr-i Ati döneminde hikâyeye türünün gelişimine pek katkı sağlanmamış olup öncesinde bir zemin hazırlanmış olan Milli Edebiyat Dönemi “Yeni Lisan” başlıklı makale ile 1911'de başlamıştır. Bu makale Ömer Seyfettin tarafından yazılmış olup “Genç Kalemler” dergisinde imzasız olarak yayımlanmıştır. 1908- 1918 yıllarında hemen hemen tek başına dönemin hikâyesinin sorumluluğunu yüklenmiş bir hikâyeci olarak karşımıza çıkmakta olup bu dönemde Ömer Seyfettin'in 82 hikâyesi yayımlanmıştır. Onun yanı sıra “Aka Gündüz, 46; Cemil Süleyman, 35; Yakup Kadri, 28; Hüseyin Rahmi, 25; Halide Edip, 24; Halit Ziya, 21; Memduh Şevket, 11; Süleyman Sırrı, 8; hikâyeye yayımlanmıştır” (Ceyhan, 2009, s. 56-57). Gür ve Engin (2015)'e göre Türk hikâyeciliği, II. Meşrutiyet döneminde özellikle Ömer Seyfettin ve Refik Halit Karay ile iyice yerleşmiştir. 1918-1923 savaş yıllarının, milli mücadelenin kazanılmasının ardından, ekonomik eşitsizlik, ahlaki çöküntü, işçi sınıfı sorunları gibi toplumsal sorunlar hikâyenin konusu olmuştur (Korkmaz, 2016). Korkmaz (2016) yaptığı çalışmada Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında hikâyeye türünde Hüseyin Rahmi Gürpınar; “Kadınlar Vaizi” vb. hikâyeleriyle, Refik Halit Karay ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu birer hikâyeye kitabı çıkararak, Fahri Celaleddin; “Talak-ı Selase, Kına

Gecesi” vb. hikâyeleriyle Ömer Seyfettin’in yolundan giderek hikâyeciliğin gelişmesine ve sağlamlaşmasına katkı sağladıklarını belirtmiştir.

Maupassant (olay) tarzı hikâyeler kaleme almış bu isimlerden sonra Memduh Şevket Esendal, Türk hikâyeciliğinin tarzında değişiklik yapmış ve bu yeni tarzın öncüsü olmuş; Çehov tarzı hikâye anlayışıyla yazmıştır. Sadri Ertem, Necip Fazıl Kısakürek, Bekir Sıtkı (Kunt), Kenan Hulusi Koray, Sabahattin Ali, Reşat Enis, Samet Ağaoğlu, Sait Faik, Cevat Şakir Kabaağaçlı, İlhan Tarus, Ahmet Hamdi Tanpınar, Kemal Bilbaşar, Cahit Sıtkı, Ziya Osman Saba, Kemal Tahir, Orhan Kemal, Aziz Nesin, Haldun Taner, Samim Karagöz, Orhan Hançerlioğlu, Faik Baysal, Tarık Buğra, Mehmet Seyda Çeliker, Necati Cumalı, Sabahattin Kudret Aksal, Oktay Akbal, Yahya Kemal 1940’ların sonlarına kadar Türk hikâyeciliğine katkı sağlayan isimlerdir.

1950’lerde Nezihe Meriç, Nurettin Topçu, Talip Apaydın, Fakir Baykurt gibi isimler yazdıkları hikâyelerle karşımıza çıkmaktadır. 1960 ‘larda postmodern anlatım deneyen bazı isimler olmuştur. Türk hikâyeciliğinde postmodernizmi Menteşe (1992), son dönem kapitalizminin kültürel mantığı ve bunun düşünceye, sanata yansımaları olarak ifade etmiştir (s. 236). Yusuf Atılgan, Oğuz Atay, Nazlı Eray, Selim İleri, Murathan Mungan, Nazan Bekiroğlu, Ferit Edgü, Tomris Uyar, Mustafa Kutlu gibi yazarlar yeni ifade arayışları içerisinde giren postmodern anlayışla hikâye yazan isimlerdir. “Postmodern düşüncenin etkisiyle marjinal kesimlerde feminizmin de edebiyata ve hikâyeciliğe girmesiyle kadın unsuru ve sorunlarını kaleme alan kadın yazarlarımız edebi metinler oluşturmuşlardır” (Korkmaz, 2016, s. 373). Sevgi Soysal, Füzulan, Sevinç Çokum, Pınar Kür, Ayla Kutlu, Nursel Duruel, Feyza Hepçilingirler kadın hikâyeleri yazan isimlerdir.

2.1.4. Ömer Seyfettin’in Türk Hikâyeciliğindeki Yeri

Hayatı (1884-1920)

Ömer Seyfettin Türk hikâyeciliğimize yön veren ve eserleriyle her yaş grubuna hitap edebilen çok önemli bir yazarımızdır.

Alangu’nun (1968) belirttiği üzere, Ömer Seyfettin; Gönen ilçesinde 11 Mart 1884’te doğmuştur. 1879 yılı Nisan ayı başlarında Türk- Yunan savaşına dâhil olmak için babası Ömer Şevki Bey tarafından, Eyüpsultan Asker’i Rüştiyesi’ndeki özel bölüme yatılı

olarak yerleşmiştir (Alangu, 1968, s. 22). Lekesiz (2017) yaptığı çalışmada Ömer Seyfettin 1892’de annesiyle İstanbul’a gelene kadar bir süre babasının şube başkanı olduğu Sıbyan Mektebi’ne gittiğini, İstanbul’da batı tarzı eğitim veren ve Fransızca öğretilen Mekteb-i Osmanî’de okuduktan sonra, 1893’te Askerî Baytar Rüştiyesi’ne geçip ardından Edirne Askerî İdadîsi’nde öğrenimine devam ettiğini ifade etmiştir. 1900’de İdadî’yi bitirerek İstanbul’a dönerek Mekteb-i Harbiye-i Şahane’ye başlayıp 1903’te Harbiye’yi bitirdikten sonra 1903’te mezun olan Ömer Seyfettin, Piyade Asteğmeni rütbesiyle, merkezi Selânik’te bulunan Üçüncü Ordu’ya bağlı İzmir Redif Tümeni’ne gönderildi ve 1908 yılında “mülazım-ı evvel” rütbesiyle Selânik’e tayin edildi. 1911 yılında Ziya Gökalp’ in de etkisiyle ordudan ayrılarak Selânik’e yerleşti (Aydemir, 1989). Ancak Balkan Savaşı’nın çıkışıyla yeniden orduya çağrıldı. “II. Meşrutiyetin ilanından kısa bir süre sonra Selânik’teki II. Ordu merkezine atanan Ömer Seyfettin orada Serez’e bağlı Yakorit adlı köyün sınır karakoluna gönderildi” (Lekesiz, 2017, s. 121). Tülek’in (2010) belirttiği üzere, “Meşrutiyet’in ilanından sonra Balkanlardaki Bulgar ve Makedon komitacılarının izini sürme gibi zor görevlerde bulunur. Balkanlardaki görevi süresince rastladığı olaylar, Müslüman Türklerin uğradığı zulüm onun hissiyatında derin izler bırakır, milliyetçilik düşüncesinin pekişmesini sağlamıştır” (s. 8-9). Yanya Kuşatması’nda Yunanlılara esir düşen Ömer Seyfettin Nafliyon Kasabası’nda on ay kaldı (Argunşah, 2017). 15 Kasım 1913’te esaret hayatından sonra askerlikten tekrar ayrılmış ve İstanbul’a dönmüştür. 1914’te Kabataş Erkek Lisesi’nde ölümüne kadar sürecek olan edebiyat öğretmenliği görevini yerine getirmiştir. “Ömer Seyfettin’in, İttihat ve Terakki mensuplarından Doktor Besim Ethem Bey’in kızı Calibe Hanım ile evliliği kızları Güner’in doğumundan sonra; eşinin alafrangalık müptelası olması nedeniyle daha fazla devam etmemiştir” (Argunşah, 2017, s. 7). Eskiden beri süregelen hastalığı artmış, şeker hastalığının vücudunda yaptığı tahribat sonucu 6 Mart 1920’de vefat etmiştir. “Kadıköy Kuşdili’ndeki Mahmut Baba Mezarlığı’na gömülen Ömer Seyfettin,’in kemikleri, bu mezarlığın üzerinden tramvayın geçeceğinin öğrenilmesi üzerine 20 Ağustos 1939 tarihinde Ali Canip tarafından Zincirlikuyu Asrî Mezarlığı’na defnedilmiştir” (Aydemir, 1989, s. 3).

Ömer Seyfettin’in Edebî Anlayışı ve Türk Hikâyeciliği

Edirne’de Aka Gündüz ile tanışan Ömer Seyfettin, Edirne Askerî İdadîsi’ndeysen edebiyatla ilgilenerek şiir yazmaya ve İstanbul’da çıkan dergilere göndermeye

başlamıştır.

Ömer Seyfettin'in ilk hikâyesi, 1902'de Sabah gazetesinde yayınlanan 'Tenezzüh' adlı hikâyedir. Ömer Seyfettin önceleri, bir kısmını 'fantezi' diye vasıflandırdığı tahkiyeli metinler ve Maupassant tarzına uygun hikâyeler yazmıştır. Fakat onun şahsi damgasını taşıyan hikâyeleri 1911'deki Yeni Lisan hareketinden sonra yazdıklarıdır. Bu hikâyeler, Ömer Seyfettin'in edebiyatta kalıcı bir yer edinmesini sağlamıştır. Gerçeklik duygusu ve gözlem gücü hikâyelerinin başarısını artırmıştır (Polat, 2011, s. 21).

İzmir Redif Tümeni'ndeyken edebiyatla daha çok ilgilenmeye ve hikâyeler yazmaya başladı ve yazarlarla tanıştı. Orada Yakup Kadri, Baha Tevfik, Şahabettin Süleyman, Türkçü Necip gibi şahıslar edebiyat anlayışını derinden etkilemiştir (Argunşah, 2017). Ömer Seyfettin, "mülazım-ı evvel" rütbesiyle Selânik'e tayin edildiği bu dönemdeki şiir ve hikâyeleri "Kadın, Bahçe, Hüsn ve Şiir, Aşiyân, Zekâ" gibi dergilerde yayımlandı. Ali Canip Yöntem'in isteği üzerine adı "Genç Kalemler" olarak değiştirilen "Hüsn ve Şiir" dergisinin kadrosuna katıldı ve 11 Nisan 1911 yılında bu dergide imzasız olarak yayımladığı "Yeni Lisan" makalesiyle dilde yeni bir hareketin doğmasına öncülük etti (Argunşah, 2017). Daha sonra ordudan ayrılarak Selânik'te "Genç Kalemler" dergisinde ve "Rumeli" gazetesinde makaleler, öyküler yazmaya başladı. Yanya Kuşatması'nda tutsaklığı sırasında hikâyelerini Ali Canip Yöntem vasıtasıyla "Tanin" ve "Türk Yurdu"nda yayımlandı (Argunşah, 2017). Korkmaz (2016)'a göre Ömer Seyfettin'in hikâyeleri çoğunlukla kahraman bakış açısıyla yazılmış olup; Maupassant tarzının en önemli temsilcisidir. "Ömer Seyfettin, Türk edebiyatının en çok tanınan, hemen her kuşak tarafından bilinen ve en az bir öyküsüyle belleklerde yer alan çok yönlü bir yazar, şair ve öykücümüz olarak tanınmaktadır" (Dilidüzgün, 2005, s. 12). Kemal'in (2008) belirttiği üzere, "Edebiyata şiirle başlayan Ömer Seyfettin, Türk edebiyatında hikâye türünü geliştiren ilk yazardır (s. 6). Hem yetişkinler hem çocuklar tarafından okunmakta olan Ömer Seyfettin, çağdaşı sanatçılardan birçoğunun unutulmasına rağmen edebiyatımızın daima gündeminde olan önder bir sanatçımızdır. Polat (2012) çalışmasında, Ömer Seyfettin'in dil ile ilgili tavrını "Yeni Lisan'dan önce ve Yeni Lisan'dan sonraki dönem" olarak değerlendirdiğini tespit etmiştir. Yeni Lisan'dan öncesinde Ömer Seyfettin, edebiyata şiirle giriş yapmış ve Servet-i Fünun içerisinde değerlendirilebilecek şiir ve mensur şiirler yazmıştır. Yeni Lisan ile birlikte, milliyetçi düşüncelere dair yazdıklarıyla ön plana çıkmıştır. Ömer Seyfettin'in Türk edebiyatında,

“edebiyatsız edebiyat yapmak” amacıyla süsten kaçınması “dilde sadeleşme” hareketinin öncülerinden olmasını beraberinde getirmiştir ve sade dil ile yazılmış ilk hikâyeler yazan konuşma dilini yazıya uygulamayı amaç edinip bu amaçla bütün eserlerini yazmış ilk sanatçıdır (Lekesiz, 2017).

Ömer Seyfettin makalelerinde gençleri uyanmaya ve sade dil hareketine çağırmıştır. Sanat, hikâyecilik gücü; dil, vatan, ülkü ve bunlara sahip insan unsurlarının kendini gösterdiği anlayıştan ve Ömer Seyfettin’in benimsediği gerçekçi edebiyat, gözlem gücü sayesinde kendini göstermiştir. Enginün (2012) yaptığı araştırmada iyi bir gözlemci olması, bu gözlem sayesinde müthiş bir gerçekçilik ile dış hayatı okuyucuya aktarması, olayları daha çarpıcı kılmak maksadıyla mizaha başvurarak ilgi çekmeyen konulara bile derin bir mana yüklemesi gibi özelliklerle Ömer Seyfettin’in sanatkâr tarafını bütün olarak değerlendirmiştir.

Ömer Seyfettin’in 1908-1920 savaş günlerinde eser vermesinden ileri gelmekte olup bir asker olarak cephe gerisinde, savaş sahnelerinde yaşadıklarını, savaşta ölenlerin yakınlarının yaşayışlarına, facialara tanık olmuş ve Ömer Seyfettin “Ferman”, “Vire”, “Teselli”, “Pembe İncili Kaftan”, “Başını Vermeyen Şehit”, “Kızılelma Neresi?”, “Teke Tek”, “Topuz” eserlerinde bunları kaleme almıştır (Enginün, 2012).

Yine “ilk hikâyelerinden olan “At”ı 1908 yılında “Tenkid” mecmuasında yayımlanan Ömer Seyfettin, sonraki hikâyelerinde de sanatkârlığını, dünya görüşünü ve özelliklerini eserlerinde ortaya koymuştur” (Enginün, 2012, s. 167). Yazarı asıl şöhreti kazandıran “Genç Kalemler” ve “Yeni Mecmua” ‘da çıkan hikâyeleri olup; “Beyaz Lâle, Bomba, Nakarat, Hürriyet Bayrakları” Ömer Seyfettin’in Yakorit sınır bölüğünde görevdeyken tecrübelerini yazdığı hikâyeleri olup yirminci yüzyılda yaşama şuuru ve gerçeklik, mazi ve kahramanlık hasreti, duru bir Türkçe ve buruk bir mizah Ömer Seyfettin’in tüm hikâyelerinde kendini farklı biçimde gösteren en belirgin özelliklerdir (Enginün, 2012). Ömer Seyfettin mesleğinden dolayı Rumeli’de bulunduğu yıllarda Osmanlı Devleti’nin toprak kaybettiğini, Türk kavimlerinin yabancıların kışkırtmasıyla Türk düşmanı haline geldiğini ve Osmanlı’da gerileme olduğunu görmüş ve Türklük bilincinin uyanması ve milli varlığa sahip çıkmak maksadıyla “Primo Türk Çocuğu”, “Nakarat”, “Piç”, “Bir Kayışın Tesiri” gibi hikâyelerinde bu uyanışı anlatmıştır (Enginün, 2012). Değerlerimizi, eski âdetlerimizi konu alan “Harem” ve “Balkon” hikâyeleri; Balkan savaşlarındaki duyguları ele alan “Nakarat” ve “Tuhaf Bir Zulüm”; Türk kahramanlıklarını ve tarihten konuları kaleme aldığı “Yalnız Efe, Topuz, Kaç

Yerinden?” milli ve milliyetçi ruhla yazdığı hikâyeleri edebiyatımızda çok önemli bir yere sahiptir (Banarlı, 1971). “Ömer Seyfettin, milliyetçilik ve ayrılıkçı hareketlerin izlerini derinlemesine resmeder” (Başcallı, 2010, s. 103-104). Kaplan (2002), Ömer Seyfettin’in çok başarılı ve somut biçimde tasvir yaptığını belirterek; zaman, mekân, şahıs unsurlarını “bir tablo gibi” canlandırdığını ifade etmektedir. Ömer Seyfettin Türk hikâyesi için çok önemli bir basamak olmuş; Samipaşazade Sezai ve Halit Ziya ile bir noktaya gelmiş olan hikâye Ömer Seyfettin’le Cumhuriyet dönemi hikâyesine bağlanmaktadır (Korkmaz, 2016).

Ömer Seyfettin’in eserlerinde kullandığı tüm rumuzlar sırasıyla; Ayas, Ayın, Ayın Ha, Ayın Kef, Ayın Sin, Camsap, C., C. Nazmi, Ç. Kemal, Feridun, F. Nezihi, Ömer Tarhan, Ö.Seyfettin, Perviz, Süheyl Feridun, Şit, Tarhan, Tekin olarak belirtilmiştir (Polat, 2016).

Polat (2011), Ömer Seyfettin’in “Ben her şeyden, en ehemmiyetsiz fıkralardan, bir cümleden bir hikâye, koskoca bir roman çıkarabilirim” şeklindeki ifadesini vurgulamış ve Ömer Seyfettin’in yaşadığı, duyduğu, okuduğu her şeyden kolayca bir hikâye” oluşturabildiğini belirtmiştir (s.22).

Polat (2011), Ömer Seyfettin’in hikâyelerinin taşıdığı özellikleri şu şekilde ifade etmiştir:

1. Yeni Lisandan önce yazdıklarında önemli ölçüde Edebiyat-ı Cedide kalıntıları vardır. Arapça-Farsça kelime kadrosunun kabarıklığı, süs için yapılmış terkipler, hayaller ve benzetmelerdeki yapaylık hep bu tortunun izleridir. Yeni Lisandan sonraki hikâyeleri ise arı, duru bir İstanbul Türkçesiyledir.
2. II. Meşrutiyet sonrası hikâyelerinin tamamında sosyal faydacı sanat anlayışını bulmak mümkündür.
3. Kelime kadrosu itibariyle konuşma dilinden alınmış olması dışında, süssüz bir üslupla yazılmış olması da hikâyelerinin tanıtıcı vasıflarındandır.
4. “Edebiyatsız edebiyat yapmak” isteyen Ömer Seyfettin’de bilgilendirme çabası yüzünden, üslupçuluk gölgelenmiştir.
5. Hikâyelerinde mekânın memleket sathına yayılmış genişliği de dikkat çekmektedir.
6. Konu ve vakayı her şeyin önüne almakla beraber, karakter ve tip yaratmada da başarılıdır (s. 23-25).

Ömer Seyfettin, kendisinden önceki hikâyecileri gölgede bırakacak derecede güzel ve sağlam yapılı hikâyeler kaleme almış bir yazarımızdır (Polat, 2007, s. 15).

2.1.5. Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Türkçe Eğitiminde Yeri

Türk hikâyeciliğinin gelişimine öncülük etmiş ve hikâyeciliğe bu denli yön vermiş Ömer Seyfettin hem yetişkinlerce hem de çocuklarca hâlâ ilgiyle okunmaktadır. Hikâyelerinin okunması ve okutulmasının sebebine Ustaoglu (2006), yaptığı çalışmada şöyle bir açıklama getirmiştir:

Ömer Seyfettin, süssüz, yalın, açık bir üslupla yazmış, süsten şairanelikten ve soyut tasvirlerden uzak, olaya, kurguya, düşünce tutarlılığına dayalı yalın anlatımıyla hikâyelerini okuyucuya sunmuştur. Hikâyelerinde çevre betimlemeleri ve ruhsal çözümlenmelerden çok olaya önem vermesi, edebiyat aracılığıyla toplumsal sorunlara dikkat çekme amacı, toplumun her kesiminden insanı ele alması ve bütün bunları dil duyarlılığı ile yalın, bazen de mizah havasıyla yazması yazdıklarının sevilmesi ve okunmasını sağlamıştır (Ustaoglu, 2006, s. 5).

2005-2006 eğitim öğretim yılında öğrencilere kazandırılması hedeflenen temel beceriler bütün derslerin programlarında yer almıştır. Hedeflenen temel beceriler; “Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, problem çözme, araştırma, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma ve girişimcilik becerileri” olarak belirlenmiştir (MEB, 2006, s. 5). Öğrencilere bu becerileri kazandırmak öğretmenin rehberliği sayesinde gerçekleşmektedir. Her ne kadar çocuklar için yazmasa da; Ömer Seyfettin eserlerinde hem tarihî olayları anlatarak öğrencilerin geçmişi zihinlerinde canlandırarak yaşamalarını sağlamaktadır. Ömer Seyfettin eserleri, Türk kültürüne ait özellikleri yansıttığı için milli kimliği güçlendirecek nitelikte olup milli ve insanî değerleri de aktardığı için öğretmenler tarafından çocuklara okutmak üzere çok tercih edilmektedir. Türkçe derslerinde yararlanılan metinler; sevgi, saygı, dostluk, merhamet, fedakârlık, vatan sevgisi, vb. gibi değer kavramlarının zihinde oluşmasına ve gelişmesine katkı sağlamaktadır. Buna bağlı olarak Aydemir (1989), tez çalışmasında Ömer Seyfettin’in hikâyelerini değerler bakımından incelemiş, bireysel değerler olarak; doğruluk, dürüstlük, disiplin, çalışkanlık, yardımseverlik, fedakârlık, cesaret, kahramanlık, alçakgönüllülük, toplumsal değerler olarak; insan sevgisi, hoşgörü, yasalara uyma, ahlaka uyma, batıl inançlara karşı çıkma, kadın-erkek eşitliği, vatan ve din duygularına ait değerler olarak; yurt, millet sevgisi, samimi Müslümanlık kavramlarını tespit ederek Türkçe eğitiminde öğrencilere kazandırılması hedeflenen kazanımlara uygun hikâyeler olduğunu ortaya koymuştur. Ömer Seyfettin, “edebiyatsız edebiyat peşindedir. Şairanelikten, mecazdan, süsten, uzun cümleden kaçınmıştır. Yeni

Lisan'da ileri sürdüğü ilkelere bağlı kalmıştır. Terkipsiz olduğu kadar da yalın bir anlatımı tercih etmiştir.” (Kabaklı, 1997, s. 369). O nedenle Ömer Seyfettin hikâyeleri, çocuklara da hitap edebildiği için geçmişten bu yana öğretmenler ve öğrenciler tarafından ilgiyle okutulması ve okunması Ömer Seyfettin'in Türk hikâyeciliğinde ne kadar önemli bir yerde olduğunu kanıtlar niteliktedir. Hikâye metin türü kurgusal olmasından dolayı çocuklara ve gençlere birçok farklı dünyanın kapılarını açmaktadır. “Ömer Seyfettin'in çocuklara sunduğu dünya, en az yetişkinleri etkilediği kadar çocukları da etkilemektedir.” (Ustaoglu, 2006, s. 5). Hikâyede anlatılan olayların belli bir sırada oluşması ve öğrencilerin neden- sonuç, amaç-sonuç ilişkileri kurarak karşılaştırma yapabilmeleri bilişsel gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Türkçe eğitiminin amaçlarından biri de öğrencilere değeri öğretmek aynı zamanda vatan sevgisi gibi milli duyguları aşılmasıdır. “Ömer Seyfettin tarihi konularda bilgilendirip, bilinçlendirirken aynı zamanda çocuğun kendini hikâye kahramanı ile özdeşleştirip, milletine bağlılığın, vatanını sevmenin, onu korumak için her türlü çabayı göztermenin önemini anlamasına yardımcı olacaktır.” (Ustaoglu, 2006, s. 105).

Söz varlığının zenginleşmesi, hayal dünyalarının genişlemesi, kendilerini kahramanların yerine koyup empati kurmayı öğrenmeleri ve kendilerini daha etkili ifade etmelerine katkı sağlamaktadır. Bu nedenlerdir ki Ömer Seyfettin hikâyeleri Türkçe ders materyalleri olan edebî metinler içerisinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

“Anadili becerilerinin edindirilmesinin amaçlandığı Türkçe derslerinde öncelik, dilsel becerilerin kazandırılması ve okuma alışkanlığı edinmiş yazılı kültürle barışık bireylerin yetiştirilmesidir” (Canlı, 2014, s. 308). Ömer Seyfettin'in hikâyeleri akıcı olması ve dönemin tarihî, kültürel özelliklerini yansıtmaları sebebiyle bu amaçları destekler niteliktedir. “Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin sevilerek, beğenilerek okuduğunu; yazarın yarattığı kahramanlardan ve işlediği konulardan öğrencilerin etkilendiğini, yazarın dil ve anlatımının da hikâyeleri beğenerek ve seyerek okumada etkili olduğunu göstermektedir.” (Tosunoğlu ve Gök, 2008, s.187). Ömer Seyfettin, anlatılanı betimlemeler ve ruh tahlilleriyle durağanlaştırmadığı ve olayı, hareketi ön planda tuttuğu için öğrenciler tarafından sevilerek okunduğu düşünülmektedir. Ogur (2011)'un çalışmasında belirttiği gibi Ömer Seyfettin tarih konusunu ele aldığı hikâyelerinde Türklüğü ait değerleri aktararak okuyucularda farkındalık yaratmış, bu da çocukların kişilik gelişimlerini, duyuşsal özelliklerini olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. “Çocukların hikâyenin bütününden ya da hikâyelerdeki kahramanların/kişilerin

konuşmalarından, eylemlerinden ve anlattığı dönemlerde yaşanan olumsuzluklardan hareketle kendilerine dersler çıkarmasını öngörür.” (Şimşek, 2008, s.141-142). Aktaş (2019), tez çalışmasında Ömer Seyfettin’in “neredeyse tüm hikâyelerinde okurunu, vermek istediği ahlâkî, siyasî, sosyal, millî mesajın etkisi altına alma çabası” nı vurgulamıştır (s. 109). Aktaş’ın (2019) bu çalışması Ömer Seyfettin’in Türkçe eğitimi için mutlaka yararlanılması gereken bir yazar olduğunu göstermektedir.

2.2. ‘Dil’ Kavramı ve Dilin Şiddet Aracı Olarak Kullanımı

Edebiyata dille oynanan bir oyun denebilir. Bu oyunun taşı, aracı dildir. Geniş kapsamlı tanımıyla dil, iletişim gerçekleştirecek olan kişilerin söylemek istediklerini karşı tarafa aktarmak için kullandıkları bilgiyi taşıma işlemini yapan semboller dizgesidir (Ünalın, 2012). Dil, seslerin dizilimiyle meydana gelen bir dizgedir kısaca bir iletişim aracıdır. Dil kavramını; yazı dili ve sembolik dil (vücut dili) olarak ifadelerini de kapsayan bir tanım yapmak daha doğru olacaktır. “İnsan, duyan ve düşünen; bu duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşmak isteyen bir varlıktır. İnsanların bir arada yaşamaları ve oluşturdukları toplulukları toplumlara dönüşmesi dil aracılığıyla gerçekleşmiştir” (Özkırımlı, 2007, s. 15). Bu nedenle dil, düşünmeyle ortaya çıkmış ve var olmuş, toplumla birlikte gelişmiştir. Dil; gerek sözle gerek, yazıyla, gerekse beden dili, el, kol ve yüz hareketleriyle kişinin dışavurum yöntemidir. Kelimelerin bir araya gelmesiyle oluşan dil, bütünlük içinde aynı toprak üzerinde yaşayan kişilerin duygu ve düşüncelerini içinde barındırır ve aktarır (Ünalın, 2012). Dil birlikte yaşayan insan topluluğunun duygularını ve düşüncelerini paylaşarak birbirlerini anlama ihtiyacından dolayı ortaya çıkmıştır (Yelten, 2013). Dil bu anlamda çok önemli bir aktarım aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ünalın (2012) çalışmasında iletişimi dilin işaretler bütünlüğüne dayandırmaktadır. İletişimin gerçekleşmesi için ortak bir işaretler dizisi gerekmektedir. Dildeki herkesçe aynı anlama gelen işaretler, semboller anlaşmayı sağlamaktadır. Bir şey kendi dışındaki bir gerçekliği temsil ediyorsa sembol sayılmaktadır (Koç, 1998). Dil sembollerle iletişimi sağlar, iletişim ise etkileşimi gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda iletişim ile sözlü, sembolik veya yazılı dil aynı paydada yer almaktadır.

“Latince *violentia* ‘şiddet, sert, acımasız kişilik, güç’ demektir. *Violare* fiili ise ‘şiddet’

kullanarak davranmak, değer bilmemek, kurallara karşı gelmek anlamlarını taşır” (Kıran ve Bükler, 1999, s 12). Gürbüz (2002) çalışmasında etkileşim halindeki dil bu dinamizmden dolayı gelişim sürekliliği olan fakat özünü kaybetmeyen bir yapıya sahip olduğunu insanların fikirlerini şekillendirmektedir. Dil ve düşünce paralel bir yapıda gelişmekte ve şekillendirdiğini belirtmiştir. Duygu ve düşünce aktarımını sağlayan dil, şiddetin aktarım biçimi veya aracı olabilmektedir. Kişilerin özellikle çocukların şekillenen düşünce dünyasında dil ile aktarılan şiddetin bu düşünce dünyasının bir parçası olması kaçınılmaz olacaktır. Ateşman’a göre (1998) kişi “sosyal gerçekliği kendi işine geldiği şekilde oluşturma imkânına sahiptir.” (s. 47). Buradan yola çıkarak şiddeti dil aracılığıyla olumlu olarak veya bir çözüm yolu gibi aktarılması ya da okuyan kişinin o şekilde yorumlamasının mümkün olduğu görülmektedir. “Öfke /kızgınlık, korkutma / sindirme/ üstünlük kurma isteği, karşıdakini değersiz görme/ önemsememe/ küçümseme, istediği/dediği bir şeyi yaptırma, ayrımcılık, ...” vb. gibi nedenlerden dolayı uygulanan şiddetin farklı çeşitleri bulunmaktadır. Daha çok fiziksel olarak görülen şiddetin türleri vardır. Bu şiddet türleri tehdit etme, hakaret etme, kızma/ azarlama/ bağırma, alay etme, yalan söyleme, fiziksel zarar verme, esir alma, eziyet etme, meydan okuma gibi farklı yöntemlerle uygulanabilmekte ve şiddetin bu yöntemlerle uygulanışı dil aracılığıyla okuyucuya aktarılmaktadır. Kişi bir eseri okurken anlatılanı zihninde canlandırmakta ve kahramanla özdeşim kurmaktadır. Çocuklar kendilerini kitapta anlatılan kahramanın yerine koyarak istedik davranışları öğrenebilmektedir. Şiddetin de sonradan öğrenilen bir davranış olduğu göz önünde bulundurulursa dil aracılığıyla şiddetin problemleri çözme yolu olarak olumlu bir biçimde aktarılmasının ne kadar yanlış, çocukların kişilik gelişimleri açısından da bir o kadar tehlikeli olacağı ortaya çıkmaktadır. Bunu Kızmaz’ın (2006) yaptığı çalışma, bunu destekler nitelikte olup, çalışmada şiddetin küçük yaşlarda ortaya çıktığı ve ileriki gelişim evrelerinde kalıcı hâle gelebildiği için şiddetin çocukluk döneminde engellenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

2.2.1. Şiddet

İnsan yaratılışının bir parçası olan şiddet, her çağda var olmuştur. Şiddetin en basit hâliyle ‘başka bir varlığa güç kullanma suretiyle zarar vermek’ olarak tanımını yapmak mümkündür. Şiddet denilince akla ‘güç’ ve ‘kuvvet’ kavramları gelmektedir. Taşdemir

Afşar (2015), çalışmasında şiddet kavramını, “şiddet eylemini davranışa döken bir öznenin varlığı, şiddet eyleminden olumsuz bir şekilde etkilenen mağdur ve şiddet davranışının eylem biçimi” şeklinde üç boyutu ele alarak açıklamıştır (s. 722). Bu bağlamda şiddetten bahsedebilmek için kişinin içindeki şiddeti dışa vurması, şiddete maruz kalan bir kişinin olması gereklidir. Şiddetin ne şekilde dışa aktarıldığı ise şiddet türünü belirlemektedir. Şiddetin Latince kökenine bakıldığında *violentia*’ dan geldiği görülmekte olup “*violentia*” ise anlam bakımından “sert, acımasız kişilik ve güç” demektir. Türkçe’ye Arapça’dan gelen bir sözcük olan şiddet “bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik, kaba kuvvet” anlamına gelmektedir (TDK, 1998, s. 1385). Başka bir tanımda şiddet kavramı “1. Bir devininin, bir gücün derecesi. 2. Bir devinimden doğan güç. 3. Karşıt tutumda olanlara kaba kuvvet kullanma, sert davranma.” şeklinde açıklanmaktadır (Püsküllüoğlu, 2003, s. 1258). Sözlükteki ifadeye göre şiddet fiziksel güç uygulama açısından tanımlanmıştır. Michaud (1995 akt. Fırtına, 2003) araştırmasında şiddet sözcüğünün Latince “*violentia*” sözcüğünden geldiğini ve “sert ya da acımasız kişilik, güç” anlamında kullanıldığını ifade etmiştir. Şiddetin en göze çarpan somut halinin fiziksel şiddet olduğunu ifade eden Taşdemir Afşar (2015), şiddetin cinsel, sosyal, psikolojik, ekonomik, sembolik gibi çeşitlerinin varlığından da söz etmiştir. Bu çalışmada şiddet kavramı, sözel ve simgesel şiddet türleriyle sınırlandırılmıştır. Bunların temelinde sözel ve simgesel şiddetin de karşı tarafta yarattığı tahribat nedeniyle aynı zamanda sosyal ve psikolojik bir şiddet olduğu düşünülmektedir.

Şiddetin çıkış noktası önemli olmaktadır. Nitekim kişinin içinde şiddet duygusu herhangi bir nedenle oluşmaktadır. Bu neden doğrultusunda kişinin kendisini kontrol edemeyip, bu şiddeti farklı eylem biçimleriyle dış dünyaya aktarması söz konusu olup şiddet düşünmeden ve dilden doğmaktadır (Çotuksöken, 2009). O hâlde düşüncede oluşan şiddetin dil ile karşı tarafa aktarımı sözel şiddeti ortaya çıkarmaktadır. Düşüncede gerçekleşen şiddetin jest, mimik ve vücut diliyle sembollerle karşı tarafa yöneltilmesi simgesel şiddet türünü ortaya çıkarmaktadır. Yves Michaud; şiddet kavramını, taraflardan biri veya birkaçının, başkasının veya başkalarının bedenine, maneviyatına, malına veya sahip olduğu değerlere zarar verecek şekilde davranması olarak tanımlamaktadır (Akt. Ünsal, 1996, s. 30). Şiddet en kısa tanımı yapılacak olunursa ‘zarar verme’dir. Zararın ölçütü, şekli, geçici veya kalıcı olması şiddet gerçeğini değiştirmeyecektir. Kişilere saygı, anlayış, sabır ve doğru iletişim kavramları

kalıcı olarak benimsetilirse şiddet de yüksek oranda azalacaktır.

2.2.1.1. Sözel şiddet

Olumsuz duyguların sözlü olarak dışa vurumu sözel şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır. Köknel (1982) insanın karşısındakini incitici, aşağılayıcı ifadeler kullanması, benliğini zedeleyici, onurunu kırması, başkasıyla ilgili doğru olmayan sözler yayması, argo içerikli konuşması gibi davranış ve tutumlarının sözel şiddet olduğunu ifade etmektedir. Kişinin hakaret etmesi, kötü söz söylemesi, karşısındakiyle alay etmesi, arkasından konuşması, kişinin benliğini ve duygularını rencide etmesi, bir ortamdan dışlanıp kovulması gibi sözlü olarak karşısındakini olumsuz yönde etkilemesidir. Polat (2016)' a göre sözel şiddet; “söz ve hareketlerin düzenli bir şekilde korkutma, sindirme ve cezalandırma aracı olarak kullanılmasıdır” (s. 25). Sözle yapılan şiddet kişinin psikolojisine, öz saygısına, duygularına zarar verebilmektedir. “Sözel şiddet; bağırma, kötü konuşma, küfür, hakaret, azarlama, aşağılama şeklinde uygulanan bir şiddet türüdür” (TBMM, 2013, s. 111). Işiker (2011), sözel şiddetin toplumda otorite için kullanıldığını ve bunun kişilerin duygu yönünden incinmesine, şiddete yönelmelerine yol açtığını ifade etmektedir.

2.2.1.2. Simgesel (sembolik) şiddet

Simgesel şiddet; karşı tarafı korkutmak, sindirmek, ona zorla istediğini yaptırmak, onu tehdit etmek vb. gibi amaçlarla jest ve mimikleri, el, kol, yüz işaretlerini ve beden dilini kullanarak uygulanan şiddet olarak tanımlanmaktadır. Arseven (2018) çalışmasında simgesel şiddeti, mevcut düzenin sürerliliğinin sağlanması için fizikî olmayan bir baskı biçiminin ifadesi olarak açıklamaktadır. Simgesel şiddet türü; “Bir toplumsal eyleyici üzerinde kendi suç ortaklığıyla uygulanan şiddet biçimi”dir (Bourdieu & Wacquant, 2012, s.166). İnsanın iç dünyasına uygulanan simgesel şiddet fiziksel şiddet kadar tanınmamaktadır.

2.2.2. Şiddetin Uygulanma Nedenleri

Yapılan araştırmada ulaşılan sonuca göre şiddet türü farklılaşsa da şiddetin uygulanmasındaki alt nedenler ortak olabilmektedir. İncelenen metinlerde tespit edilen

şiddet nedenleri “1. Düşmanlık/nefret, 2. İsteddiği /dediği bir şeyi yaptırma (otorite sağlama), 3. Karşıdakini değersiz görme / küçümseme, 4. Korkutma/Sindirme/Üstünlük kurma isteği, 5. Öfke /kırgınlık ” olarak görülmüştür.

2.2.2.1. Düşmanlık/nefret

Kişinin başka bir kimseyi sevmemesi ve o kişiye düşman olması durumudur. “Düşman” kavramı başkasının olumsuz, zor bir durumda kalmasını isteyen kişiyi ifade etmektedir. Bu bir kişi olabileceği gibi devlet/millet de olabilir. Kişinin karşı tarafı kötü durumda görmekten hoşlanması veya buna sevinmesi, ona düşmanlık duygusu beslediğini göstermektedir. Aynı şekilde TDK (1988) açıklamasına göre nefret kavramı ise “bir kimsenin kötülüğünü, mutsuzluğunu istemeye yönelik duygu” anlamına gelmektedir (s. 1080). Düşmanlık ve nefret aynı paralelde olan iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.2.2. İsteddiği /dediği şeyi yaptırma isteği (otorite sağlama)

Otorite, gücünü egemen kılmak ve bu suretle güç hâkimiyeti altındaki kişilere emrederek istediğini veya dediğini yaptırmayı ifade etmektedir. Kişi sözel şiddet kullanarak (tehdit vb. gibi) veya fiziksel şiddete başvurarak istediği /dediği bir şeyi yaptırmak için karşıdakini zorlayabilmektedir. Güçlü olan kişi güçsüz kişiye istediği /dediği bir şeyi yaptırabilmektedir. Burada karşı tarafın ne isteyip ne istemediği önemli değildir. Kişi istemese de sırf otorite olan güç istediği için söylenileni yapmak zorunda bırakılabilir.

2.2.2.3. Karşıdakini değersiz görme /küçümseme

İnsanın karşıdaki kişiyi kendisiyle veya başkalarıyla kıyasladığında yetersiz bulması ve bu karşı tarafa hissettirmesi durumu anlamına gelmektedir. “Yine güç ilişkisine bağlı olarak kişilerin karşıdaki insanı kendinden aşağıda görmesi, umursamaması vb. durumlar sözel şiddete zemin hazırlamaktadır.” (Firat ve Çeker, 2016, s. 90). Bu güç ilişkisine dair kişilerin, başkasını/başkalarını değersiz görmesi ve küçümsemesi psikolojik olmakla birlikte kişinin benmerkezciliğini ön planda tuttuğunu gösteren bir durumdur. Kendisini üstün gördüğü için başkalarını alt seviyede görmesi sözel şiddet nedeni olarak belirlenmiştir. Çünkü kişi, kendisinden aşağıda gördüğü bir başkasına

hakaret, aşağılama azarlama vb. şekillerde sözel veya simgesel şiddet uygulayabilmektedir.

2.2.2.4. Korkutma / sindirme/ üstünlük kurma isteği

Korkutma/sindirme/üstünlük kurma isteğinin temelinde benmerkezci bir tavır, kişinin kendisini kanıtlama amacı, kibir gibi olumsuz tutumlar yatmaktadır. Bu neden doğrultusunda kişi daha çok fiziksel şiddete başvurmaktadır ancak sözel şiddet de tespit edilmiştir. “Korkutma; kişinin korkmasını sağlamak, korkuya yol açmak, endişelendirmek, korku vererek yıldırım, gözdağı vererek sindirmek anlamına gelmektedir” (Çağbayır, 2017, s. 3409). Bir durum karşısında gerilmek, endişe duymak anlamına gelmektedir. Yücesoy’a göre (2007) kaçma dürtüsünün oluşması, kalbin ritminin hızlanması şeklindeki duygu durumudur. “Sindirmek; korkutarak tepki veremez duruma getirmek, yıldırım anlamına gelmektedir” (Çağbayır, 2017, s. 5166).

2.2.2.5. Öfke /kızgınlık

Kişinin onaylanmayan, yapmaması gereken, yasak olan bir şeyi yapması; söylememesi gereken bir şeyi söylemesi gibi durumlar sonucunda o kişiye karşı öfke /kızgınlık duygusu oluşmaktadır. Kişinin istediği bir şey gerçekleşmediğinde veya istemediği şey gerçekleştiğinde, bu duruma sinirlenmesi durumudur. Bu sinirin potansiyeline göre kişinin içinden gelen bu öfke ya bir süre sonra sönecek ya da geçmeyip artacak ve kişi; bu olumsuz duyguyu başkalarına yansıtacaktır. Bu duygunun başkasına yansıtıldığı noktada şiddet ne bu şiddetin nedeni olarak da öfke/kızgınlık karşımıza çıkmaktadır. “Bir kişiye bağırma, onu azarlamak şeklinde sözel şiddet kullanımına hatta fiziksel şiddete yol açabilen öfke / kızgınlık şiddetin oluşumunun başlıca nedenleri arasındadır” (TBMM, 2007, s. 78).

2.2.3. Şiddet Uygulama Yöntemleri

İncelenen hikâyelerde 1. Hakaret etme/aşağılama, 2. Kızma/azarlama/bağırma 3. Tehdit etme yöntemleri tespit edilmiştir. Bu bölümde sözü geçen sözel/simgesel şiddet yöntemleri açıklanmıştır.

2.2.3.1. Hakaret etme /aşağılama

Hakaret sözcüğü “1. onur kırma, onura dokunma. 2. Küçültücü söz veya davranış. Hakaret etmek bir şeyi veya bir kimseyi aşağılık ve değersiz gösterecek biçimde davranmak” şeklinde karşılık bulmaktadır (TDK, 2005, s. 567). Aşağılama sözcüğü ise “1. Değerinden düşük göstermek, 2. Küçültücü davranışlarda bulunmak, hor görmek” şeklinde ifade edilmektedir (TDK, 2005, s. 96). Hakaret etme /aşağılama yöntemi sözel şiddet türünde kullanılmaktadır. Kişinin karşısındakini rencide etmek, üzme veya sinirlenmek için söylediği hakaret içeren ve kişiyi küçük düşüren sözler, kişide olumsuz duygulara yol açmakta, iç dünyasına zarar verebilmektedir.

2.2.3.2. Kızma /azarlama /bağırma

Bir kişiye ya da gerçekleşen eyleme sinirlenmek, öfkelenmek ve bundan dolayı o kişiyi terslemek, paylamak, karşısındakine sesini yükselterek sert sözler sarf etmek anlamına gelmektedir. Sözel şiddet yöntemi olarak kullanılan bu şiddet eylemi; kızma/azarlama /bağırma maruz kalan kişinin duygusal anlamda kırılmasına, incinmesine yol açmaktadır.

2.2.3.3. Tehdit etme

Kişinin karşısındakini, onun zaafının olduğu bir varlığa zarar vermekle veya kişinin çok sevdiği bir şeyden onu yoksun bırakmakla korkutması ve bu şekilde istediğini elde etmeye çalışması durumudur. Tehdit sözcüğü “1.Korku verme, korkutma, gözdağı. 2. Tehlike. 3. Bir kimseyi ağır zarar uğratacağını bildirerek, korkutarak işlenen şahıs hürriyeti aleyhine cürüm” (Doğan, 2011, s. 1661) anlamına gelmektedir. Tehdit sözel şiddet yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3. İlgili Yurt Dışı Araştırmaları

Arbuthnot (1964) “Çocuklar ve Kitaplar” adlı çalışmasında “çocukların; başarıma, fiziksel rahatlama, bilgi edinme, sevme ve sevilme, bir yere veya bir şeye ait olma, değişme ve güzellik ihtiyaçlarını” karşılamada çocuk kitaplarının önemli rol oynadığını

belitmiştir (akt. Dağlıoğlu ve akmak, 2009). Arbuthnot (1964) alışması sonucunda kitap, gazete, televizyon gibi unsurlardaki şiddet içerikli görüntülerin çocuklardaki içsel şiddeti hareketlendirdiği ve buna bağlı olarak saldırganca eylemlerinde artışın gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Harrod (1969) “ocuklarla kütüphane çalışması” araştırmasında çocukların eğitimsel ve kültürel gelişimleri için çocuklara uygun ve kaliteli kitapların gerekli olduğunu belitmiştir (akt. Kocabaş, 1999). Kitaplarda geçen karakterleri, kötülüğü temsil eden Kişilerin şiddet içeren suçlar işlemeleri bakımından ele alınmıştır. Çalışma sonucunda kitaplarda şiddet unsurlarının artması yönünde bir veri elde edilememiş fakat tarih konularını ele alan kitaplarda bilim Konulu kitaplarda göre daha fazla şiddet unsuru içerdiği tespit edilmiştir.

ocuk yazınındaki olumsuz içerik taşıyan kitaplara ilişkin çalışmasında Blatt (1972) “ocuk edebiyatında şiddet: ocuk edebiyatının seçkin örneklemeden oluşan bir içerik analizi ve şiddeti betimleyen edebi bölümlere çocukların tepkileri üzerine bir çalışma” araştırmasında 1960-1970 yılları arasındaki kitapların içerik analizlerini yapmıştır. (akt. Dağlıoğlu ve akmak, 2009).

Davis (1986) “Elli yedi ocuk kitabının ölüm temalı içerik analizi”çalışmasında seçtiği 57 kitabı incelemiştir (akt. Fırat, 2012). İncelenen kitaplarda, ölüm üzerinde çok fazla durulduğu ölümün gerçekleşme nedeninin, ölüm sahnelerinin ve cenaze merasimlerinin anlatıldığı sonucuna ulaşmıştır.

Nimon (1993) “Bugün ocuk edebiyatında şiddet” adı çalışmasında şiddeti incelemiştir (akt. Dağlıoğlu ve akmak, 2009). Çok sayıda yayının şiddet unsuru içerdiği ve şiddet içermeyen kitap bulmanın oldukça zor olduğu sonucuna ulaşmıştır.

2.4. İlgili Yurt İçi Araştırmaları

Sever (2002) “ocuk Kitaplarına Yansıtılan şiddet (Milli Eğitim Temel Yasası ve ocuk Haklarına Dair Sözleşme Bağlamında Bir Değerlendirme)” çalışmasında bazı ocuk kitaplarında şiddetin çözüm yolu olarak sunulduğunu, normalleştirildiğini tespit etmiştir. İncelenen eserler arasında “Bir Anlık Gaflet”adlı kitaptan alıntılar da aktarılmıştır. Çalışmanın devamında “Sakat ocuk” adlı kitap incelemesinden alıntılar aktarılmış ve ocuk gerçekliğiyle bağdaşmayan yaşam kurgusu tespit edilerek çocuğun

yanlış örneklerle özdeşim kurabileceği ve bu durumun duygusal örselenmeye yol açabileceği vurgulanmıştır.

Alpöge (2002) “Çocuk Edebiyatına Yansıyan Şiddet: Kitaptaki Şiddet’le Televizyondaki Şiddet’in Karşılaştırılması”, çalışmasında çocuk kitaplarında şiddet unsurunu araştırmıştır. Çeşitli yuvalarda çocukların karşılaştıkları kitaplar taranmış ve bunların dışında 351 kitabın tarandığı çalışmada 43 yayınevi, 96 yazar bu tarama kapsamına girmiştir. İncelenen kitaplarda yaramazlık yapan çocuğun dövme için kovalamak, yaramazlık yaptığı için annesi tarafından azarlanmak, öğretmen tarafından azarlanmak, söz dinlemediği için çocuğu odasına kapatmak gibi yanlış disiplin yolları günlük şiddet unsuru olarak çocuklara aktarıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dilidüzgün ve Uz (2002) “Çocuk Kitaplarında Şiddet – Ama Hangi Şiddet?” çalışmalarında şiddet kavramını önce sözlük anlamıyla çözümlenmişler sonrasında şiddetin çeşitlerini irdeleyerek bunların çocuk kitaplarındaki kullanımını ortaya koymuşlardır. İlköğretim aşamasında çocuklara okutulan bazı kitaplarda şiddet unsuruna rastlanmış buna bağlı olarak kitapların çocuğa göre yazılması önerisini getirerek çocuk edebiyatındaki bu soruna bir çözüm sunmuşlardır.

Kuzu (2002) “Masallarda “Üvey Anne” Şiddeti” makalesinde şiddetin tanımını yaparak masallarda şiddet unsuru olarak üvey anne motifinin çocuk kitaplarında nasıl yer aldığını incelenmiş ve şiddet kavramının kitaplar aracılığıyla çocuklara aşılandığına dikkat çekmiştir.

Çalışmasında şiddetin olumlu bir şekilde aktarıldığını tespit eden Özyer (2002) “Çocuk Kitaplarında Olumlanan Şiddet” makalesinde Muzaffer İzgü’nün “Süslü Kızlar” adlı çocuk kitabındaki “Nasıl Şarlo Oldum” hikayesindeki babanın oğlunu tehdit etmesi, babanın anneye uyguladığı sözel şiddet, annenin çocuğa uyguladığı psikolojik şiddet; Gülten Dayıoğlu’nun “Kumluktaki Yavru Martı” adlı çocuk kitabında “Açıkgöz” hikayesinde çocuğa annesinin şiddet uygulaması; Nezihe Meriç’in “Alagün Çocukları” adlı çocuk kitabında babaanneninin torununa karşı sözel şiddet uygulaması; Sevim Ak’ın “Dörtgöz” adlı çocuk kitabındaki “Rol” hikayesinde öğretmenin öğrenciye uyguladığı psikolojik şiddet gibi alıntı örneklerle fark edilmeden olumlanan şiddeti ortaya koymaktadır. Özyer (2002) çalışmasında çocuklar için kitap seçiminde dikkat edilmesini ve çocuk kitaplarında şiddetin olumlanmaması gerektiğini vurgulamıştır.

İlhan ve Koç (2002) “Edebiyatta Çocuğa Yansıyan Sosyolojik ve Psikolojik Şiddet

Eylemi Üzerine” adlı çalışmalarında Alman çocuk edebiyatı yazarlarından Johann Gottfried Seuma (Para), Thomas Bernhard (Vazgeçilen Araştırma), Franz Kafka (Babaya Mektup), Wilhelm Raabe (Yetim Çocuklar), Richarda Huch (Sefalet Bölgesinden İki Kader), Gertrud von Le Fort (Kurban Alevi); Türk Edebiyatından Gülten Dayıoğlu (Fadiş, Tükürük, Gülnur Kız’ın Anı Defterinden, Gül Gelin, Elif Kız’ın Öyküsünde, Küpeli Ertürk, Gözaltında Yaşamak) hikayeleri incelenmiştir. Yazarların çocuklara aktardıkları şiddetin çocukların ruh sağlıklarını olumsuz etkilediğini vurgulamıştır.

Akkaya (2002) "Ömer Seyfettin 'in Bomba Adlı Öyküsündeki Şiddet Unsurları" makalesinde hamile kadının saldırıya maruz kalışı, tacize uğrayışının uzun uzun anlatılması, kadının cansız bir yumak gibi diğer adamların kucağına fırlatılması, eşinin ise kafasının kesilmesi gibi saldırganlığın hat safhada olduğu şiddet unsurlarına değinerek şiddet, öfke, kin ile biten hikayede tüm anlatılan vahşetin çocuklarda bırakacağı etkiden söz etmiştir.

Bölükbaş (2002) "Beyaz Lale Öyküsünün Şiddet - Çocuk Psikolojisi Bağlamında Değerlendirilmesi" çalışmasında sözel şiddet bulgularına rastlanmaktadır. Kitapta "merhametli yani zayıf " ifadesi dikkat çekmekte olup çalışmasının sonucunda şiddetin tek çare olarak yansıtıldığı ve şiddet öğelerinin çocuk zihninden atılmadığı, kalıcı izler bıraktığı vurgulamaktadır. Çocuğa yönelik kitaplarda çocuğun bilişsel, psikolojik ve ahlaki gelişim süreçlerinin de göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmiştir.

Gürbüz (2002) "Şiddetin Dilsel Boyutu" çalışmasında Mevlüt Kaplan’a ait “Bücür Osman” hikayesini incelemiş ve hikayede dilsel şiddet içeren unsurları aktarmıştır. Çalışmasının sonucunda Gürbüz (2002), dilin düşünme etkinliğini biçimlendiren bir araç olduğunu ve çocuk hikayelerinin şiddete yönelik manipulasyon aracı olmaktan çıkarılması gerektiğini vurgulamıştır.

Fırat, Güveç ve Şahin (2003) “Okul Öncesi Dönem Çocuklarına Yönelik Hazırlanan Masal ve Öykü Kitaplarının Korku ve Şiddet Öğeleri Açısından İncelenmesi” çalışmalarında şiddetin öğretilerek çocuğun şiddet ortamına hazırlandığını bu durumun ise çocuğun bilinçaltında yer etmesinden dolayı davranışlarına saldırganlık ya da tersi olarak içe kapanıklık, sindirilmişlik olarak yansyabileceğine işaret etmiştir.

Yılmaz (2005) “Toplumsal Şiddetin Çocuk Yazınındaki Kökenleri” adlı çalışmasında şiddet, şiddetin çeşitleri, fiziksel ve cinsel şiddet gibi konuların olumlu olarak aktarıldığı

kitapları incelemiştir. Bu konuların çocuklara nasıl yansıtıldığını örneklerle ele almıştır.

Dağlıoğlu ve akmak (2009) “Okul Öncesi Çocuklarına Yönelik Yayınlanan Hikâye Kitaplarının Şiddet ve Korku Ögeleri Açısından İncelenmesi” çalışmalarında 52 yabancı dilden çevrilen, 122 yerli hikâye tamamı 179 kitabın metinlerde ve resimlerinde geçen şiddet ve korku ögelerini incelemiştir.

Fırat (2012), “Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan masal ve öykü kitaplarının korku ve şiddet ögeleri açısından incelenmesi” adlı tezinde, 135’i masal kitabı, 85’i öykü kitabı olmak üzere toplam 220 kitabı korku ve şiddet ögeleri yönünden incelemiştir. Araştırmanın sonucunda öykü ve masal kitaplarında korku ve şiddet ögelerinin olduğu saptanmıştır.

Öztürk ve Giren (2015), “Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklar için Hazırlanan Hikâye Kitaplarındaki Korku ve Şiddet Ögelerinin İncelenmesi” adlı çalışmada, Aksaray İl Halk Kütüphanesi ve kitabevlerinde yer alan, okul öncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanarak 2009-2015 yılları arasında yayınlanmış 54 hikâye kitabını incelemiştir. Araştırma sonucunda incelenen hikâye kitaplarında metin ve resim kısımlarında az da olsa şiddet ve korku ögelerinin yer aldığı belirlenmiştir.

Fırat ve Çeker’in (2016) “Çocuk Kitaplarında Dilin Şiddet Aracı Olarak Kullanımı” adlı çalışmalarında “Yer Altında Bir Şehir, Kuklacı, Pinokyo, Yalnız Efe (Üç Nasihat, Topuz, Pembe İncili Kaftan, Vire, Perili Köşk, Aleko)” eserleri incelenmiştir.

Kafes’in (2018) “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Edebi Metinlerin Şiddet Ögeleri Yönünden İncelenmesi” adlı tez çalışmada ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde şiddet ögesi bulunup bulunmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. İncelenen metinlerde 170 adet fiziksel şiddet, 84 adet sözel şiddet ögesi, duygusal şiddet ögelerinden 18 adet, simgesel şiddet 9 adet ve 4 adet cinsel şiddet bulunmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli (Deseni)

Çalışma Ömer Seyfettin'in hikâye türündeki metinlerin analizine dayanan nitel bir araştırmadır. Nitel bir araştırma olan çalışmada “şiddet” olgusunun dildeki boyutu ele alınmıştır. Nitel araştırma; “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” şeklinde ifade edilmiştir (Yıldırım, 1999, s. 10). Araştırmada hikâye türündeki metinler incelenerek doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, “araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan araştırma yöntemidir” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 188).

3.2. İncelenen Dokümanlar

Çalışmada, çocuklar ve yetişkinler tarafından çok okunan edebi türlerden “hikâye” metin türü inceleme konusu olarak seçilmiştir. Hikâye türünün Türk edebiyatındaki en önemli temsilcilerinden Ömer Seyfettin'in savaş ve/veya tarih konulu eserleri (*Başını Vermeyen Şehit*, *Büyücü*, *Çanakkale'den Sonra*, *Ferman*, *Forsa*, *Kaç Yerinden?*, *Kızılma Neresi?*, *Kütük*, *Nadan*, *Niçin Zengin Olmamış?*, *Pembe İncili Kaftan*, *Teke Tek*, *Topuz*, *Vire*, *Zeytin Ekmek*,) ; Balkanlarla ilgili hikâyeleri (*Beyaz Lale*, *Bomba*, *Hürriyet Bayrakları*, *Tuhaf Bir Zulüm*) ve Türkçülük düşüncesine dayanan hikâyeleri (*Boykotaj Düşmanı*, *Piç*, *Primo Türk Çocuğu*) dilin şiddet aracı olarak kullanıldığı örnekleri ortaya koymak ve aynı zamanda şiddetin nedenleri, yöntemleri, tarafları gibi

özelliklerini belirlemek amacıyla analiz edilmiştir. Hem yetişkinler hem öğrenciler/çocuklar tarafından sıkça tercih edilmesi, Türk hikâyeciliğinde çok önemli bir yere sahip bir yazar olması ve yaşadığı dönemin olaylarını anlatırken Türk tarih ve kültürünü, değerleri okuyucuya aktarmasından dolayı Ömer Seyfettin ve hikâyeleri incelenmek üzere seçilmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Çalışmada elde edilen veriler Ömer Seyfettin'e ait savaş ve/veya tarih, Balkanlar ve Türkçülük düşüncesine dayanan hikâye metinlerinin incelenmesi yoluyla elde edilmiştir

3.4. Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen bulgular, nitel araştırma tekniklerinden içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bilimsel bir yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). “İçerik analizi yoluyla verileri tanımlama ve verilerin içinde saklı gerçekleri ortaya çıkarma amaçlanmıştır” (Gülbahar ve Alper, 2009, s. 100).

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu çalışma kapsamında Ömer Seyfettin'in savaş ve tarih konularını ele aldığı, Balkanlarla ilgili ve Türkçülük düşüncesine dayanan hikâyeleri sözel ve simgesel şiddet açısından incelenmiştir. Eserlerde sözel ve simgesel şiddet örnekleri tespit edilirken olay örgüsü içerisinde kahramanlar arasında gerçekleşen iletişim temel alınmıştır.

4.1. Ömer Seyfettin'in Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Dilin Şiddet Aracı Olarak Kullanımı

Bu bölümde Ömer Seyfettin'in savaş ve tarih konulu hikâyelerinde tespit edilen sözel şiddet örnekleri; şiddetin tarafları, uygulanma nedenleri, yöntemi, sözel şiddete maruz kalan kişilerin verdikleri tepkiler yönünden incelenmiştir.

İnceleme sonucunda elde edilen veriler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerde Sözel Şiddetin Unsurları

		Savaş ve Tarih Konulu Hikâyeler														Toplam		
Sözel Şiddet Unsurları	Sözel Şiddetin Tarafları	Başını Vermeyen Şehit	Büyücü	Çanakkale'den Sora	Ferman	Forsa	Kaç Yerinden?	Kızılma Neresi?	Kütük	Nadan	Niçin Zengin Olmamış?	Pembe İncili Kaftan	Teke Tek	Topuz	Vire	Zeytin Ekmek	f	%
			Farklı Milletler	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	1	3	-
	Komutan-Asker	1	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	4	28.5
	Tanıdık/Arkadaş	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7.14
	Yöneten-Yönetilen	-	-	-	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	2	14.2
Toplam		2	-	-	2	-	-	1	2	1	-	-	1	2	3	-	14	%100
Sözel Şiddetin Uygulanma Nedenleri	Düşmanlık/Nefret	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	7.14
	İsteddiği/Dediği Şeyi Yaptırma	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	3	-	4	28.5
	İsteği (Otorite Sağlama)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Değersiz Görme/Küçümseme	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	7.14

	Korkutma/ Sindirme/ Üstünlük Kurma İsteği	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	7.14	
	Öfke/ Kızgınlık	2	-	-	2	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	7	50	
Toplam		2	-	-	2	-	-	1	2	1	-	-	1	2	3	14	%100	
<hr/>																		
Sözel Şiddetin Uygulanma Yöntemleri/Biçimleri	Hakaret Etme/ Aşağılama	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	4	28.5
	Kızma/ Azarlama/ Bağırma	1	-	-	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	1	-	5	35.7
	Tehdit Etme	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2	-	5	35.7
	Toplam	2	-	-	2	-	-	1	2	1	-	-	1	2	3	-	14	%100
<hr/>																		
Sözel Şiddet Karşısında Verilen Tepkiler	Sessiz Kalma	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	2	14.2
	Sözel Şiddete Karşı Çıkma/ Direnme	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	1	1	1	-	5	35.7
	Sözel Şiddetten Haberdâr Olmama	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	7.14

Teslim Olma/Boyun Eğme	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	-	4	28.5
Üzülme/ Ağlama	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7.14
Toplam	2	-	-	2	-	-	1	2	1	-	-	1	2	3	-	14	%100

Tablo 1’de sözel şiddet tarafları, nedenleri, yöntemleri ve sözel şiddete maruz kalan kişilerin verdikleri tepkiler analiz edilmiş ve ulaşılan sayısal veriler sunulmuş bu verilere simgesel şiddet bulgularının sayısal sonuçları dâhil edilmemiştir. **Yöneten-yönetilen tarafları arasında** “Ferman” adlı hikâyede 1 , “Nadan” hikâyesinde 1; **komutan-asker arasında** “Başını Vermeyen Şehit” te 1 “Kızılelma Neresi?” 1 ve “Topuz” da 1; **tanıdıklar/arkadaşlar arasında** “Başını Vermeyen Şehit” te 1 ve **farklı milletler arasında** “Kütük” hikâyesinde 2, “Vire” de 3, “Teke Tek” de 1 ve “Topuz” hikâyesinde de 1 sözel şiddet örneği tespit edilmiştir. Farklı milletler arasında uygulanan 7 sözel şiddet örneği tespit edilmiş olup en fazla sözel şiddet tarafı olarak saptanmıştır. Tespit edilen 1 örnekle en az sözel şiddet tanıdıklar/arkadaşlar arasında görülmüştür.

Sözel şiddet nedeni olarak **düşmanlık/nefret** "Topuz" adlı hikâyede 1; **istediği/dediği bir şeyi yaptırma isteği (otorite sağlama)** “Kütük” hikâyesinde 1, "Vire" adlı hikâyede 3; **karşısındakini değersiz görme/küçümseme** "Topuz" hikâyesinde 1; **korkutma/sindirme/üstünlük kurma isteği** Kütük" hikâyesinde 1; **öfke/kızgınlık** "Başını Vermeyen Şehit" 2, "Ferman" 2, "Kızılelma Neresi?" 1, "Nadan" 1, "Teke Tek" 1 örnek tespit edilmiştir. Bulgularda en fazla öfke/kızgınlık nedenininin 7 sözel şiddet örneğiyle öne çıktığı görülmüştür. Ayrımcılık/önyargı, karşısındakini değersiz görme/küçümseme ve korkutma/sindirme/üstünlük kurma isteği nedenleri 1 sözel şiddet örneğiyle az saptanan şiddet nedenleri olarak görülmektedir.

İncelenen hikâyelerde sözel şiddetin uygulanma yöntemlerinden **hakaret etme/aşağılama yönteminin** “Başını Vermeyen Şehit” hikâyesinde 1, “Teke Tek” hikâyesinde 1 ve “Topuz” hikâyesinde ise 2; **kızma/azarlama/bağırma yönteminin**

“Başını Vermeyen Şehit” hikâyesinde 1, “Ferman” adlı hikâyede 1, “Kızılelma Neresi?” hikâyesinde 1, “Nadan” ‘da 1 ve “Vire” ‘de 1; **tehdit etme yönteminin** “Ferman” adlı hikâyede 1, “Kütük” hikâyesinde 2 ve “Vire” ‘de 2 örneğine rastlanmıştır. Sözel şiddet uygulanmasında en çok başvurulan yöntem 5 örnekle kızma/azarlama/bağırma yöntemi ve yine 5 örnekle tehdit etme yöntemi olarak belirlenmiştir.

Maruz kalınan sözel şiddet karşısında kişilerin verdikleri tepkiler incelendiğinde şiddet karşısında **sessiz kalma tepkisi** “Ferman” hikâyesinde 1 ve “Vire” adlı hikâyede 1; **sözel şiddete karşı çıkma/direnme tepkisi** “Ferman” ‘da 1, “Kızılelma Neresi?” hikâyesinde 1, “Teke Tek” ‘te 1, “Topuz” da 1 ve “Vire” de 1; **sözel şiddetten haberdâr olmama/tepkisizlik** “Topuz” adlı hikâyede 1; **teslim olma/boyun eğme tepkisi** “Başını Vermeyen Şehit” hikâyesinde 1, “Kütük” ‘te 1, “Nadan” ve “Vire” hikâyelerinde 1; **üzülme/ağlama tepkisi** “Başını Vermeyen Şehit” hikâyesinde 1 tespit edilmiştir. Sözel şiddete maruz kalan kişilerce en çok karşılaşılan tepki 4’er örnekle teslim olma/boyun eğme ve sözel şiddete karşı çıkma/direnme tepkileri olmuştur.

4.1.1. Ömer Seyfettin’in Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Taraflarına İlişkin Bulgular

Kuramsal bölümde belirtildiği üzere şiddet eylemini gerçekleştiren ve şiddete maruz kalan kişilerin varlığı, şiddet eyleminin dil aracılığıyla aktarılması, sözel şiddetin gerçekleştiğini gösterir. Verilere ilişkin frekans ve yüzdelik dilimleri aşağıdaki Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 2

Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerde Sözel Şiddetin Taraflarına İlişkin Bulgular

Sözel Şiddetin Tarafları		Savaş ve Tarih Konulu Hikâyeler														Toplam		
		Başını Vermeyen Şehit	Büyücü	Çanakale'den Sonra	Ferman	Forsa	Kaç Yerinden?	Kızılma Neresi?	Kütük	Nadan	Niçin Zengin OLMamış?	Pembe İncili Kaftan	Teke Tek	Topuz	Vire	Zeytin Ekmek	f	%
Farklı Milletler		-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	1	3	-	7	50	
Komutan- Asker		1	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	4	28.5	
Tanıdıklar/ Arkadaşlar		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7.14	
Yöneten- Yönetilen		-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	14.2	
Toplam		2	-	-	2	-	-	1	2	1	-	-	1	2	3	-	14	%100

Tablo 2' de Ömer Seyfettin'in savaş ve tarih konulu hikâyelerinde belirlenen sözel şiddet örneklerinde şiddetin genellikle "yöneten-yönetilen, komutan-asker,

tanıdıklar/arkadaşlar ve farklı milletler” arasında gerçekleştiği tespit edilmiştir. Saptanan 7 örnek ile sözel şiddet örneği %50 oranla, en fazla farklı milletler arasında belirlenmiştir.

4.1.1.1. Farklı milletler arasında sözel şiddet

Savaş ve tarih konulu hikâyeler incelenmiş olup en fazla farklı milletler arasında sözel şiddet geçtiği belirlenmiştir. 3’ü “Vire”, 2’si “Kütük”, 1’i “Teke Tek”, 1’i de “Topuz” adlı hikâyede olmak üzere 7 sözel şiddet örneği tespit edilmiştir.

“—Hey bre Şalgo muhafızları! Ben, padişahımın dedesine sizin kralınızın memleketlerinden büyük yerler zapt etmiş Bosna valisi Yahya Paşa’nın torunlarındanım. Ceddim Hamza Balı Bey daha on dört yaşında iken sizin ordularınızı perişan etmiş, Viyana muhasarasında, Viyenberg önünde şan olmuştur. ... Haydi gelin. Siz de teslim olun. **Nafile yere kanınızı döktürmeyin...**” (Seyfettin, 2017, s. 139)

“**Kütük**” adlı hikâyede geçen “sizin kralınız, sizin ordularınız” ifadelerinden de anlaşılabilceği üzere burada farklı milletler, Türkler ve Şalgo muhafızları, söz konusudur. Şalgo muhafızlarının buldukları yeri almak isteyen Arslan Bey “...teslim olun. Nafile yere kanınızı döktürmeyin...” ifadeleriyle sözel şiddet uygulamaktadır.

“— Şartın filan yok. Biz teslim olanın canına kıymayız. **Teslim olmazsanız beş dakika içinde bir canlı adam kalmaz.** Karşınızdaki yolun gediği üzerinde gördüğünüz nedir? Anlamıyor musunuz? Babalarınızdan işitmediniz mi? Elli manda ile buraya getirdiğim bu topun iki güllesiyle binlerce Şalgo kuvvetinde olan İstanbul kaleleri tuzla buz oldu. İşte İstanbul’u alan bu top. **Bir kere ateş edeceğim. İkinci atma hacet yok. Ne kaleniz kalacak ne de kendiniz... Acıyorum size.**” (Seyfettin, 2017, s. 136)

Farklı devletlerarasında gerçekleşen “**Kütük**” hikâyesinde karşı tarafı tehdit ederek ve küçümseyerek korkutup sindirmek amaçlanmaktadır. Taraflardan her ikisi de diğerine üstünlük kurma çabasındadır.

“—**Bre korkaklar! diye haykırdı.** İşte atımdan indim. Kılıcımı attım. Arkamda zırhım, elimde kalkanım yok. **İçinizde benimle teke tek dövülecek bir er yok mu?**

...

Siperden bakıyorlardı:

—*Kimi istersin?*

dediler.

—*Blas Şeri'yi,*

—*O burada yok...*

—*Ondan üstün birisini istiyorum!*

—*Öyle ise bekle!*"

(Seyfettin, 2017, s. 242)

“Korkaklar” ifadesiyle hakaret edildiğinin göze çarptığı “**Teke Tek**” adlı hikâyede farklı milletten askerler olan Türk Kasım ve Jan Hobordanski arasında sözel şiddet gerçekleştiği saptanmıştır.

“— *Geç kaldılar.*

— *Evet.*

— *Niçin acaba?*

— *Mankafa Türkler işte... Teşrifattan, merasimden ne anlarlar?*

— *Hem de “Bizans’a layıkız!” derler.*

— *Nerede o incelik?*

— *Nerede?...”*

(Seyfettin, 2017, s. 245)

Araştırmanın savaş ve tarih konulu hikâyelerinden biri olan “**Topuz**” incelenmiş hikâyede Eflak halkının Osmanlı’ya başkaldırması, bağımsızlıklarını ilan etmeleri anlatılmaktadır. Eflak halkının Türkleri sevmemesinden ve millet ayrımı yapmalarından kaynaklanan sözel şiddet tespit edilmiştir. Sözel şiddetin farklı Eflaklılar ve Türkler olmak üzere farklı milletler arasında gerçekleştiği belirlenmiştir.

“*Gürültü içinde Barhan Bey’in sert sesi tekrar işitildi:*

—*Bre şövalyeler! Yazık size! Son kurşunlarınızı atıyorsunuz, cephanelerinizi zaptettim. Sonra ne yapacaksınız? Tüfekleriniz ellerinizde çoban sopası gibi kalacak. Bu dar kapıdan çıkamazsınız. Kim isterse denesin. Gelin, teslim olun. “Vire”yi konuşalım.”*

(Seyfettin, 2017, s. 151)

“**Vire**” adlı hikâyenin bu kısmında sözel şiddet farklı devletler/milletler arasında uygulanmaktadır. Barhan Bey karşı kuvvetleri teslim almaya onların üzerinde üstünlük sağlamaya çalışmakta; karşı kuvvetler de buldukları yeri savunmaya teslim

olmamaya gayret göstermektedir. Hikâyenin bu bölümünde Barhan Bey'in bağırarak ve küçümsemek suretiyle askerlere baskı uygulamayı amaçladığı anlaşılmaktadır.

—*Şimdi vireyi reddedip teslim olmazsanız üç gün sonra susuzluktan öleceksiniz. Yahut yine teslim olacaksınız. O vakit aman vermem.*”

...

—*Düşünün, taşının. Avcumun içindediniz. Bir yere kaçamaz, kurtulamazsınız.*”

(Seyfettin, 2017, s. 151)

İncelenen savaş ve tarih konulu hikâyelerden “**Vire**” hikâyesinin bu kısmında karşılıklı iletişim Barhan Bey ve Prens Petonleç arasında gerçekleşmektedir. Farklı devletler/milletler arasında gerçekleşen şiddet, tarafların birbirlerine üstünlük kurma çabası nedeniyle tehdit yöntemiyle bir baskı oluşturmak şeklindedir.

—*Asilzadelerle şövalyeleri rehin gibi kalede tutacağım. Sen iki yüz elli silahsız askerle var git, bir ay içinde bana mutlaka bin çuval un, beş yüz kazevi pirinç, beş yüz koyun, iki yüz tulum yağ, yüz tulum peynir, yüz tulum pekmez getireceksin. **Bir ay içinde bu istediklerim gelmezse rehin tuttuğum elli kişiyi keseceğim.***”

(Seyfettin, 2017, s. 154)

“**Vire**” adlı savaş ve tarih konulu hikâyede Barhan Bey ile Prens Petonleç komutasındaki ordunun askerleri arasında sözel şiddet gerçekleşmiştir.

4.1.1.2. Komutan- asker arasında sözel şiddet

Savaş ve tarih konulu incelenen 15 eserde, komutan ve askerler arasında yaşanan sözel ve simgesel şiddet olaylarına bakıldığında 1 “Başını Vermeyen Şehit”, 1 “Ferman”, 1 “Kızılma Neresi?”, 1 de “Topuz” hikâyesi olmak üzere 4 sözel şiddet örneği belirlenmiştir.

—*Biraz eğildi. İnce yosunlu, soğuk sipere dirseklerini dayadı. Aşağı baktı. İki üç asker beyaz koyunların arasında dolaşıyordu. Bir tanesi karşısına geçtiği iri bir koçu, başına dokunarak kızdırıyor, tos vurduruyordu. Öbürleri, elleri silahlarında bu oyunu seyrediyorlardı. **Bağırdı:***

—*Oynamayın şu hayvanla.*”

(Seyfettin, 2017, s. 207)

“**Başını Vermeyen Şehit**” adlı hikâyenin incelenen bu kısmında askerlerin beyaz koyunların arasında dolaşması ve hayvanları kızdırıp rahatsız etmeleri üzerine Kuru Kadı’nın bu duruma sinirlenmesi ve askerlere kızması, onları azarlaması söz konusudur.

“Tosun Bey coşuyordu. Açtı ağzını, kapadı gözünü... Artık bu kadar kayıtsızlık olur muydu? Bu kulluğa yakışır mıydı? ... Bir parça yağmurdan yollarını şaşırان, dağılan orduya padişah nasıl emniyet edecekti? Tosun Bey, cesur adamlara mahsus o mütecaviz pervasızlıkla ağzına geleni söylüyordu:

— *İki konak arasında **bir otağa sahip olamayan adam, koca devleti nasıl idare eder?** dedi. Bu çok ağır bir sualdi. Perviz Efendi yavaşça kalın halının üzerine serilmiş erguvani şiltesine çöktü. Mahmut Çelebi bu sözü hiç işitmemiş gibi davrandı.”*

(Seyfettin, 2017, s. 100)

“**Ferman**” hikâyesinin bu kısmında yağmurdan dolayı yeniçerilerin yolunu şaşırması ve otağ-ı hümayunun kaybolması nedeniyle padişahın öfkesi söz konusudur. Burada iletişim halinde olan padişah ve emrindeki askerlerdir. Bu bölümde padişahın öfkesi nedeniyle askerleri azarlayarak onlara sözel şiddet uyguladığı askerlerin de sözel şiddete maruz kaldığı görülmektedir.

“Padişah, sırasıyla âlim kazaskerlere de sordu. Kızılma için kimi “Çin”, kimi “Maçin” diyordu. Ayas Paşa:

—*“Hint” tir.*

Haydar Paşa:

—*“Sint” tir!*

İskender Paşa:

—*Kafdağı’nın arkası olsa gerektir.*

*dedi. **Büyük padişah anlamak istediği şeyi kimsenin bilmediğini görünce canı daha beter sıkıldı. Tahtın koltuklarını asabiyetle tuttu. Âdeti olmayan ani bir hiddetle kazaskerlere döndü. Acı acı gülümsedi:***

—***Yazık sizin ilminize!***

—...

“Her şeyi biliyoruz!” sanan bu “Horasanî” kavuklu başlar uğradıkları hakaretin

altında hafifçe sallandılar. Onlar her şeyi kabul edebilirdi. Lakin cahilliği? Asla...

(Seyfettin, 2017, s. 221)

Çalışma kapsamı içerisindeki “**Kızılelma Neresi?**” adlı hikâyede askerlerin şarkta da garpta da sefere çıkarken galeyana gelip “Kızılelma’ya...” diye bağrıışmaları üzerine, padişah, emrindeki askerlere sorduğu “Kızılelma Neresi?” sorusuna, doğru cevap alamadığı için çok sinirlenmiştir. Duyduğu bu öfke/kızgınlık nedeniyle cevabı bilemeyen askerleri “*Yazık sizin ilminize!*” ifadesiyle küçümsemiş ve kızma/azarlama/bağırma biçiminde öfkesini dışa vurmuştur. Bu nedenle örnek sözel şiddet içerisinde değerlendirilmiştir. Padişahın aynı zamanda ordunun komutanı olması sebebiyle burada geçen sözel şiddetin, komutan-asker arasında olduğu belirlenmiştir.

“—Padişah bizim prence, “Benim müsavisin (denksin)!” demek istiyor.

—Keşke müsavi olmasaydı... da bu üç yüz atlı Eflak’a girmeseydi!

—Sen **bunamışsın** Dimko...

... Tüysüz yüzünü ekşitti.

...

—Ben bunamışım ha... dedi.”

“—Sen korkaksın! **Bir avuç atlı, üç yüz kişi koca bir devletin içinde ne yapabilir?**”

(Seyfettin, 2017, s. 248)

Savaş ve tarih konularının ele alındığı “**Topuz**” hikâyesinde, karşı milletin (Türklerin) kalabalık askerlerle hediye ve bir elçi göndermesi, sayıca çok oldukları için Eflâk askerini tedirgin etmiştir. Bunu “*Elçi bunları yalnız getirseydi daha iyi olurdu.*”, “*Keşke müsavi olmasaydı... da bu üç yüz atlı Eflak’a girmeseydi!*” şeklinde ifade etmiştir. Komutan, hakaret ederek/aşağılayarak askere sözel şiddet uygulamaktadır. Burada sözel şiddeti uygulayan taraf komutan, şiddeti gören taraf ise askerdir.

4.1.1.3. Tanıdıklar/arkadaşlar arasında sözel şiddet

Tanıdıklar/arkadaşlar arasında gerçekleşen sözel şiddet örnekleri incelendiğinde sadece “Başını Vermeyen Şehit” hikâyesinde 1 örnek saptanmıştır.

“—**Ahmak**, dedi, niye gördüğünü halka söyledin? Adam gördüğünü kaale geçirirse

kazandığı hali kaybeder. Eğer sussaydın gördüğün keramete ölünceye kadar şahit olacaktın.” (Seyfettin, 2017, s. 216)

Deli Hüsrev, Kuru Kadı'nın “Başını Vermeyen Şehit” Mehmet 'in cansız bedeni başında dururken gördüğü nurani varlıkları ve ilahî durumu herkese anlatması üzerine kızmış ve “ahmak” ifadesini kullanıp, hakaret etme/aşağılama yöntemiyle bu kızgınlığı dışa vurarak karşısındaki kişiye sözel şiddet uygulamıştır. Burada sözel şiddet yalnızca öfkenin dışa vurumu olup karşısındaki rencide etmek vb. gibi bir amaç taşımamaktadır. Zira Deli Hüsrev ile Kuru Kadı arasındaki dostane ilişki metinde Deli Hüsrev'in Kuru Kadı'ya “...can!” şeklinde hitap etmesinden anlaşılmaktadır. Hikâyenin bu kısmında yer alan sözel şiddet Deli Hüsrev ve Kuru Kadı arasında yani tanıdıklar/arkadaşlar arasında geçmektedir.

4.1.1.4. Yöneten- yönetilenler arasında sözel şiddet

Konusu savaş ve tarih olan hikâyelerde yöneten ve yönetilenler arasında sözel ve simgesel şiddetin yaşandığını gösteren 2 örnek belirlenmiştir. Bunlardan 1'i “Ferman”, 1'i ise “Nadan” adlı hikâyelerde tespit edilmiştir.

“...Yeni uyanmış bir arslan sükûnuyla gülümseyen Tosun Bey'in parlak çehresi birdenbire karardı. Gür kaşları çatıldı. Şahin bakışlı iri ela gözleri açıldı. Nefret ve hiddetle kılıcını çekti:

—Padişahımın emrini yapmayan asîleri ben keserim!

diye kükreyerek bu zayıf kalpli ve itaatsiz ihtiyarın üzerine yürüdü.”

(Seyfettin, 2017, s. 107)

Padişahın takdir ettiği halkın içinden genç bir kahraman olan Tosun Bey, idam emrinin verildiği “**Ferman**”ı, Niş'teki Bey'e teslim eder. Femandaki idam emrini okuyan Bey sevdiği ve takdir ettiği bu kahraman gencin affını yazmak ister fakat Tosun Bey, padişahın kesin emrini yerine getirmek istemeyen bu Bey'e çok sinirlenerek bu öfke/kızgınlıkla birtakım sözler sarf eder. Buradaki sözel şiddet taraflarından, yönetilen yani halktan biri olan kahraman Tosun Bey'in yöneten konumundaki Niş Bey'ine öfke/kızgınlık nedeniyle tehditkâr konuştuğu görülmektedir. Uygulanan sözel şiddetin nedeni irdelendiğinde, Tosun Bey'in padişahın emrini çok kutsal görmesi ve bu emrin uygulanması konusundaki hassasiyeti, padişaha bağlılığından dolayı yönetene şiddet

uygulamadığı görülmüştür. Yönetilen konumundaki Tosun Bey'in yöneten statüsünde olan Niş Bey'ine sözel şiddet uygulaması dikkat çekmektedir.

"...Padişah, mesuliyetsiz rahatın hayvanlarla ölülere yakışacağını, kulların padişah davetine icabet etmemeleri bir küfür olduğunu, ayetlerden, hadislerden bürhanlar getirerek tekrarladı. Haklı bir gazabın mehabetini duyuran sert bir bakışla kırılmış uzun kirpikli, iri, şahane gözlerini boynu bükük ihtiyara dikti. Bu bakışta sanki Azrail'in kanatlarından aksetmiş ölüm kıvılcımları tutuşuyordu. Köse Vezir ateş içinde yanmayan bir semender gibi sakindi:

—Boynum kıldan incedir padişahım! dedi, çoluk çocuğumla veda ettim. Hakkın huzuruna gitmek için iradenizi bekliyorum. Ben mühr-i şerifinizi almam!"

—...

"Padişahın soluk çehresi karardı. Elleri titredi. Tahtın gerisine çekildi. Yüzünü buruşturarak:

—Kaldırın şunu! diye bağırdı."

(Seyfettin, 2017, s. 383)

Padişahın yöneten, Köse Vezir'in ise yönetilen sınıfından olduğu "**Nadan**" hikâyesinde Padişah, Köse Vezir'i davet etmiş fakat Köse Vezir bu davete icabet etmeyince padişah buna çok sinirlenmiştir. Bundan kaynaklı öfke/kızgınlık nedeniyle yöneten ve yönetilen arasında sözel şiddet söz konusudur.

4.1.2. Ömer Seyfettin'in Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Uygulanma Nedenlerine İlişkin Bulgular

İncelenen hikâyelerde toplam olarak 14 sözel şiddet örneği tespit edilmiştir. Bu örneklerde sözel şiddetin uygulanma nedenleri; düşmanlık/ nefret, istediği/dediği şeyi yaptırma isteği, karşısındakini değersiz görme/küçümseme ve korkutma/sindirme/üstünlük kurma isteği ve öfke/kızgınlık olarak belirlenmiştir. Bulgulara ilişkin sayısal veriler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3

Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerde Sözel Şiddetin Uygulanma Nedenlerine İlişkin Bulgular

Sözel Şiddetin Nedenleri	Savaş ve Tarih Konulu Hikayeler													Toplam			
	Başını Vermeyen Şehit	Büyücü	Çanakkale'den Sonra	Ferman	Forsa	Kaç Yerinden?	Kızılma Neresi?	Kütük	Nadan	Niçin Zengin Olmamış?	Pembe İncili Kaftan	Teke Tek	Topuz	Vire	Zeytin Ekmek	f	%
Düşmanlık/ Nefret	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	7.14
İsteddiği/ DediğiŞeyi Yaptırma İsteği (Otorite sağlama)	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	3	-	4	28.5
Karşısındakini Değersiz Görme /Küçümseme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	7.14
Korkutma/ Sindirme/ Üstünlük Kurma İsteği	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	7.14
Öfke/ Kızgınlık	2	-	-	2	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	7	50
Toplam	2	-	-	2	-	-	1	2	1	-	-	1	2	3	-	14	%100

Tablo 3'te tespit edilen örnekler sözel şiddetin uygulanma nedenleri bakımından sayısal olarak sunulmuştur. Saptanan 7 örnekle ve % 50 oranla tespit edilen sözel şiddet örneklerinde en fazla öfke/ kızgınlık nedeni belirlenmiştir. "Başını Vermeyen Şehit" ve "Ferman" hikâyelerinde 2'şer örnek bulunmuştur. Bir diğeri ise % 28.5 oranla istediğini/ dediğini yaptırma isteği nedeni görülmüştür. Bu nedene 3 örnekle en fazla

“Vire” adlı hikâyede rastlanmıştır.

4.1.2.1. Düşmanlık/nefret

Düşmanlık/nefret nedeniyle uygulanan sözel şiddet örneği sayısı 1’dir. “Topuz” hikâyesinde tespit edilmiştir.

— *Geç kaldılar.*

— *Evet.*

— *Niçin acaba?*

— *Mankafa Türkler işte... Teşrifattan, merasimden ne anlarlar?*

— *Hem de “Bizans’a layıkız!” derler.*

— *Nerede o incelik?*

— *Nerede?...”*

(Seyfettin, 2017, s. 245)

Devletlerarası nefret ve düşmanlıktan dolayı “**Topuz**” hikâyesinde Bizans askerleri, Türk askerlerini savaşa beklemektedirler. Bekleme biraz uzun sürmüş Türk askerleri gecikince kötü söz söyleme şeklinde gerçekleşen sözel şiddet saptanmıştır. Sözel şiddetin uygulanma nedeni olarak karşısındakini değersiz görme/ küçümseme de sezilmektedir fakat bağlamdan hareket edildiğinde ve bütüncül değerlendirildiğinde karşısındakini değersiz görme/ küçümseme sözel şiddet nedeninin kökeninde sevgisizlik olduğundan bu kısımda temel sözel şiddet nedeni karşı tarafa duyulan düşmanlık/nefret duygusudur.

4.1.2.2. İsteddiği/dediği şeyi yaptırma (otorite sağlama)

Hikâyelerden istediği/dediği bir şeyi yaptırma nedeninden kaynaklanan sözel şiddet örneği 4’tür. Bu örneklerden 1 tanesi “Kütük”, 3’ü “Vire” adlı hikâyelerde yer almaktadır.

— *Hey bre Şalgo muhafızları! Ben, padişahımın dedesine sizin kralınızın memleketlerinden büyük yerler zapt etmiş Bosna valisi Yahya Paşa’nın torunlarındım. Ceddim Hamza Balı Bey daha on dört yaşında iken sizin ordularınızı perişan etmiş, Viyana muhasarasında, Viyenberg önünde şan olmuştur. ... Haydi gelin. Siz de teslim olun. Nafile yere kanınızı döktürmeyin...”* (Seyfettin, 2017, s. 136)

Şalgoların teslim olmalarını ve kendisini uğraştırmamalarını istemekte ve karşı tarafa bunu yaptırmak için tarihin yaşanmış örneklerini hatırlatarak ve istediği/dediği şeyi yaptırmak için “Haydi gelin. Siz teslim olun. Nafile yere kanınızı döktürmeyin.” ifadesini kullanan Arslan Bey “**Kütük**” adlı bu hikâyede “Teslim olmazsanız sizi öldüreceğim” anlamı taşıyan bir ifade karşı tarafı tehdit ederek sözel şiddet uygulamıştır.

Teslim olmalarını sağlamak, istediği/dediği bir şeyi yaptırmak için tehdit yöntemiyle karşısındakini korkutmaya çalışmıştır.

“Gürültü içinde Barhan Bey’in sert sesi tekrar işitildi:

—Bre şövalyeler! Yazık size! Son kurşunlarınızı atıyorsunuz, cephanelerinizi zaptettim. Sonra ne yapacaksınız? Tüfekleriniz ellerinizde çoban sopası gibi kalacak. Bu dar kapıdan çıkamazsınız. Kim isterse denesin. Gelin, teslim olun. “Vire”yi konuşalım.”

(Seyfettin, 2017, s. 151)

Konusu Balkanlarda geçen “**Vire**” hikâyesinin bu bölümünde Barhan Bey kesinlikle ele geçirilmesi gereken Kızılelma’ya giden yol üzerinde olan kaleyi düşman elinden almak istemektedir. “*Gelin, teslim olun. “Vire”yi konuşalım.*” şeklinde isteğini belirtmektedir. İsteğin gerçekleşmesini sağlamak için sözel şiddete başvurmaktadır

—Şimdi vireyi reddedip teslim olmazsanız üç gün sonra susuzluktan öleceksiniz. Yahut yine teslim olacaksınız. O vakit aman vermem.

...

—Düşünün, taşının. Avcumun içindesiniz. Bir yere kaçamaz, kurtulamazsınız.”

(Seyfettin, 2017, s. 151)

“**Vire**” hikâyesinin bu bölümünde düşman askerlerini ve konum olarak çok önemli olan kaleyi teslim almak amaçlandığından korkutup sindirerek, teslim olmaları talebinin gerçekleşmesini sağlamak için sözel şiddet uygulamaktadır.

Barhan Bey şövalyelerin teslim olmalarını ve kaleyi bırakmalarını istemektedir. Bu isteğine ulaşmak için şövalyeleri korkutup sindirmeyi çalışmaktadır. Bunun için de “Susuzluktan öleceksiniz., aman vermem, avcumun içindesiniz..” gibi tehdit içeren ifadeler kullanmıştır.

“—Asilzadelerle şövalyeleri rehin gibi kalede tutacağım. Sen iki yüz elli silahsız askerle var git, bir ay içinde bana mutlaka bin çuval un, beş yüz kazevi pirinç, beş yüz koyun, iki yüz tulum yağ, yüz tulum peynir, yüz tulum pekmez getireceksin. **Bir ay içinde bu istediklerim gelmezse rehin tuttuğum elli kişiyi keseceğim.**”

(Seyfettin, 2017, s. 154)

İncelenen “Vire” adlı hikâyede Barhan Bey, Petonleç komutasındaki şövalyelerin teslim olmalarını ve kaleyi bırakmalarını istemektedir. Uyguladığı sözel şiddetin temel nedeni istediği/dediği bir şeyi yaptırma isteği olarak tespit edilmiştir. Tehdit etme yöntemini kullanarak istediğini elde etmek için karşısındakileri korkutup sindirmeyi amaçlamıştır. Korkutma/sindirme sadece istediği/dediği şeyi yaptırmak için izlenen yol olarak belirlenmiştir.

4.1.2.3. Karşısındakini değersiz görme/küçümseme

Söz konusu hikâyelerde, karşısındakini değersiz görme/ küçümseme nedeniyle gerçekleşen 1 örnek belirlenmiştir. Örnek “Topuz” adlı hikâyede yer almaktadır.

—Elçilerin derecesi maiyetinin adediyle mütenasiptir. İşte bak, padişahın hediyelerini, beratını üç yüz atıyla bir elçi getiriyor!

—Elçi bunları yalnız getirseydi daha iyi olurdu.

—Niçin?

...

—Padişah bizim prenze, “Benim müsavisin (denksin)!” demek istiyor.

—Keşke müsavi olmasaydı... da bu üç yüz atlı Eflak’a girmeseydi!

—Sen **bunamışsın** Dimko...

... Tüysüz yüzünü ekşitti.

...

—Ben bunamışım ha... dedi.

—Sen korkaksın! Bir avuç atlı, üç yüz kişi koca bir devletin içinde ne yapabilir?”

(Seyfettin, 2017, s. 248)

Komutan Dimko'nun kalabalık gelen askerler karşısındaki korku ve endişesini yersiz bularak alaycı bir tavırla karşısındaki askeri aşağılamıştır. “**Topuz**” da geçen sözel şiddetin nedeni karşısındakini değersiz görme/ küçümseme olarak tespit edilmiştir. Komutanın düşüncesine göre üç yüz atlı bulunan bir elçinin gelmesi, padişahın prene denk sayılması anlamına gelir ki bu da şanını artıran bir durumdur. Bunun karşısında Dimko'nun “*Keşke müsavi olmasaydı... da bu üç yüz atlı Eflak'a girmeseydi!*” ifadeleriyle düşüncesini belirtmesi üzerine komutan bu askere “bunamışsın, korkaksın” ifadeleriyle söylediği sözlerin anlamsız olduğunu, gerçeği yansıtmadığını belirtmek ister. Bu noktada onun düşüncesine katılmadığı ve bu düşüncüyü beğenmediği için onu aşağılayarak “korkak” ve “bunak” olarak nitelendirir. Bu ifadeler muhatabın değersiz ve küçük görüldüğünü düşündürmektedir.

4.1.2.4. Korkutma/sindirme/üstünlük kurma isteği

İncelenen 15 eser içinde sadece “Kütük” adlı hikâyede korkutma/sindirme/üstünlük kurma isteğine bağlı 1 örnek saptanmıştır.

“— Şartın filan yok. Biz teslim olanın canına kıymayız. **Teslim olmazsanız beş dakika içinde bir canlı adam kalmaz.** Karşınızdaki yolun gediği üzerinde gördüğünüz nedir? Anlamıyor musunuz? Babalarınızdan işitmediniz mi? Elli manda ile buraya getirdiğim bu topun iki güllesiyle binlerce Şalgo kuvvetinde olan İstanbul kaleleri tuzla buz oldu. İşte İstanbul'u alan bu top. **Bir kere ateş edeceğim. İkinci atma hacet yok. Ne kaleniz kalacak ne de kendiniz... Acıyorum size.**” (Seyfettin, 2017, s. 136)

“**Kütük**” adlı hikâyede birbirine üstünlük kurmak için karşı karşıya gelmiş olan Arslan Bey komutasındaki Türk ordusu ve Şalgo muhafızları yer almaktadır. Kaleyi ele geçirmek isteyen komutan karşısındakileri korkutmak, sindirmek için tehdit yöntemiyle sözel şiddet uyguladığı belirlenmiştir.

4.1.2.5. Öfke/kızgınlık

İncelenen hikâyelerde öfke/kızgınlık nedeniyle gerçekleştirildiği belirlenen sözel şiddet örneği sayısı 7'dir. Bunların 2'si “Başını Vermeyen Şehit”, 2'si “Ferman”, 1'i “Kızılelma Neresi?”, 1'i “Nadan” ve 1'i de “Teke Tek” adlı hikâyelerde yer almaktadır

“*Biraz eğildi. İnce yosunlu, soğuk sipere dirseklerini dayadı. Aşağı baktı. İki üç asker*”

beyaz koyunların arasında dolaşıyordu. Bir tanesi karşısına geçtiği iri bir koçu, başına dokunarak kızdırıyor, tos vurduruyordu. Öbürleri, elleri silahlarında bu oyunu seyrediyorlardı. Bağırıldı:

—*Oynamayın şu hayvanla...*”

(Seyfettin, 2017, s. 207)

“**Başını Vermeyen Şehit**” hikâyesinde askerlerin hayvanları kızdırıp, rahatsız etmeleri ve bununla eğlenmeleri üzerine karşıdaki kişi, Kuru Kadı, bunu oyun hâline getiren askerlere öfkelenmiştir. Bu öfke ve kızgınlığını, kızma/azarlama/bağırma biçiminde sözel şiddet kullanarak aktardığı tespit edilmiştir. Kuru Kadı'nın öfkelenmesinde askerlerin bu şekilde ciddiyetsiz davranmalarının etkili olduğu sezilmektedir.

—*Ahmak, dedi, niye gördüğünü halka söyledin? Adam gördüğünü kaale geçirirse kazandığı hali kaybeder. Eğer sussaydın gördüğün keramete ölünceye kadar şahit olacaktın.*”

(Seyfettin, 2017, s. 216)

“**Başını Vermeyen Şehit**” adlı hikâyede geçen “ahmak” ifadesinin kullanım nedeni; Deli Hüsrev'in Kuru Kadı'ya gördüklerini yüzlerce beyitlik destana yazıp herkese anlattığı için öfke/kızgınlık duymasıdır. Buradaki sözel şiddetin nedeni öfke/kızgınlık duygusudur.

“Tosun Bey coşuyordu. Açtı ağzını, kapadı gözünü... Artık bu kadar kayıtsızlık olur muydu? Bu kulluğa yakışır mıydı? ... Bir parça yağmurdan yollarını şaşırın, dağılan orduya padişah nasıl emniyet edecekti? Tosun Bey, cesur adamlara mahsus o müteceviz pervasızlıkla ağzına geleni söylüyordu:

— *İki konak arasında bir otağa sahip olamayan adam, koca devleti nasıl idare eder?* dedi. Bu çok ağır bir sualdi. *Perviz Efendi yavaşça kalın halının üzerine serilmiş erguvani şiltesine çöktü. Mahbmut Çelebi bu sözü hiç işitmemiş gibi davrandı.*”

(Seyfettin, 2017, s. 100)

“**Ferman**” adlı hikâyede geçen örnekte; askerlerin yağmurdan dolayı yollarını şaşırıp otağı kaybetmelerine çok sinirlenen padişahın, bu kızgınlığına bağlı olarak askerleri azarlamak suretiyle sözel şiddet uyguladığı görülmektedir. Burada devlet yönetiminde çok önemli bir yere sahip olan padişah çadırının askerler tarafından kaybedilmesi padişah nezdinde büyük bir hatadır ve bu hatanın yapılmasının padişahı oldukça öfkelenirdiği görülmektedir. Kızma/azarlama/bağırma biçiminde gerçekleşen sözel şiddetin nedeni öfke/kızgınlık olarak tespit edilmiştir.

“...Yeni uyanmış bir arslan sükûnuyla gülümseyen Tosun Bey’in parlak çehresi birdenbire karardı. Gür kaşları çatıldı. Şahin bakışlı iri ela gözleri açıldı. Nefret ve hiddetle kılıcını çekti:

—Padişahımın emrini yapmayan asîleri ben **keserim!**

diye **kükreyerek** bu zayıf kalpli ve itaatsiz ihtiyarın üzerine yürüdü.”

(Seyfettin, 2017, s. 107)

“**Ferman**”ın gönderildiği Niş Bey’inin fermanında yazılı olan genç kahraman Tosun Bey’in kafasının kesilmesi emrine karşı gelmesi ve bu emri uygulamayıp Tosun Bey’in affını yazmak istemesi fermanı getiren Tosun Bey’i çok sinirlendirmiştir. Kutsal ve uygulanması kat’i olan padişahın emrinin ne olursa olsun yerine getirilmesi gerektiğini düşünen Tosun Bey affının yazılması emrin yerine getirilmemesi ifadelerini duyunca öfke ve kızgınlık duygusuna kapılır. “Ferman” adlı bu hikâyede Tosun Bey’in bu denli öfke/kızgınlık duymasının asıl nedeni padişaha olan içten bağlılığı ve sadakatinden ileri geldiği düşünülmektedir.

—Kafdağı’nın arkası olsa gerektir.

dedi. Büyük padişah anlamak istediği şeyi kimsenin bilmediğini görünce canı daha beter sıkıldı. Tahtın koltuklarını asabiyetle tuttu. Âdeti olmayan ani bir hiddetle kazaskerlere döndü. Acı acı gülümsedi:

—**Yazık sizin ilminize!**

—...

“Her şeyi biliyoruz!” sanan bu “Horasanî” kavuklu başlar uğradıkları hakaretin altında hafifçe sallandılar. Onlar her şeyi kabul edebilirdi. Lakin cahilliği? Asla...”

(Seyfettin, 2017, s. 221)

“**Kızılma Neresi?**” hikâyesinde uygulanan sözel şiddetin nedeni öfke/kızgınlık olarak tespit edilmiştir. Padişah şehzadeliginden beri binlerce kez duyduğu “Kızılma’ya, Kızılma’ya gideceğiz!” naraları üzerine çok önemli bir hâl alan “Kızılma Neresi?” sorusunu topladığı vezirlere, beylerbeyine, kazaskerlere yöneltmiş fakat kimseden doğru cevap alamamıştır. Bunun üzerine “**Yazık sizin ilminize!**” ifadesiyle askerlere kızmış ve hatta aşağılamıştır.

Burada öfke/kızgınlık nedeninin altında yatan temel neden iyi eğitim almış olarak

düşündüğü askerlerin padişahın beklentisini karşılayamayarak yetersiz bilgiye sahip olmaları ve padişahı hayal kırıklığına uğratmaları olarak düşünülmektedir..

“...Padişah, mesuliyetsiz rahatın hayvanlarla ölülere yakışacağını, kulların padişah davetine icabet etmemeleri bir küfür olduğunu, ayetlerden, hadislerden bürhanlar getirerek tekrarladı. Haklı bir gazabın mehabetini duyuran sert bir bakışla kırılmış uzun kirpikli, iri, şahane gözlerini boynu bükük ihtiyara dikti. Bu bakışta sanki Azrail’in kanatlarından aksetmiş ölüm kıvılcımları tutuşuyordu. Köse Vezir ateş içinde yanmayan bir semender gibi sakindi:

“—Boynum kıldan incedir padişahım! dedi, çoluk çocuğumla veda ettim. Hakkın huzuruna gitmek için iradenizi bekliyorum. Ben mühr-i şerifinizi almam!”

—...

“Padişahın soluk çehresi karardı. Elleri titredi. Tahtın gerisine çekildi. Yüzünü buruşturarak:

—Kaldırın şunu! diye bağırdı.”

(Seyfettin, 2017, s. 383)

Padişah’ın Köse Vezir’i, kendisine vekil etmek istemesi ve Köse Vezir’in ömrünün geri kalanında devlet işlerine karışmamaya kesin karar vermiş olmasından dolayı padişahın bu isteğini kabul etmemesi “**Nadan**” hikâyesinde kaleme alınmıştır. Bu hikâye incelendiğinde padişahın, Köse Vezir davete icabet etmemesi üzerine çok öfkelendiği görülmüştür. Bu öfke/kızgınlık nedeniyle Köse Vezir’e simgesel şiddet ve sözel şiddet uyguladığı görülmektedir.

*“—Bre korkaklar! diye haykırdı. İşte atımdan indim. Kılıcımı attım. Arkamda zırhım, elimde kalkanım yok. **İçinizde benimle teke tek dövüşecek bir er yok mu?***

...

—Kimi istersin?

—Blas Şeri’yi,

—O burada yok...

—Ondan üstün birisini istiyorum!

—Öyle ise bekle!”

(Seyfettin, 2017, s. 242)

İhtiyarın, Cem ve Blas Şeri karşılaşmasını ve Cem'e olanları anlatması üzerine çok öfkelenen Kasım voyvoda o kızgınlıkla Cem'in intikamını almaya teke tek vuruşmaya gidişinin anlatıldığı "Teke Tek" hikâyesinde sözel şiddet nedeni öfke/kızgınlık olarak tespit edilmiştir.

4.1.3. Ömer Seyfettin'in Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Tespit edilen 14 sözel şiddet örneğinde belirlenen temel şiddet yöntemleri; "hakaret etme/aşağılama, kızma/azarlama/ bağırma, tehdit etme"dir. Sayısal veriler hâlinde tabloda sunulmuştur.

Tablo 4

Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerde Sözel Şiddetin Uygulanma Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Sözel Şiddetin Yöntemleri	Savaş ve Tarih Konulu Hikayeleri														Toplam		
	Başını Vermeyen Şehit	Büyücü	Çanakkale'den Sonra	Ferman	Forsa	Kaç Yerinden?	Kızılma Neresi?	Kütük	Nadan	Niçin Zengin Olmamış?	Pembe İncili Kaftan	Teke Tek	Topuz	Vire	Zeytin Ekmek	f	%
Hakaret Etme/Aşağılama	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	4	28.5
Kızma/Azarlama /Bağırma	1	-	-	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	1	-	5	35.7
Tehdit Etme	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2	-	5	35.7
Toplam	2	-	-	2	-	-	1	2	1	-	-	1	2	3	-	14	%100

Tablo 4’te sözel şiddet uygulama yöntemleri tespit edilmiştir. İncelenen hikâyelerde tehdit etme yönteminin 5 örneği; kızma/azarlama/bağırma yönteminin 5 örneğine ve hakaret etme/aşağılama yönteminin 4 örneğine rastlanmıştır. Çalışma kapsamındaki bu hikâyelerdeki sözel şiddet örneklerinde %35.7 oranla tehdit etme yöntemi ve kızma/azarlama /bağırma yöntemi, %28.5 oranla hakaret etme/ aşağılama yöntemi saptanmıştır.

4.1.3.1. Hakaret etme/aşağılama

Sözel şiddet uygulama yöntemi olarak başvuru hakaret etme/aşağılama yöntemi “Başını Vermeyen Şehit” hikâyesinde 1, “ Teke Tek” hikâyesinde 1 ve “Topuz” hikâyesinde de 2 sözel şiddet olmak üzere 4 örnek belirlenmiştir.

“—**Ahmak**, dedi, niye gördüğünü halka söyledin? Adam gördüğünü kaale geçirirse kazandığı hali kaybeder. Eğer sussaydın gördüğün keramete ölünceye kadar şahit olacaktın.”
(Seyfettin, 2017, s. 218)

Deli Hüsrev’in Kuru Kadı’ya öfkelenmesi üzerine ona “ahmak” diyerek hakaret etme/aşağılama yöntemini kullanıp sözel şiddet uygulandığı tespit edilmiştir. “**Başını Vermeyen Şehit**” hikâyesinde Deli Hüsrev’in öfkelenmesinde arkadaşı Kuru Kadı’nın kazandığı bu ilahi kerametın ömür boyu şahitliğini kaybetmesine duyduğu üzüntünün etkisinin de olduğu sezilmiştir.

“—**Bre korkaklar! diye haykırdı.** İşte atımdan indim. Kılıcımı attım. Arkamda zırhum, elimde kalkanım yok. **İçinizde benimle teke tek dövüşecek bir er yok mu?**

...

—Öyle ise bekle!”
(Seyfettin, 2017, s. 242)

Öfke ve kızgınlık nedeniyle sözel şiddet uygulanan “**Teke Tek**” adlı hikâyede sözel şiddet yöntemi hakaret etme/ aşağılama olarak belirlenmiştir. Kasım voyvoda “Bre korkaklar!” diyerek kaledekilere hakaret ederek onlar üzerinde baskı kurmaya çalışmıştır.

“— Geç kaldılar.

— Evet.

— Niçin acaba?

— *Mankafa Türkler işte... Teşrifattan, merasimden ne anlarlar?*

— *Hem de “Bizans’a layıkız!” derler.*

— *Nerede o incelik?*

— *Nerede?...*

(Seyfettin, 2017, s. 245)

“**Topuz**” hikâyesinin bu kısmında düşmanlık hissi nedeniyle seilmeyen kişilerin arkasından olumsuz şeyler söyleme şeklinde bu nefret dışa vurulmaktadır. Burada “Mankafa Türkler işte...” ifadesiyle hakaret edildiği görülmektedir. Dile getirilen hakaret ifadesi asıl muhatap olunan kişilerce duyulmadığından burada herhangi bir tepki de söz konusu değildir.

— *Elçi bunları yalnız getirseydi daha iyi olurdu.*

— *Niçin?*

...

— *Padişah bizim prense, “Benim müsavisin (denksin!)” demek istiyor.*

— *Keşke müsavi olmasaydı... da bu üç yüz atlı Eflak’a girmeseydi!*

— *Sen **bunamışsın** Dimko...*

... *Tüysüz yüzünü ekşitti.*

...

— *Ben bunamışım ha... dedi.*

— *Sen **korkaksın!** Bir avuç atlı, üç yüz kişi koca bir devletin içinde ne yapabilir?”*

(Seyfettin, 2017, s. 248)

“**Topuz**” hikâyesinde komutanın asker Dimko’yu değersiz görme/ küçümseme nedeniyle sözel şiddet uygulandığı tespit edilmiş olup bu sözel şiddet “ *Sen **bunamışsın...**”, “**Sen korkaksın!**” ifadeleriyle hakaret etme/aşağılama yöntemi kullanılarak uygulanmıştır.*

4.1.3.2. Kızma/azarlama/bağırma

Kızma/azarlama/bağırma sözel şiddet yönteminin yer aldığı örnek sayısı 5’dir. “Başını Vermeyen Şehit, Ferman, Kızılelma Neresi?, Nadan, Vire” hikâyelerinde 1’er sözel şiddet örneği tespit edilmiştir.

“*Tosun Bey coşuyordu. Açtı ağzını, kapadı gözünü... Artık bu kadar kayıtsızlık olur muydu? Bu kulluğa yakışır mıydı? ... Bir parça yağmurdan yollarını şaşırın, dağılan*

orduya padişah nasıl emniyet edecekti? Tosun Bey, cesur adamlara mahsus o mütecaviz pervasızlıkla ağzına geleni söylüyordu:

— *İki konak arasında **bir otağa sahip olamayan adam, koca devleti nasıl idare eder?** dedi. Bu çok ağır bir sualdi. Perviz Efendi yavaşça kalın halının üzerine serilmiş erguvani şiltesine çöktü. Mahmut Çelebi bu sözü hiç işitmemiş gibi davrandı.*”

(Seyfettin, 2017, s. 100)

Devlet içerisinde çok önemli bir yere sahip olan otağın askerler tarafından kaybedilmesinden dolayı çok sinirlenen padişah “*İki konak arasında **bir otağa sahip olamayan adam, koca devleti nasıl idare eder?***” sözleriyle azarlama yöntemini kullanarak askerler üzerinde baskı kurduğu görülmektedir. “**Ferman**” hikâyesinin bu kısmında uygulanan kızma/azarlama/bağırma yöntemiyle sözel şiddet uygulanmasında ve padişahın bu sözel şiddet yöntemiyle öfkesini dışa vurmasında, askerlerin yaptıkları hatayı ve hatanın büyüklüğünü farkına varmaları ve bir daha böyle bir hata yapmamaları için askerlerin üzerlerindeki otoritenin güçlendirilmesinin amaçlanması söz konusudur.

*“Biraz eğildi. İnce yosunlu, soğuk sipere dirseklerini dayadı. Aşağı baktı. İki üç asker beyaz koyunların arasında dolaşıyordu. Bir tanesi karşısına geçtiği iri bir koçu, başına dokunarak kızdırıyor, tos vurduruyordu. Öbürleri, elleri silahlarında bu oyunu seyrediyorlardı. **Bağırdı:***

—*Oynamayın şu hayvanla...*”

(Seyfettin, 2017, s. 207)

Kuru Kadı, “**Başını Vermeyen Şehit**” adlı hikâyede askerlerin koyunları kızdırıp rahatsız etmelerine çok öfkelenmiştir. Bu öfke ve kızgınlığını askerlere karşı sesini yükselterek, kızma/azarlama/bağırma yöntemini kullanarak dışa vurmuştur. Buradaki söz konusu sözel şiddet yöntemi kızma/azarlama/bağırma olarak belirlenmiştir.

—*Kafdağı'nın arkası olsa gerektir.*

dedi. Büyük padişah anlamak istediği şeyi kimsenin bilmediğini görünce canı daha beter sıkıldı. Tahtın koltuklarını asabiyetle tuttu. Âdeti olmayan ani bir hiddetle kazaskerlere döndü. Acı acı gülümsedi:

—*Yazık sizin ilminize!*

—...

“Her şeyi biliyoruz!” sanan bu “Horasanî” kavuklu başlar uğradıkları hakaretin

altında hafifçe sallandılar. Onlar her şeyi kabul edebilirdi. Lakin cahilliği? Asla...”

(Seyfettin, 2017, s. 221)

“**Kızılma Neresi?**” sorusunun doğru cevabını alamayan ve çok öfkelenen padişahın kızma/azarlama/bağırma yöntemiyle “Yazık sizin ilminize!” ifadesiyle sözel şiddet uyguladığı görülmektedir. Azarlarken kullandığı ifadeler aynı zamanda askerlerin aldıkları ilmin hakkını veremediklerini söyleyerek onların küçük düşmesine ve aşağılanmasına yol açmaktadır.

“Padişahın soluk çehresi karardı. Elleri titredi. Tahtın gerisine çekildi. Yüzünü buruşturarak:

—Kaldırın şunu! diye bağırdı.

Sırma perdenin arkasından birer hayal sessizliğiyle koşan hademeler yere basmıyor sanılacak derecede hafif adımlarla çabucak vezirin başına üşüştüler. Göz açıp kapamadan dışarı çıkardılar.”

(Seyfettin, 2017, s.383)

Padişah, vekili olmayı reddeden Köse Vezir’e çok sinirlenmiştir. “**Nadan**” adlı hikâyede anlatılan bu olay üzerine padişah Köse Vezir’i kast ederek “Kaldırın şunu” diye bağırmış kızma/azarlama/bağırma yöntemiyle sözel şiddet uygulamıştır. Bunun üzerine hizmetliler vezirin etrafını sarıp dışarı çıkarmışlardır.

“Gürültü içinde Barhan Bey’in sert sesi tekrar işitildi:

—Bre şövalyeler! Yazık size! Son kurşunlarınızı atıyorsunuz, cephanelerinizi zaptettim. Sonra ne yapacaksınız? Tüfekleriniz ellerinizde çoban sopası gibi kalacak. Bu dar kapıdan çıkamazsınız. Kim isterse denesin. Gelin, teslim olun. “Vire”yi konuşalım.”

(Seyfettin, 2017, s. 151)

“**Vire**” hikâyesinde “sert sesi” ile bağırarak otoritesini sağlama isteği nedeniyle uyguladığı sözel şiddette kızma/azarlama/bağırma yöntemini kullanmıştır. Kızma/azarlama/bağırma ile gerçekleşen sözel şiddetin kişinin karşısındaki üzerinde baskı, otorite kurmak ve dediğini yaptırmak için uygulanan bir yöntem olduğu görülmüştür.

4.1.3.3. Tehdit etme

Tehdit etme yönteminin geçtiği sözel şiddet örneği 5’tir. Bu örneklerden 2’si “Kütük”,

2'si "Vire" ve 1'i "Ferman" adlı hikâyelerde yer almaktadır.

"—Padişahımın emrini yapmayan asîleri ben keserim!

diye kükreyerek bu zayıf kalpli ve itaatsiz ihtiyarın üzerine yürüdü."

(Seyfettin, 2017, s. 107)

Ömer Seyfettin'in savaş ve tarih konulu hikâyelerinden "**Ferman**" da yazılı olan emri uygulamak istemeyen Bey'e öfkelenerek "*Padişahımın emrini yapmayan asîleri ben keserim!*" ifadesiyle tehdit etme yöntemini kullanarak karşı tarafa sözel şiddet uygulamıştır. Bu kısımda "kükreyerek" ifadesinin kullanımından Tosun Bey'in bu tehditkâr söylemi bağırarak kullandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak burada kızma/azarlama/bağırma, sözel şiddet yöntemi şeklinde kullanılmamıştır. Bu kısımda daha ağır basan sözel şiddet yöntemi tehdit etme olarak tespit edilmiştir.

"— Hey bre Şalgo muhafızları! Ben, padişahımın dedesine sizin kralınızın memleketlerinden büyük yerler zapt etmiş Bosna valisi Yahya Paşa'nın torunlarındanım. Ceddim Hamza Balı Bey daha on dört yaşında iken sizin ordularınızı perişan etmiş, Viyana muhasarasında, Viyenberg önünde şan olmuştur. ... Haydi gelin. Siz de teslim olun. Nafîle yere kanınızı döktürmeyin..." (Seyfettin, 2017, s. 136)

"**Kütük**" adlı hikâyede Şalgo muhafızlarının geçmişteki yenilgilerini hatırlatarak "teslim olmazsanız hepinizi öldüreceğim." anlamı taşıyan "Haydi gelin. Siz de teslim olun. Nafîle yere kanınızı döktürmeyin..." ifadelerinin kullanılması Şalgo muhafızlarının buldukları yeri almak için istediği/dediği bir şeyi yaptırma nedeniyle tehdit yönteminin kullanılarak sözel şiddet uygulanması söz konusudur.

*"— Şartın filan yok. Biz teslim olanın canına kıymayız. **Teslim olmazsanız beş dakika içinde bir canlı adam kalmaz.** Karşınızdaki yolun gediği üzerinde gördüğünüz nedir? Anlamıyor musunuz? Babalarınızdan işitmediniz mi? Elli manda ile buraya getirdiğim bu topun iki güllesiyle binlerce Şalgo kuvvetinde olan İstanbul kaleleri tuzla buz oldu. İşte İstanbul'u alan bu top. **Bir kere ateş edeceğim. İkinci atıma hacet yok. Ne kaleniz kalacak ne de kendiniz... Acıyorum size.**"* (Seyfettin, 2017, s. 136)

Farklı milletlerin askerleri tarafından gerçekleşen iletişimde "Teslim olmazsanız beş dakika içinde bir canlı adam kalmaz", "Bir kere ateş edeceğim. İkinci atıma hacet yok. Ne kaleniz kalacak ne de kendiniz." ifadeleriyle karşı tarafı korkutma/

sindirme/üstünlük kurma isteği nedeniyle tehdit etme yöntemiyle sözel şiddet “**Kütük**” adlı hikâyede tespit edilmiştir.

“—*Şimdi vireyi reddedip teslim olmazsanız üç gün sonra susuzluktan öleceksiniz. Yahut yine teslim olacaksınız. O vakit aman vermem.*”

...

“—*Düşünün, taşının. Avcumun içindesiniz. Bir yere kaçamaz, kurtulamazsınız.*”

(Seyfettin, 2017, s. 151)

Karşı tarafı korkutup sindirmek ve onun üzerinde üstünlük kurmak amacı taşıyan bu amacı gerçekleştirmek için sözel şiddete başvurulmuş olan “**Vire**” adlı hikâyedir. Burada teslim olmaları için “aman vermem, avcumun içindesiniz” ifadeleriyle tehdit etme yöntemi kullanılarak sözel şiddet uygulanmıştır. Tehdit etme sözel şiddet yöntemi istediği/dediği bir şeyi yaptırma isteği nedeniyle gerçekleşmiştir.

“—*Asilzadelerle şövalyeleri rehin gibi kalede tutacağım. Sen iki yüz elli silahsız askerle var git, bir ay içinde bana mutlaka bin çuval un, beş yüz kazevi pirinç, beş yüz koyun, iki yüz tulum yağ, yüz tulum peynir, yüz tulum pekmez getireceksin. **Bir ay içinde bu istediklerim gelmezse rehin tuttuğum elli kişiyi keseceğim.***”

(Seyfettin, 2017, s. 154)

Bariz bir şekilde tehdit etme yöntemiyle uygulanan sözel şiddetin yer aldığı hikâye “**Vire**” hikâyesidir. Bu kısımda Barhan Bey istediği/dediği şeyi yaptırma isteği nedeniyle rehin aldığı askerleri kesmekle Prens Petonleç’i tehdit ederek sözel şiddet uygulamaktadır.

4.1.4. Ömer Seyfettin’in Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddete Maruz Kalan Kişilerin Verdiği Tepkilere İlişkin Bulgular

Konusu savaş ve tarih olan 15 hikâyede sözel/simgesel şiddete maruz kalan kişilerin uğradıkları şiddet karşısında verdikleri tepkiler “sessiz kalma, sözel şiddete karşı çıkma/direnme, sözel/simgesel şiddetten haberdar olmama, teslim olma/boyun eğme, üzülme/ağlama” başlıkları altında incelenmiştir.

Tablo 5

Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerde Sözel Şiddete Maruz Kalan Kişilerin Verdiği Tepkilere İlişkin Bulgular

Sözel Şiddete Karşı Verilen Tepkiler	Savaş ve Tarih Konulu Hikayeleri														Toplam		
	Başını Vermeyen Şehit	Büyücü	Çanakkale'den Sonra	Ferman	Forsa	Kaç Yerinden?	Kızıllema Neresi?	Kütük	Nadan	Niçin Zengin Olmamış?	Pembe İncili Kaftan	Teke Tek	Topuz	Vire	Zeytin Ekmek	f	%
Sessiz Kalma	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	3	21.4
Sözel Şiddete Karşı Çıkma/Direnme	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	1	1	1	-	5	35.7
Sözel Şiddetten Haberdâr Olmama	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	7.14
Teslim Olma/ Boyun Eğme	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	-	4	28.5
Üzülme/ Ağlama	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7.14
Toplam	2	-	-	2	-	-	1	2	1	-	-	1	2	3	-	14	%100

Tablo 5'te sözel şiddete verilen tepkiler incelendiğinde sözel şiddete karşı çıkma/direnme 5 örnekle savaş ve tarih konulu hikâyelerde %35.7 oranıyla en fazla saptanan tepki olmuştur. Şiddete karşı çıkma/direnme tepkisi; Türk askeri, komutanı veya elçisine ait olup teslim olma/ boyun eğme yabancı milletlerden kişilerin verdikleri

tepkiler olarak belirlenmiştir. Burada Türklerin tarihteki karakter özellikleri de vurgulanmıştır.

4.1.4.1. Sessiz kalma

Sözel/simgesel şiddet karşısında sessiz kalmanın tercih edildiği 2 örnek saptanmıştır. Bu örneklerden 1'i "Ferman" hikâyesinde, 1'i "Vire" bulunmaktadır.

— İki konak arasında **bir otağa sahip olamayan adam, koca devleti nasıl idare eder?** dedi. Bu çok ağır bir sualdi. *Perviz Efendi yavaşça kalın halının üzerine serilmiş erguvani şiltesine çöktü. Mahmut Çelebi bu sözü hiç işitmemiş gibi davrandı.*"

(Seyfettin, 2017, s. 100)

"**Ferman**" adlı hikâyede askerlerin başı olan Kazasker Perviz Efendi'nin yerine çökmesi, Nişancı Mahmut Çelebi'nin padişahın bu sözünün işitmemiş gibi davranması sessiz kaldıklarını göstermektedir. Askerlerin sessizlikleri altında mahcubiyet duygusu nedeni sezilmektedir.

"Hey bre Şalgo muhafızları! ... Haydi gelin. Siz de teslim olun. Nafîle yere kanınızı döktürmeyin..."

Derin bir sükût.."

(Seyfettin, 2017, s. 139)

"**Kütük**" hikâyesinin bu kısmında görüldüğü gibi uygulanan tehditkâr ifadeler bir karşısında sessizlik söz konusudur. Fakat burada geçen "sükût" tehdit karşısında kişinin tedirgin olup teslim olup olmamayı düşünme aşaması olarak değerlendirilmektedir.

"Gürültü içinde Barhan Bey'in sert sesi tekrar işitildi:

—Bre şövalyeler! Yazık size! Son kurşunlarınızı atıyorsunuz, cephanelerinizi zaptettim. Sonra ne yapacaksınız? Tüfekleriniz ellerinizde çoban sopası gibi kalacak. Bu dar kapıdan çıkamazsınız. Kim isterse denesin. Gelin, teslim olun. "Vire"yi konuşalım.

...

Yavaş yavaş silah sesleri kesildi. Ama bir cevap çıkmadı." (Seyfettin, 2017, s. 151)

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinden incelenen "**Vire**" adlı hikâyesinde Barhan Bey'in istediği/dediği bir şeyi yaptırma isteği nedeniyle ve kızma/azarlama/bağırma sözel şiddet yönteminin uygulandığı metindir. Burada Barhan Bey'in sözel şiddetine karşılık tepki olarak sessiz kalındığı tespit edilmiştir.

4.1.4.2. Sözel şiddete karşı çıkma/direnme

Sözel/simgesel şiddeti fark edip engellemeye çalışma, şiddetin uygulanmasına karşı çıkma/direnme tepkisi 4 örnekte tespit edilmiştir. “Ferman, Kızılelma Neresi?, Teke Tek, Topuz” hikâyelerinde 1’er sözel şiddet örneği belirlenmiştir.

—*Padişahımın emrini yapmayan asileri ben keserim!*

diye kükreyerek bu zayıf kalpli ve itaatsiz ihtiyarın üzerine yürüdü. Al çuhadan büyük kapı perdesinin arkasında gizli nöbet bekleyen silahlı hademeler koşuştular. Ve onu tutular.” (Seyfettin, 2017, s. 107)

“**Ferman**” hikâyesinde tespit edilen tehdit yöntemiyle sözel şiddet ve üzerine yürüme şeklindeki simgesel şiddet karşısında tepki olarak şiddet uygulayan kişi tutularak bu sözel/simgesel şiddete karşı çıkmıştır.

—*Yazık sizin ilminize!*

—...

“Her şeyi biliyoruz!” sanan bu “Horasanî” kavuklu başlar uğradıkları hakaretin altında hafifçe sallandılar. Onlar her şeyi kabul edebilirdi. Lakin cahilliği? Asla....Ortalarından kara sakallı, bastıbacak, şişman bir fakih bir adım ilerledi. Bu hem en âlimleri, hem en cesurlarıydı.

—*Padişahım! dedi, bu “Kızılelma” halk kullarının uydurduğu bir efsanedir. Ne aslı vardır, ne faslı... Bir hakikat değildir ki biz bilelim.*” (Seyfettin, 2017, s. 221)

Padişahın küçümseyici tavrıla kızıp bağırmasını ve onları cahillikle suçlamasını hazmedemeyenlerden biri öne çıkıp açıklama yapmış ve “Bir hakikat değildir ki biz bilelim” şeklinde uğradıkları sözel şiddete karşı çıkarak kendisini ve arkadaşlarını savunmuştur. O nedenle “**Kızılelma Neresi?**” adlı bu hikâyede sözel şiddete tepki olarak şiddete karşı çıkma/direnme tespit edilmiştir.

—*Bre korkaklar! diye haykırdı. İşte atımdan indim. Kılıcımı attım. Arkamda zırhım, elimde kalkanım yok. İçinizde benimle teke tek dövülecek bir er yok mu?*

...

Siperden bakışıyorlardı:

—*Kimi istersin?*

dediler.

—*Blas Şeri'yi,*

—*O burada yok...*

—*Ondan üstün birisini istiyorum!*

—*Öyle ise bekle!*

(Seyfettin, 2017, s. 242)

Kasım voyvoda “**Teke Tek**” dövüşmek için Blas Şeri'yi, o olmayınca daha üstün birisini çağırmişti. Kaledekiler “Öyleyse bekle!” diyerek bu çağrıyı cevaplayarak bu “Korkaklar” hakareti karşısında sessiz kalmamış kimi isterse o kişinin çıkacağı gösterilmeye çalışılarak “korkak” olmadıklarını ispat etmek istemişlerdir.

“—*Keşke müsavi olmasaydı... da bu üç yüz atlı Eflak'a girmeseydi!*

—*Sen bunamışsın Dimko...*

Birinci zabıt acı acı gülümsedi. Tüysüz yüzünü ekşitti. Atının yelesinden kaldırdığı dalgın sönük gözleriyle kumandanına baktı:

—*Ben bunamışım ha... dedi.*

...

—*Sen korkaksın! Bir avuç atlı, üç yüz kişi koca bir devletin içinde ne yapabilir?”*

(Seyfettin, 2017, s. 248)

Karşısındakini değersiz görme/küçümseme nedeniyle hakaret etme/aşağılama ile karşılaşarak sözel şiddete maruz kalan “**Topuz**” hikâyesindeki asker Dimko'nun acı acı gülümsemesi, yüzünü ekşitmesi, dalgın ve sönük gözleriyle kumandana bakışı simgesel tepki olarak tespit edilmiştir. “*Ben bunamışım ha.*” şeklinde cevap vermesi uğradığı sözel şiddete bir karşı çıkma/direnme anlamı içermektedir. Bu söz aynı zamanda karşı tarafa yanıldığı ve bunu kısa zamanda anlayacağını vurgulanmak istendiğini düşündüren bir ifadedir.

“—*Düşünün, taşının. Avcumun içindediniz. Bir yere kaçamaz, kurtulamazsınız.*”

...

Öyle korkunç bir künde gelmişlerdi ki... artık “pes” demekten başka çare yoktu.!

...

—*Kaleyi size bırakacağız. “Vire”yi konuşalım.*

...

Kalede kapalı kalanlar, Barhan Bey'in karşısında, ümitsiz bir inatla üç gün daha dayandılar." (Seyfettin, 2017, s. 152)

Karşılıklı şartlar sunulmasına rağmen iki tarafın da uzlaşamadığı "Vire" de korkutma amacıyla sarf edilen tehditlere tepki olarak; Prens Petonliç ve şövalyeler kaleyi bırakmayıp teslim olmayarak üç gün daha direnmişlerdir.

4.1.4.3. Sözel şiddetten haberdar olmama/tepkisizlik

"Topuz" hikâyesinde 1 sözel şiddet örneğinde, sözel şiddetten haberdar olmama durumu belirlenmiştir.

"— Geç kaldılar.

— Evet.

— Niçin acaba?

— *Mankafa Türkler işte... Teşrifattan, merasimden ne anlarlar?*

— Hem de "Bizans'a layıkız!" derler.

— *Nerede o incelik?*

— *Nerede?... "*

(Seyfettin, 2017, s. 245)

"Topuz" hikâyesinin bu kısmında sözel şiddet hakaret etme yöntemiyle uygulandığından sözel şiddete uğrayan taraf bundan habersiz olduğu için herhangi bir tepki söz konusu olmamaktadır. Uygulandığından ve hakarete uğrayanın bir kişi değil millet olması sebebiyle tepki verilebilecek bir durum söz değildir.

4.1.4.4. Teslim olma/ boyun eğme

Sözel şiddete maruz kalan kilerin verdikleri farklı tepkiler arasında boyun eğme/teslim olma tepkisinin 4 örneğine rastlanmıştır. Bu örneklerden 1'i "Başını Vermeyen Şehit", 1'i "Kütük", 1'i "Nadan" ve 1'i "Vire" adlı hikâyelerdedir.

"..Bir kere ateş edeceğim. İkinci atıma hacet yok. Ne kaleniz kalacak ne de kendiniz... Acıyorum size.

...

Biraz sonra...

Şalgo'nun tepesinde şan, namus kefeni olan meşum beyaz bayrak dalgalanıyordu. Demir kapılar açılmıştı. Korkudan sapsarı kesilen tuğlu kumandan, altın kılıçlı asilzadeler, zırhlı şövalyeler Arslan Bey'in önünde dize gelmişlerdi. Silahları alınan düşman ikişer ikişer bağlanıyor, takım takım ordugâhın arkasına götürülüyordu."

(Seyfettin, 2017, s. 135-138)

"**Kütük**" adlı hikâyede tehditler karşısında Şalgo muhafızlarının korkudan sapsarı kesilmesi, beyaz bayrak sallamaları yenilgiyi kabullenerek Arslan Bey ve ordusunun üstünlüğünü kabul ettiklerini, korktukları için Arslan Bey'e boyun eğdiklerini göstermektedir.

*"Biraz eğildi. İnce yosunlu, soğuk sipere dirseklerini dayadı. Aşağıya baktı. İki üç asker beyaz koyunların arasında dolaşıyordu. Bir tanesi karşısına geçtiği iri bir koçu, başına dokunarak kızdırıyor, tos vurduruyordu. Öbürleri, elleri silahlarında bu oyunu seyrediyorlardı. **Bağırды:***

—Oynamayın şu hayvanla...

...

Askerler başlarını tepelerinden gelen sese doğru kaldırdılar. Kuru Kadı'dan hepsi çekinirlerdi...."

(Seyfettin, 2017, s. 207)

Savaş ve tarih konulu hikâyelerden birisi olan "**Başını Vermeyen Şehit**" hikâyesinde askerlerin Kuru Kadı'nın bağırması üzerine başlarını Kuru Kadı'nın olduğu tarafa çevirmişlerdir. Yaptıkları ciddiyetsiz davranış ve bu azar üzerine çekindikleri ve bu hareketten vazgeçtikleri sezilmektedir.

*"Padişahın soluk çehresi karardı. Elleri titredi. Tahtın gerisine çekildi. **Yüzünü buruşturarak:***

—Kaldırın şunu! diye bağırды.

Sırma perdenin arkasından birer hayal sessizliğiyle koşan hademeler yere basmıyor sanılacak derecede hafif adımlarla çabucak vezirin başına üşüştiler. Göz açıp kapamadan dışarı çıkardılar."

(Seyfettin, 2017, s. 383)

"**Nadan**" hikâyesinin bu kısmında yaka paça dışarı çıkarılan Köse Vezir karşı gelmemiş, padişaha boyun eğmiştir. Burada teslim olup şiddeti kabullenmenin nedeni devlet büyüğüne olan büyük saygı olarak sezilmektedir.

“—Asilzadelerle şövalyeleri rehin gibi kalede tutacağım. Sen iki yüz elli silahsız askerle var git, bir ay içinde bana mutlaka bin çuval un, beş yüz kazevi pirinç, beş yüz koyun, iki yüz tulum yağ, yüz tulum peynir, yüz tulum pekmez getireceksin. Bir ay içinde bu istediklerim gelmezse rehin tuttuğum elli kişiyi keseceğim...

Prens Petonleç daha beter sarardı, dudaklarını ısırды. Bu şart, felaketin en müthiş tarafıydı.

...

Kupayı kumandana verdi. Üç gün susuz duran kumandan kendine uzatılan şeyi reddetmedi. Artık silahsız esirler kuyunun başına üşüştüler. Barhan Bey rehinlerin sol kuledeki taş odaya götürülmesini emretti.” (Seyfettin, 2017, s. 154)

Prens Petonleç’in sararması, dudaklarını ısırması Barhan Bey’in tehdidi karşısında endişelenip korktuğunu göstermektedir. “**Vire**” hikâyesinde Prens Petonleç, bu korkutma ve tehdit ile maruz kaldığı sözel şiddete dayanamayıp teslim olmayı kabul eder. Güce ve buna bağlı olarak sözel şiddete boyun eğerek tepki verdiği tespit edilmiştir.

4.1.4.5. Üzülme/ağlama

“Başını Vermeyen Şehit” hikâyesinde üzülme/ağlama tepkisinin 1 örneği belirlenmiştir.

“Bir gün yine perişan, kırlarda dolaşırken Deli Hüsrev’e rast geldi. Meğer o da geziniyormuş. Elindeki yayıyla yavaşça Kuru Kadı’nın arkasına dokundu.

—Ahmak, dedi, niye gördüğünü halka söyledin? Adam gördüğünü kaale geçirirse kazandığı hali kaybeder. Eğer sussaydın gördüğün keramete ölünceye kadar şahit olacaktın... Kuru Kadı yere diz çöktü, ağlamaya başladı.” (Seyfettin, 2017, s. 216)

“**Başını Vermeyen Şehit**” Mehmet üzerine inen nura, meleğe şahit olup bu kerameti dayanamayıp herkese anlattıktan sonra derin bir karanlığa düşen Kuru Kadı, Deli Hüsrev tarafından “Ahmak” ifadesiyle hakaret yöntemiyle sözel şiddete maruz kalmıştır. Buna tepki diz çöküp ağlamayarak tepki vermiştir.

4.1.5. Ömer Seyfettin'in Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Simgesel Şiddetin Unsurlarına İlişkin Bulgular

Öfke/kızgınlık, küçümseme, düşmanlık/nefret vb. gibi çalışmada belirlenmiş olan nedenlerle dışa vurulan şiddetin jest, mimikler ve vücut dili yöntemleriyle simgesel olarak gösterilmesidir. Belirlenen unsurlarda bağlamdan hareketle simgesel şiddetin kimler arasında gerçekleştiği, hangi nedenle uygulandığı, hangi sembolle ve yöntemle şiddetin karşı tarafa aktarıldığı ve şiddetin muhatabı olan kişinin tepkisi tespit edilmiştir. Bulgular tabloda sunulmuştur.

Tablo 6

Savaş ve Tarih Konulu Hikâyelerinde Simgesel Şiddetin Unsurlarına İlişkin Bulgular

Simgesel Şiddet Unsurları	Savaş ve Tarih Konulu Hikâyeleri														Toplam		
	Basını Vermeven Şehit	Büyücü	Çanakale'den Sora	Ferman	Forsa	Kaç Yerinden?	Kızılma Neresi?	Kütük	Nadan	Niçin Zengin Olmamış?	Pembe İncili Kaftan	Teke Tek	Topuz	Vire	Zeytin Ekmek	f	%
Simgesel Şiddetin Tarafları																	
Farklı Milletler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	4	44.4
Tanıdık/ Arkadaş	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	11.1
Yöneten-Yönetilen	-	-	-	1	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	4	44.4
Toplam	-	-	-	1	-	1	1	-	2	-	4	-	-	-	-	9	%100
Simgesel Şiddetin Nedenleri																	
Değersiz Görme /Küçümseme	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	3	33.3

	Korkutma/Sindirme/Üstünlük Kurma isteği	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	2	22.2	
	Öfke Kızgınlık	-	-	-	1	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	44.4
Toplam		-	-	-	1	-	1	1	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-	9	%100	
Simgesel Şiddetin Uygulanma Yöntemleri	Hakaret Etme/Aşağılama	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	4	28.5	
	Kızma/Azarlama/Bağırma	1	-	-	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	5	35.7	
	Tehdit Etme	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	5	35.7	
Toplam		-	-	-	1	-	1	1	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-	9	-	
Simgesel Şiddet Karşısında Verilen Tepkiler	Sessiz Kalma	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	5	55.5	
	Simgesel Şiddete Karşı Çıkma/Direnme	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	22.2	
	Teslim Olma/Boyun Eğme	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	22.2	
Toplam		-	-	-	1	-	1	1	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-	9	%100	

Tablo 6' daki sonuçlara bakıldığında savaş ve tarih konulu eserlerde simgesel şiddet

örneklerinin %44.4 oranıyla, en çok gerçekleştiği grup, farklı milletler ve yönetilen-yönetilendir. Konunun savaş ve tarih olması sebebiyle bu sonuç oldukça olağandır. Tanıdıklar/arkadaşlar arasında sadece “ Kaç Yerinden?” adlı hikâyede 1 örnek bulunmuştur. En fazla simgesel şiddet unsuru “Pembe İncili Kaftan” hikâyesinde tespit edilmiştir.

En fazla öfke/kızgınlık nedeniyle simgesel şiddet uygulanmıştır. Öfke/ kızgınlık nedeniyle gerçekleşen simgesel şiddet örneklerinin oranı %44.4 ‘tür. Korkutma/sindirme/üstünlük kurma isteği sadece “Pembe İncili Kaftan” hikâyesinde görülmüştür.

Simgesel şiddet unsurları incelenirken tespit edilen örneklerden “Ferman” hikâyesinde kızma/bağırma/azarlama, “Kaç Yerinden?” hikâyesinde hakaret etme/ aşağılama, “Kızılelma Neresi?” hikâyesinde kızma/bağırma/azarlama yöntemleriyle simgesel şiddet uygulanmıştır. “Nadan” hikâyesinde 2 simgesel şiddet örneğinde de kızma/bağırma/azarlama yöntemi kullanılmıştır. 4 örnek tespit edilen “Pembe İncili Kaftan” da simgesel şiddet örneği hakaret etme/aşağılama yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

İncelenen savaş ve tarih hikâyelerinde tespit edilen simgesel şiddet unsurlarında bunlara maruz kalan kişilerin tepkine ilişkin örneklerde en fazla %55.5 oranıyla sessiz kalma ile %22.2 olarak eşit oranlarla simgesel şiddete karşı çıkma/direnme ve teslim olma/boyun eğme tepkileri belirlenmiştir.

“...Yeni uyanmış bir arslan sükûnuyla gülümseyen Tosun Bey’in parlak çehresi birdenbire karardı. Gür kaşları çatıldı. Şahin bakışlı iri ela gözleri açıldı. Nefret ve hiddetle kılıcını çekti:

—Padişahımın emrini yapmayan asîleri ben keserim!

diye kükreyerek bu zayıf kalpli ve itaatsiz ihtiyarın üzerine yürüdü.”

(Seyfettin, 2017, s. 107)

İncelenen “**Ferman**” hikâyesinde Tosun Bey, kutsal ve uygulanması kat’i olan padişahın emrinin ne olursa olsun yerine getirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Affının yazılmak istenmesi ve emrin yerine getirilmemesi üzerine çok sinirlenerek bu öfkesini çehresinin kararması, kaşlarının çatılması, gözlerinin açılması, kılıç çekmesi ve üzerine

yürümesi şeklinde dışa vurduğu tespit edilmiştir. Burada jest ve mimiklerle karşı tarafa bir takım mesajlar verildiği ve dolayısıyla simgesel şiddet uygulandığı belirlenmiştir.

Tosun Bey'in padişahın emrinin yerine getirilmemesi üzerine öfkelenmesiyle Niş Bey'i bir yönetici olarak, Tosun Bey'i idam ettirmiştir. Yöneten ve yönetilen arasındaki bu şiddet örneğinde şiddete boyun eğildiği ve gücün kabullenildiği belirlenmiştir.

—*Mazide bugünkü medeniyetin, maddiyatın söndürdüğü nurlar var, dedim, ulviyet var. Ruh azameti var. Fikir uğrunda fedakârlık var. Doğruluk, sadakat, vefa, fazilet, kerem, şefkat, muhabbet, aşk var. Hayatın hakiki manası olan mefkûre var. Sonra rebabiyet var... Ah şimdi...*

—*Şimdi bunlar yok mu?*

—*Yok, yok.*

diye inledim. Doktor güldü. Bana acır gibi baktı:

—*Ne fena, ne yanlış itikat...*

—...

—*Söyle bana, hâlde mazinin harareti var mı?*

—*Hâlde hararet değil, ateş var, ateş ...*

(Seyfettin, 2017, s. 122)

“**Kaç Yerinden?**” hikâyesinin bu kısmında fikir uyuşmazlığına bağlı olarak kişinin karşısındakini küçümsemesinden kaynaklı, “acı gibi bakmak” ifadesi kullanılarak jest ve mimik aracılığıyla ve tanıdıklar arasında simgesel şiddet uygulandığı belirlenmiştir.

“**Büyük padişah anlamak istediği şeyi kimsenin bilmediğini görünce canı daha beter sıkıldı. Tahtın koltuklarını asabiyetle tuttu. Âdeti olmayan ani bir hiddetle kazaskerlere döndü. Acı acı gülümsedi:**

—*Yazık sizin ilminize!*

—...

“*Her şeyi biliyoruz!*” sanan bu “Horasanî” kavuklu başlar uğradıkları hakaretin altında hafifçe sallandılar. Onlar her şeyi kabul edebilirdi. Lakin cahilliği? Asla... Ortalarından kara sakallı, bastıbacak, şişman bir fakih bir adım ilerledi. Bu hem en âlimleri, hem en cesurlarıydı.

—*Padişahım! dedi, bu “Kızılelma” halk kullarının uydurduğu bir efsanedir. Ne aslı*

vardır, ne faslı... Bir hakikat değildir ki biz bilelim.” (Seyfettin, 2017, s. 221)

Padişah sorduğu “**Kızılelma Neresi?**” sorusuna doğru cevap alamayınca tahtın koltuklarını asabiyetle tutması öfke ve kızgınlık nedeniyle simgesel şiddet göstergesi olarak saptanmıştır. Padişah kızgınlığını beden diliyle dışa yansıtmaktadır. Öfke nedeniyle gerçekleşen şiddet karşısında askerlerden birinin öne çıkıp savunma yapması şiddete karşı çıkma/direnme tepkisini göstermektedir. Burada ülkeyi yöneten padişahın aynı zamanda yönetilen konumunda olan askerlere kızgınlığını göstermesi söz konusudur.

*“...Padişah, mesuliyetsiz rahatın hayvanlarla ölümlere yakışacağını, kulların padişah davetine icabet etmemeleri bir küfür olduğunu, ayetlerden, hadislerden bürhanlar getirerek tekrarladı. Haklı bir gazabın mehabetini duyuran **sert bir bakışla** kırılmış uzun kirpikli, iri, şahane gözlerini boynu bükük ihtiyara dikti. **Bu bakışta sanki Azrail’in kanatlarından aksetmiş ölüm kıvılcımları tutuşuyordu.**”*

(Seyfettin, 2017, s. 383)

İncelenen “**Nadan**” hikâyesinde padişah Köse Vezir’i vekil olma teklifini geri çevirdiği için çok sinirlenmiştir. Yöneten konumundaki padişahın yönetilen halk sınıfından devlet işlerinden elini eteğini çekmiş Köse Vezir’in görevi kabul etmemesi üzerine sert bakışla gözlerini üzerine dikmek şeklinde mimikle simgesel şiddet uyguladığı belirlenmiştir. Buna karşılık Köse Vezir padişahın uygulayacağı şiddeti kabullenerek tepki vermiş, padişaha boyun eğmiştir. Buradaki teslim olma/ boyun eğmenin nedeni devlet büyüğüne olan saygıdır.

*“Padişahın soluk **çehresi karardı. Elleri titredi. Tahtın gerisine çekildi. Yüzünü buruşturarak:***

—Kaldırın şunu! diye bağırıldı.” (Seyfettin, 2017, s. 383)

“**Nadan**” adlı hikâye incelendiğinde padişah, Köse Vezir’in vekil olmayı kabul etmemekte ısrar edince daha da sinirlenir. Bu öfkesini Köse Vezir’in cevabı üzerine padişah; yüzünün karaması, ellerinin titremesi ve yüzü buruşturması şeklinde el ve yüz ile simgesel şiddet uygulamış, buna karşılık, Köse Vezir sessiz kalarak tepki vermemiştir.

“—Cesur bir adam lazım, paşalar... dedi, biz onun sirmalara, altınlara, elmaslara gark ederek gönderdiği elçisine padişahımızın elini öptürmedik, ancak dizini öpmesine

müsaade ettik.”

(Seyfettin, 2017, s. 177)

Savaş ve tarih konulu hikâyelerden “**Pembe İncili Kaftan**” da düşman devlet tarafından gönderilen elçinin, padişahın elini öpmeye layık bulunmaması kişinin ve temsil ettiği devletin değersiz görülmesini ve küçümsenmesini göstermektedir. Padişahın elini öptürmeyerek yalnızca dizini öpmesine izin verilmesi, karşısındakini değersiz görme/ küçümseme nedeninden kaynaklanan simgesel şiddettir.

“Muhsin Çelebi bir gün Tebriz Kalesi’ne büyük bir ihtişamla girdi. Bu küçük payitahtın süse, dârâta, reнге, ziynete meftun halkı İstanbul elçisinin kaftanını görünce şaşırıldılar. Şehir, saray, bütün encümenler kaftanın hikâyesiyle doldu. Şah İsmail, “Pembe İnci”yi yalnız masallarda işitmiş, daha nasıl şey olduğunu görmemişti. Kendisinin daha görmediği şeye sahip olan bu zengin elçiye karşı nefsinde derin bir garez duydu. Onu hakareti altında ezmeye karar verdi.”

(Seyfettin, 2017, s. 177)

İncelenen “**Pembe İncili Kaftan**” hikâyesinde Şah İsmail’in devletine elçi olarak giden Muhsin Çelebi’nin giydiği ihtişamlı ve kendisinin bile görmediği bu efsanevî kaftan Şah’ın kulağına gelmiş ve elçinin böylesine gösterişli giyinip geliyor olmasını kendisine bir hakaret bir aşağılama adletmiştir. Burada elçinin bu kaftanı giyip Şah İsmail’in karşısına çıkacak olması ve ihtişamla girmesi üstünlük kurmaya bağlı bir simgesel şiddettir. Vücut diliyle ihtişamlı kıyafet, asil duruş ile simgesel şiddete uğrayan Şah İsmail, bunun karşısında Türk elçiye kızgınlık duyarak onu ezmeye karar vermiş bu şiddete karşı çıkma/direnme şeklinde tepki vermeyi düşünmüştür.

“Ayağı öpülmeyen şah gazabından sapsarı kesildi. Gözlerinin beyazları kayboldu. Nameyi aldı. Muhsin Çelebi tahtın önünden çekilince şöyle bir etrafına baktı. Oturacak bir şey yoktu. Gülümsedi. İçinden: “ Beni mecburen ayakta, hürmet vaziyetinde tutmak istiyorlar galiba...” dedi. Bir an düşündü. Bu hakarete nasıl mukabele etmeliydi? Hemen sırtından Pembe İncili Kaftan’ı çıkardı. Tahtın önünde yere serdi. Şah İsmail, vezirleri, kumandanları aptallaşmışlar, hayretle bakıyorlardı. Sonra bu kıymetli kaftanın üzerine bağdaş kurdu. İnce dev, ejderha resimleri nakşolunmuş sivri kurt beyi yıldızlı kemerleri çınlatan gür edasıyla: ....”

(Seyfettin, 2017, s. 186)

Ayağını öptürmek istemesi gücü ile Muhsin Çelebi’ye boyun eğdirmeyi ifade ettiği için

simgesel bir şiddettir. Türk elçisi Muhsin Çelebi de boyun eğmeyip, Şah İsmail'in ayağını öpmemesi baskıyı kabul etmemesi anlamına geldiğinden simgesel şiddete bir başkaldırıdır. Öte yandan Türk elçinin kendisine oturacak yer gösterilmeyip şahın huzurunda ayakta bekletilmesi üzerine Muhsin Çelebi “**Pembe İncili Kaftan**” ını çıkarıp yere sermiş ve üzerine bağdaş kurup oturmuştur. Bu davranış Şah İsmail karşısında Türklerin elçisinin bile üstün olduğu gösterilmiş olup üstünlük kurma isteği nedeniyle simgesel şiddet uygulanmıştır. Başka bir açıdan Şah İsmail Türk elçisini ayakta huzurunda bekleterek üstünlük sağlamak baskı kurmak istemiş Muhsin Çelebi'ye ve temsil ettiği devlete karşı kendi üstünlüğünü simgesel olarak göstermek istemiş, buna karşılık da Muhsin Çelebi, bu simgesel şiddete boyun eğmeyerek kendisi ve devleti adına bir dik duruş sergilemiştir. Muhsin Çelebi'nin kaftanı yere serip şahın karşısında oturması da aynı şekilde simgesel bir üstünlük göstergesidir. Şah İsmail ve yanındakiler, maruz kaldıkları bu simgesel küçümsenme karşısında şaşırılmışlar ve sessiz kalmışlardır.

Muhsin Çelebi sözünü bitirince müsaade falan istemedi, kalktı. Kapıya doğru yürüdü. Şah İsmail donmuş, taş kesilmişti. ...

—Şunun kaftanını veriniz... dedi.

—Buyurunuz. Kaftanınızı unutuyorsunuz.

—Hayır, unutmuyorum. Onu size bırakıyorum. Sarayınızda büyük bir padişah elçisini oturtacak seccadeniz, şilteniz yok... Hem bir Türk yere serdiği şeyi bir daha arkasına koymaz... Bunu bilmiyor musunuz? dedi.”

(Seyfettin, 2017, s. 187)

“**Pembe İncili Kaftan**” hikâyesinin bu son kısmında Türk elçisinin sözünü bitirince müsaade istemeden tahtın önünden kapıya yönelmesi Muhsin Çelebi'nin Şah İsmail'i umursamadığını gösteren ve şahı küçük düşürücü bir simgesel şiddet olarak tespit edilmiştir. Şah İsmail yerde serili kalan kaftanı vermelerini söyler. Muhsin Çelebi şahın duyacağı şekilde kaftanı onlara bıraktığını ayrıca Türklerin yere serilen şeyi tekrar giymediklerini söyleyerek bir kez daha Türklerin üstün olduklarını göstermek istemiştir. Muhsin Çelebi'nin izin istemeden sözü bitince dışarıya yönelerek şahı umursamaz davranışı da simgesel şiddet göstergesidir. Türk elçinin simgesel şiddeti karşısında Şah İsmail ve onun muhripleri şaşırılmışlar ve sessiz kalmışlardır.

4.2. Ömer Seyfettin'in Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Dilin Şiddet Aracı Olarak Kullanımı

Bu bölümde konusu Ömer Seyfettin'in "Beyaz Lâle, Bomba, Hürriyet Bayrakları, Tuhaf Bir Zulüm" gibi konusu Balkanlarda geçen hikâyeleri ele alınmıştır. Bu eserler sözel şiddetin tarafları, uygulanma nedenleri, yöntemleri, şiddete maruz kalan kişilerin verdikleri tepkiler açısından ayrıca simgesel şiddet unsurları yönünden incelenmiştir. İnceleme sonuçları tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7

Balkanlar Konulu Hikâyelerde Sözel Şiddet Unsurları

Sözel Şiddet Unsurları		Balkanlar Konulu Hikâyeler				Toplam	
		Beyaz Lâle	Bomba	Hürriyet Bayrakları	Tuhaf Bir Zulüm	f	%
Sözel Şiddetin Tarafları	Farklı Milletler	-	-	-	1	1	16.6
	Komutan-Asker	1	-	-	-	1	16.6
	Tanıdık/Arkadaş	-	3	1	-	4	66.6
Toplam		1	3	1	1	6	%100
Sözel Şiddetin Uygulanma Nedenleri	Düşmanlık/Nefret	-	-	-	1	1	16.6
	İstedığı/Dediği Şeyi Yaptırma İsteği (otorite sağlama)	-	2	-	-	2	33.3

	Değersiz Görme /Küçümseme	1	-	-	-	1	16.6
	Korkutma/ Sindirme/ Üstünlük Kurma İsteği	-	-	1		1	16.6
	Öfke/ Kızgınlık	-	1	-	-	1	16.6
Toplam		1	3	1	1	6	%100
Sözel Şiddetin Uygulanma Yöntemleri	Hakaret Etme/Aşağıl ama	1	1	1	1	4	66.6
	Tehdit Etme	-	2	-	-	2	33.3
Toplam		1	3	1	1	6	%100
Sözel Şiddet Karşısında Verilen Tepkiler	Sessiz Kalma	1	-	1	1	3	50
	Teslim Olma/ Boyun Eğme	-	2	-	-	2	33.3
	Karşı Çıkma/ Direnme	-	1	-	-	1	16.6
Toplam		1	3	1	1	6	%100

Tablo 7'deki bilgiler doğrultusunda "Beyaz Lâle" hikâyesinde 1; "Bomba" adlı hikâyede 3; "Hürriyet Bayrakları" hikâyesinde 1 ve "Tuhaf Bir Zulüm" de 1 sözel şiddet örneği tespit edilmiştir. Görüldüğü gibi Balkan konulu hikâyelerde en fazla şiddet örneği "Bomba" adlı hikâyede belirlenmiştir.

4.2.1. Ömer Seyfettin'in Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Taraflarına İlişkin Bulgular

Gerçekleşen sözel şiddet örneklerinin kimler arasından uygulandığı tespit edilmiş ve yorumlanmıştır. Yöneten-yönetilen, komutan-asker, tanıdıklar/arkadaşlar ve farklı milletler arasında belirlenen şiddet unsurlarında en fazla ve en az rastlanan örnekler de sayısal veriler hâlinde Tablo 8'de aktarılmıştır.

Tablo 8*Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Taraflarına İlişkin Bulgular*

Sözel Şiddetin Tarafları	Balkanlar Konulu Hikâyeler				Toplam	
	Beyaz Lâle	Bomba	Hürriyet Bayrakları	Tuhaf Bir Zulüm	f	%
Farklı Milletler	-	-	-	1	1	16.6
Komutan- Asker	1	-	-	-	1	16.6
Tanıdık/Arkadaş	-	3	1	-	4	66.6
Toplam	1	3	1	1	6	%100

Tablo 8'deki veriler doğrultusunda %66.6 olarak en fazla tanıdık/arkadaş arasında sözel şiddet örneği tespit edilmiştir.

4.2.1.1. Farklı milletler arasında sözel şiddet

Yalnızca “Tuhaf Bir Zulüm” adlı hikâyede farklı milletlerin arasında sözel şiddet görülmüştür. 1 örnek tespit edilmiştir.

Gospodin nihayet:

— *Türklerde hiçbir şey, hiçbir fikir, hiçbir ideal yoktur. Yalnız bir şey vardır.*

Dedi. İkimiz de birden sorduk:

— *Ne?*

— *Taassup!*

— *Evet taassup! Ben Türklerin bu taassuplarından Bulgaristan'da çok istifade ettim.*”

(Seyfettin, 2017, s. 75)

Bulgar asıllı olan “gospodin” diye bahsedilen kişinin Türkler hakkındaki olumsuz düşünceleri ve Türkleri aşağılayıcı konuşmaları söz konusudur. Aynı zamanda “**Tuhaf Bir Zulüm**” hikâyesinde Hristiyan bir Bulgar tarafından Türklerin dini görüşlerine ve inançlarına yapılan sözel saldırı dönemin olayları anlatılırken gerçekçilik içerisinde kaleme alınmıştır. Hikâyenin devamında Türkleri İstanbul’dan göndermek için Bulgar aileleri getirtip on beş civarında da domuz getirterek domuzları Türklerin bahçelerine zarar vermeleri için aç bırakıp sokaklara salmaları bu sayede Türkleri oradan göç ettirmeleri anlatılmaktadır. Türklerin inancında domuzun yasaklı bir hayvan olmasını kullanan Bulgarlar bir de buna “taassup” yani “bağnazlık” diyerek Türk ailelerini bu yolla göçe mecbur bırakmışlardır. Burada Türkler inançlarında yasak olan ancak sırf Allah’ın yarattığı bir varlık olduğu için domuzlara zarar vermeyerek kendileri buldukları yeri terk etmişlerdir.

4.2.1.2. Komutan-asker arasında sözel şiddet

“Beyaz Lâle” hikâyesinde komutan ve asker arasında geçen 1 sözel şiddet örneği tespit edilmiştir.

“Aksakallı Dimço poturunun cebinden, otuz sene evvel pusuya düşürdüğü bir Türk beyinin kuşağından alarak yadigâr sakladığı gümüş tabakayı çıkardı. Kalın sigarasını sararken Balkaneski’nin lafını kesti:

— Affedersiniz, gospodin, dedi. Ufak çocuklardan kadınlardan ne istiyoruz? ... Onların canlarını bağışlamalıyız....

Arkasına dayandı. Sabit gözlerini Dimço’ ya dikti. Kollarını geniş, fırlak göğsünün üstüne çaprazvari koydu. Gülümseyerek:

— Sen bunamışsın Dimço Kaptan, dedi...”

(Seyfettin, 2017, s. 16)

Balkan Savaşı’nda birçok Türk köyünün yağmalanması ve halkın eziyetlerle öldürülmesini konu alan “**Beyaz Lâle**” hikâyesinin genelinde Hristiyanlar ve Türkler arasında gerçekleşen şiddet söz konusudur. Fakat buradaki sözel şiddet örneği büyük Bulgaristan’ı kurmak amacıyla olan kumandan Radko Balkaneski ve eski asker Dimço arasında yaşanmıştır.

4.2.1.3. Tanıdıklar/ arkadaşlar arasında sözel şiddet

Birbirini uzaktan veya yakından tanıyan ya da arkadaş olan kişiler arasında “Bomba” hikâyesinde 3 ve “Hürriyet Bayrakları” hikâyesinde ise 1 sözel şiddet örneği bulunmuştur.

— *Evet, ihtilal komitesi tarafından... “Ey **dinsiz Boris!**” diye başlıyordu. Ve “ Vaktiyle dağlardan neşretmek istediğin sosyalistliği burada öğretmeye başladın. **Hainsin! Vatanımızın düşmanısın! Bil ki o hain kafanı balta ile vücudundan koparacak, sana uyanların, seni sevenlerin eline vereceğiz.***

— *Ah, ne vakit gideceğiz? Söyle buradan ne vakit gideceğiz?*

— *O kadar yakın bir zaman ki... Söylesem inanmazsın.*

— *Söyle.*

— *Yarın.*”

(Seyfettin, 2017, s. 207)

“**Bomba**” hikâyesinde Bulgar ihtilâl komitacıları ile Boris ve ailesi arasında geçen olaylarda ihtilâl komitesi Boris’e bir mektup göndermiştir. Komitacılar, Boris’i yakından tanımakta ailesini, evini hatta mal varlığını ve elinde parasını bile bilmektedirler. Boris vaktiyle onların arasından ayrıldığı için komitacılar Boris’in kendileriyle yeniden beraber olmasını istemektedir.

— *Anlaşıldı. Demek zahmet edeceksin. Mutlaka **dayak yemeden, ayakların yanmadan, tırnakların çıkarılmadan söylemeyeceksin! Eğer yine söylemezsen oğlun Boris elimizde mahpustur. Onu keseceğiz. Evini de yakacağız. Yine seni rahat bırakmayacağız...***

(Seyfettin, 2017, s. 207)

Boris’i esir tutan Komitacılar ile Baba İstoyan ve Magda arasında sözel şiddetin gerçekleştiği “**Bomba**” hikâyesinde komitacılar, Baba İstoyan’ın her şeyini sattığını öğrenmiş ve parayı elinden almaya gelmişlerdir.

— *Ağlama Magda, dedi, şimdi Boris’in gelir....Haydi ben mandolin çalayım, bize biraz raks et...*

Magda ağlıyor:

— *Ben oynamak bilmem kaptan! diyordu.*

...

— *Eğer oynamaz, neşemizi kırarsan Boris'i göremezsin, gider keseriz...*

(Seyfettin, 2017, s. 208)

“**Bomba**” hikâyesinin bu kısmında sözel şiddet, komitacılar Raçof ve Magda arasında gerçekleşmiştir.

— *Körsünüz azizim, bakar körsünüz. Nafîle zahmet edip bakmayınız. Hakikatleri görmek istidadı yok sizde. ... Şu dağ başında kaybolmuş Osmanlı- Bulgar köycüğü On Temmuz'u takdis ediyor. İnanmıyor musunuz? Onlar Osmanlı değil midir? Yarın Osmanlı vatanına düşmanlar hücum ettiği vakit sizden evvel onlar koşacaklar, Osmanlılık namına **kan dökecekler**, Osmanlılığı kanlarıyla kurtaracaklar. ...*

(Seyfettin, 2017, s. 302)

Aynı istikamete, Razlık'a, giden subay ve zabitanın fikir uyuşmazlığından kaynaklanan tartışmaları sonucu gerçekleşen sözel şiddet söz konusudur. “**Hürriyet Bayrakları**” hikâyesinde yolda karşılaşmış tanışan bu kişilerden subayın Türkçülüğü, zabitanın da Osmanlıcılığı savunduğu görülmektedir. Bulgar köyündeki evlerde On Temmuz'u kutlamalarından dolayı bayrakların asılı olduğunu düşünmektedir. Subay ise Bulgarların kutlama yapmayacaklarını çünkü onların farklı millet olduklarını söylemektedir.

4.2.2. Ömer Seyfettin'in Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Uygulanma Nedenlerine İlişkin Bulgular

Balkanlar konulu hikâyelerde tespit edilen sözel şiddet örneklerinin “Beyaz Lâle” hikâyesinde karşısındakini değersiz görme/küçümseme, “Bomba” daki 2 örnekte istediği/dediği bir şeyi yaptırma isteği (otorite sağlama) ve 1’inde öfke/kızgınlık, “Hürriyet Bayrakları” hikâyesinde korkutma/sindirme/üstünlük kurma isteği ve “Tuhaf Bir Zulüm” da düşmanlık/nefret nedenleri belirlenmiştir.

Tablo 9

Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Uygulanma Nedenlerine İlişkin Bulgular

Sözel Şiddetin Uygulanma Nedenleri	Balkanlar Konulu Hikâyeler				Toplam	
	Beyaz Lâle	Bomba	Hürriyet Bayrakları	Tuhaf Bir Zulüm	f	%
Düşmanlık/ Nefret	-	-	-	1	1	16.6
İsteddiği/Dediği Şeyi Yaptırma İsteği (Otoriteyi sağlama)	-	2	-	-	2	33.3
Karşısındakini Değersiz Görme /Küçümseme	1	-	-	-	1	16.6
Korkutma/Sindirme/Üstünlük Kurma İsteği	-	-	1	-	1	16.6
Öfke/Kızgınlık	-	1	-	-	1	16.6
Toplam	1	3	1	1	6	%100

Tablo 9'daki verilere göre Ömer Seyfettin'in Balkanlar konulu hikâyeleri incelendiğinde sözel şiddet barındıran örneklerde, en fazla %33.3 oranla istediği/dediği bir şeyi yaptırma isteği nedeni görülmüş olup diğer nedenler eşit oranlarda belirlenmiştir.

4.2.2.1. Düşmanlık/nefret

“Tuhaf Bir Zulüm” hikâyesinde 1 örnekte düşmanlık/nefret nedeni tespit edilmiştir. Burada farklı millete yani Türklere duyulan bir nefret söz konusudur.

“Gospodin nihayet:

— *Türklerde hiçbir şey, hiçbir fikir, hiçbir ideal yoktur. Yalnız bir şey vardır.*

dedi. İkimiz de birden sorduk:

—*Ne?*

—*Taassup!*

—*Evet taassup! Ben Türklerin bu taassuplarından Bulgaristan'da çok istifade ettim.*”

(Seyfettin, 2017, s. 75)

Türlere beslenen nefret; düşmanlığı doğurmakta bu sebeple kişi, Türk milletini değersiz görme suretiyle aşağılamaktadır. Fakat burada arkadan konuşma söz konusu olduğundan bir tepki saptanmamıştır. Bu düşmanlıkla “**Tuhaf Bir Zulüm**” planlayıp Türklerin inançları gereği domuzlardan uzak durduklarını hatta rahatsız olduklarını bilen gospodin bunu kullanarak Türk ailelerini göçe mecbur bırakmıştır.

4.2.2.2. İsteddiği/ dediği şeyi yaptırma isteği (otorite sağlama)

“Bomba” hikâyesinde tespit edilen sözel şiddet örneklerinin tümü istediği/ dediği bir şeyi yaptırma isteği nedeninden kaynaklanmıştır. Bu nedene bağlı 2 örnek bulunmuştur.

—*Ey Baba İstoyan, dedi, şimdi evvela vadet ki çok zahmet etmeyeceksin! Uzun lafın kısası! Vakit geçirmeyelim. Sekiz yüz lirayı getir.*

...

— *Anlaşıldı. Demek zahmet edeceksin. Mutlaka **dayak yemeden, ayakların yanmadan, turnakların çıkarılmadan söylemeyeceksin!** Eğer yine söylemezsen oğlun Boris elimizde mahpustur. Onu keseceğiz. Evini de yakacağız. Yine seni rahat bırakmayacağız...*”

(Seyfettin, 2017, s. 207)

Komitacılar, Baba İstoyan'ın tüm malını sattığını öğrenmişler ve o paraları almaya gelmişlerdir. İhtiyarın zorluk çıkarmaması ve istediğini almak için tehdit etmektedir. “**Bomba**” hikâyesinde Raçof, Baba İstoyan'ı korkutarak istediği/ dediği şeyi yaptırmaya çalışmaktadır.

— *Ağlama Magda, dedi, şimdi Boris'in gelir.... Haydi ben mandolin çalayım, bize biraz raks et...*

Magda ağlıyor:

— *Ben oynamak bilmem kaptan! diyordu.*

...

— *Eğer oynamaz, neşemizi kırarsan **Boris'i göremezsin, gider keseriz...***”

(Seyfettin, 2017, s. 208)

“**Bomba**” hikâyesinin bu örneğinde komitacı Raçof, Magda'nın dans ederek kendilerini

eğlendirmesini istemiştir. İsteği/ dediği şeyi yaptırmak için Boris'i kesmekle tehdit ederek sözel şiddet uygulamıştır.

4.2.2.3. Karşısındakini değersiz görme/küçümseme

Bu nedenden kaynaklanan 1 sözel şiddet örneği tespit edilmiştir. “Beyaz Lâle” hikâyesinde saptanan örnekte küçümseme nedeniyle sözel şiddet uygulanmıştır.

“Aksakallı Dimço poturunun cebinden, otuz sene evvel pusuya düşürdüğü bir Türk beyinin kuşağından alarak yadigâr sakladığı gümüş tabakayı çıkardı. Kalın sigarasını sararken Balkaneski'nin lafını kesti:

— Affedersiniz, gospodin, dedi. Ufak çocuklardan kadınlardan ne istiyoruz? ... Onların canlarını bağışlamalıyız...

Arkasına dayandı. Sabit gözlerini Dimço'ya dikti. Kollarını geniş, fırlak göğsünün üstüne çaprazvari koydu. Gülümseyerek:

*— **Sen bunamışsın** Dimço Kaptan, dedi,...* (Seyfettin, 2017, s. 16)

“**Beyaz Lâle**” hikâyesinde Radko Balkaneski, Dimço'nun söylediklerini saçma ve gülünç bulur. Zalimliğinin azaldığını fark eden Balkaneski bunun ihtiyarlıktan olduğunu düşünerek “bunamışsın” ifadesiyle karşılık verir. Balkaneski, Dimço'yu artık yaşlandığı için ve çocuklara, kadınlara karşı merhametli olduğundan dolayı küçümsemektedir.

4.2.2.4. Öfke/ kızgınlık

“**Bomba**” hikâyesinde daha önce kendileriyle olup sonrasında onlardan ayrılan Boris'e kızgınlık duyan Bulgar ihtilâl komitacılarının bu öfke/kızgınlık ile tehdit dolu mektup göndermeleri ve Boris'in evine gelerek onu rehin alıp öldürmeleri babasından tüm parayı alıp Magda'nın eline örtüyle çevrili kesik başı bomba diye verip evi terk etmeleri anlatılmıştır. Hikâyede öfke/kızgınlık nedeniyle uygulanan 1 sözel şiddet örneğine rastlanmıştır.

*— Evet, ihtilal komitesi tarafından... “Ey **dinsiz** Boris!” diye başlıyordu. Ve “ Vaktiyle dağlardan neşretmek istediğin sosyalistliği burada öğretmeye başladın. **Hainsin!** Vatanımızın düşmanısın! **Bil ki o hain kafanı balta ile vücudundan koparacak, sana***

uyanların, seni sevenlerin eline vereceğiz.”

— *Ah, ne vakit gideceğiz? Söyle buradan ne vakit gideceğiz?*

— *O kadar yakın bir zaman ki... Söylesem inanmazsın.*

— *Söyle.*

— *Yarın.*”

(Seyfettin, 2017, s. 207)

“**Bomba**” hikâyesinde daha önce komitacılarla birlikte olan sonrasında ayrılan Boris’e mektup gönderen ihtilâl komitacılar, duydukları öfke ve kızgınlık nedeniyle Boris’i korkutarak tedirgin etmeye çalışmışlardır.

4.2.3. Ömer Seyfettin’in Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Ömer Seyfettin’in Balkanlar konulu hikâyeleri sözel şiddet bakımından incelendiğinde hakaret etme/aşağılama ve tehdit etme olarak iki yonteme başvurulduğu tespit edilmiştir. 4 sözel şiddet örneğinde hakaret etme/aşağılama, 2 örnekte de tehdit etme yöntemi belirlenmiştir.

Tablo 10

Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Sözel Şiddetin Uygulanma Yöntemleri	Balkanlar Konulu Hikâyeler				Toplam	
	Beyaz Lâle	Bomba	Hürriyet Bayrakları	Tuhaf Bir Zulüm	f	%
Hakaret Etme/Aşağılama	1	1	1	1	4	66.6
Tehdit Etme	-	2	-	-	2	33.3
Toplam	1	3	1	1	6	%100

Tablo 10’deki bulgulara göre incelenen Balkanlar konulu hikâyelerde en fazla 4 şiddet örneğiyle, %66.6 oranla hakaret etme/aşağılama yöntemi şiddet örneklerinde saptanmıştır. Tehdit etme yöntemi incelenen 4 hikâyede %33.3 oranla tespit edilmiştir.

4.2.3.1. Hakaret etme/aşağılama

Bu bölümde “Beyaz Lâle, Bomba, Hürriyet Bayrakları ve Tuhaf Bir Zulüm” hikâyelerinde hakaret etme/aşağılama yöntemiyle uygulanan sözel şiddet örneklerine yer verilmiştir.

“Aksakallı Dimço poturunun cebinden, otuz sene evvel pusuya düşürdüğü bir Türk beyinin kuşağından alarak yadigâr sakladığı gümüş tabakayı çıkardı. Kalın sigarasını sararken Balkaneski'nin lafını kesti:

— *Affedersiniz, gospodin, dedi. Ufak çocuklardan kadınlardan ne istiyoruz? ... Onların canlarını bağışlamalıyız....*

Arkasına dayandı. Sabit gözlerini Dimço'ya dikti. Kollarını geniş, fırlak göğsünün üstüne çaprazvari koydu. Gülümseyerek:

— *Sen bunamışsın Dimço Kaptan, dedi,...* (Seyfettin, 2017, s. 16)

“Sen bunamışsın.” ifadesini kullanan Radko Balkaneski “**Beyaz Lâle**” hikâyesinde Dimço'ya hakaret ederek onu aşağılamıştır. Karşısındakinin öz benliğini zedeleyici ifade ve tavır kullanarak sözel şiddet gerçekleştirmiştir.

“— *Evet, ihtilal komitesi tarafından... “Ey dinsiz Boris!” diye başlıyordu. Ve “ Vaktiyle dağlardan neşretmek istediğin sosyalistliği burada öğretmeye başladın. Hainsin! Vatanımızın düşmanısın! Bil ki o hain kafanı balta ile vücudundan koparacak, sana uyanların, seni sevenlerin eline vereceğiz.*” (Seyfettin, 2017, s. 207)

“Dinsiz, hain” gibi hakaret sözleri kullanılmıştır. “**Bomba**” hikâyesinde kişinin aşağılanması şeklinde sözel şiddet uyguladığı saptanmıştır. Komitacılar Boris'i korkutmak amacıyla hem hakaret ederek onu aşağılamışlar hem tehdit etmişlerdir.

“— *Körsünüz azizim, bakar körsünüz. Nafile zahmet edip bakmayınız. Hakikatleri görmek istidadi yok sizde. ... Şu dağ başında kaybolmuş Osmanlı- Bulgar köycüğü On Temmuz'u takdis ediyor. İnanmıyor musunuz? Onlar Osmanlı değil midir? Yarın Osmanlı vatanına düşmanlar hücum ettiği vakit sizden evvel onlar koşacaklar, Osmanlılık namına kan dökcekler, Osmanlılığı kanlarıyla kurtaracaklar. ...”*

(Seyfettin, 2017, s. 303)

Bulgar köyündeki kırmızılıkları Türk bayrağına benzeten zabıt bu “**Hürriyet Bayrakları**”nı subayla birlikte görmeye gidip hayal kırıklığına uğrar. Subayla olan Türkçülük-Osmanlılık tartışmasında zabıt subaya kör olduğunu, baktığı halde göremediğini ve gerçekleri görme yeteneğinin olmadığını söyleyerek subayı aşağılamıştır.

4.2.3.2. Tehdit etme

Yalnızca “Bomba” adlı hikâyede tespit edilmiştir. Bu yöntemin Balkanlar konulu hikâyelerde 2 örneği vardır.

“—*Ey Baba İstoyan, dedi, şimdi evvela vadet ki çok zahmet etmeyeceksin! Uzun lafın kisası! Vakit geçirmeyelim. Sekiz yüz lirayı getir.*

...

— *Anlaşıldı. Demek zahmet edeceksin. Mutlaka dayak yemeden, ayakların yanmadan, tırnakların çıkarılmadan söylemeyeceksin! Eğer yine söylemezsen oğlun Boris elimizde mahpustur. Onu keseceğiz. Evini de yakacağız. Yine seni rahat bırakmayacağız...*”

(Seyfettin, 2017, s. 207)

Parayı almak isteyen Raçof, Baba İstoyan’ı dövmele, tırnaklarını çıkarmakla oğlunu kesip evini yakmakla tehdit etmiştir. Tehdit yöntemi “**Bomba**” hikâyesinde yaşlı adamı korkutmak için uygulanmıştır. Fakat asıl neden Raçof’un istediğini yaptırmasıdır.

“— *Ağlama Magda, dedi, şimdi Boris’in gelir.... Haydi ben mandolin çalayım, bize biraz raks et...*

Magda ağlıyor:

— *Ben oynamak bilmem kaptan! diyordu.*

...

— *Eğer oynamaz, neşemizi kırarsan Boris’i göremezsin, gider keseriz...*”

(Seyfettin, 2017, s. 208)

“**Bomba**” hikâyesinde, kendilerini dans ederek eğlendirmesini istediği Magda, tehdit yöntemiyle sözel şiddete maruz kalmıştır. Bulgar ihtilâl komitacıları, Boris’i kesmekle tehdit etmektedir. Burada tehdit etme yönteminin temelinde karşısındakini korkutma

amacı yatmaktadır. Kişinin korkması istediğini yaptırmasını sağlayacağından Magda'nın zaafından da yararlanarak tehditle istediğini yaptırmaktadır.

4.2.4. Ömer Seyfettin'in Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddete Maruz Kalan Kişilerin Verdiği Tepkilere İlişkin Bulgular

Ömer Seyfettin'in Balkanlar konulu hikâyelerinde saptanan sözel şiddet örneklerine verilen tepkiler sessiz kalma, teslim olma/boyun eğme ve teslim olmama/direnme olarak belirlenmiştir. Bulguların sonuçları sayısal olarak tablo 11'de aktarılmıştır.

Tablo 11

Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Sözel Şiddete Karşı Verilen Tepkilere İlişkin Bulgular

Sözel Şiddet Karşısında Verilen Tepkiler	Balkanlar Konulu Hikâyeler				Toplam	
	Beyaz Lâle	Bomba	Hürriyet Bayrakları	Tuhaf Bir Zulüm	f	%
Sessiz Kalma	1	-	1	1	3	50
Teslim Olma/ Boyun Eğme	-	2	-	-	2	33.3
Sözel Şiddete Karşı Çıkma/ Direnme	-	1	-	-	1	16.6
Toplam	1	3	1	1	6	%100

Tablo 11'deki bilgilere göre sessiz kalma tepkisi %50 oranla, tespit edilen şiddet örneklerinde en fazla rastlanan tepki olmuştur. Sessiz kalma tepkisinin saptandığı örnekler bağlam bakımından incelendiğinde sözel şiddete sessiz kalınmasının altında saygı, konuyu büyütme istememe gibi farklı alt nedenler sezilmiştir.

4.2.4.1. Sessiz kalma

İncelenen hikâyelerde "Beyaz Lâle" hikâyesinde 1, "Tuhaf Bir Zulüm" adlı hikâyede 1

örnek olmak üzere toplam 2 örnekte, maruz kalınan sözel şiddet karşısında sessiz kalındığı belirlenmiştir.

“— *Affedersiniz, gospodin, dedi. Ufak çocuklardan kadınlardan ne istiyoruz? ... Onların canlarını bağışlamalıyız...*

Arkasına dayandı. Sabit gözlerini Dimço'ya dikti. Kollarını geniş, fırlak göğsünün üstüne çaprazvari koydu. Gülümseyerek:

— *Sen bunamışsın Dimço Kaptan, dedi.*

...

Dimço Kaptan pek iyi anlayamadığı için bu sözlere kulak vermeyerek ...”

(Seyfettin, 2017, s. 16)

Balkaneski “bunamışsın” hakaretinden sonra açıklamalarına devam etti ve Dimço'nun sorusuna uzunca cevap verdi. “**Beyaz Lâle**” hikâyesinde Dimço uğradığı hakaret karşısında ve devamındaki onu aşağılayan açıklamalar karşısında sessiz kalmıştır.

“— *Körsünüz azizim, bakar körsünüz. Nafîle zahmet edip bakmayınız. **Hakikatleri görmek istidadı yok sizde.** ... Şu dağ başında kaybolmuş Osmanlı- Bulgar köycüğü On Temmuz'u takdis ediyor. İnanmıyor musunuz? Onlar Osmanlı değil midir? Yarın Osmanlı vatanına düşmanlar hücum ettiği vakit sizden evvel onlar koşacaklar, Osmanlılık namına **kan dökcekler**, Osmanlılığı kanlarıyla kurtaracaklar. ...*

...

Ben susuyor ve dinliyordum.”

(Seyfettin, 2017, s. 303)

“**Hürriyet Bayrakları**” hikâyesinin bu kısmından anlaşıldığı gibi sözel şiddete maruz kalan kişi, bunun karşısında sessiz kalmıştır. Burada zabitin sözleri karşısında subayın sessiz kalışı konuyu büyütmemek olarak düşünülmektedir.

“*Gospodin nihayet:*

— *Türklerde hiçbir şey, hiçbir fikir, hiçbir ideal yoktur. Yalnız bir şey vardır. dedi. İkimiz de birden sorduk:*

—*Ne?*

—*Taassup!*

—*Evet taassup! Ben Türklerin bu taassuplarından Bulgaristan'da çok istifade ettim.*

...

Duman dolu odadan çıktık. ...

...

Uyumak azmiyle gözlerimi sıkı sıkıya kapadım. Yüzükoyun döndüm. Pis, cılız bir domuz sürüsü önünden cesur ecdadımın, yiğit kan kardeşlerimin, saf milletimin kavukları düşerek, atları arabaları bataklıklara saplanarak, topları tüfekleri, kadınları kızları, çolukları çocukları yollara dökülerek bir çılgın ordusu hâlinde kaçıştıklarını görüyor gibi oluyordum.

Ah, evet, o gece hiç uyuyamadım.”

(Seyfettin, 2017, s. 75)

Burada domuzlarla Türklere yapılan “**Tuhaf Bir Zulüm**” bir Türk’e anlatılmıştır. Bu aşağılama şeklindeki sözel şiddetten rahatsızlık duyan Türk sessiz kalmıştır. Yazar, milli kimliğine yapılan sözlü saldırıdan duygusal olarak olumsuz etkilenmiş, o an için sessiz kalmış fakat bütün gece uyuyamamıştır. Burada milli duygularına ve benliğini zedeleyen Bulgar’a karşı sessiz kalmasının sebebi; misafir bulunduğu yerde saygısızlık yapmamak olarak sezilmiştir. Burada Ömer Seyfettin, Türklerin “misafir- ev sahibi” kavramlarına duyduğu saygıyı vurgulamıştır. Bulgar’ın yanına gelen misafirlere Türk olduğunu bilmesine rağmen uzun uzun Türk kimliğini rencide edici ifadeler söylemesi yani misafire saygı duymayı ile Türk misafirin bu sözleri hazmedememesine rağmen Bulgar ev sahibi karşısında sessiz kalması, Türk milletinin farkını ortaya koymuştur. Bu aşağılayıcı ifadeleri yazarın hazmedememesi; evine döndüğünde söylenenleri aklından çıkaramamasından ve uyuyamamasından anlaşılmaktadır.

4.2.4.2. Teslim olma/boyun eğme

“Bomba” adlı hikâyeye incelendiğinde teslim olup karşı tarafın isteğine boyun eğme tepkisinin 2 örneği tespit edilmiştir.

*— Anlaşıldı. Demek zahmet edeceksin. Mutlaka **dayak yemeden, ayakların yanmadan, tırnakların çıkarılmadan söylemeyeceksin! Eğer yine söylemezsen oğlun Boris elimizde mahpustur. Onu keseceğiz. Evini de yakacağız. Yine seni rahat bırakmayacağız...***

...İhtiyar hiçbir şey söylemedi. Başını salladı. ... Bir dakika sonra kırmızı ve ağır bir çıkın ile geldi. Masanın üzerine bıraktı. Haydutlar parayı bu kadar çabuk elde ettikleri için sevindiler...”

(Seyfettin, 2017, s. 217)

Baba İstoyan “**Bomba**” hikâyesinde çaresiz kalmış, oğlunu kurtarmak için fedakârlık yaparak isteklerini kabul etmiştir. Buradaki boyun eğme ailesi için bir maddiyattan vazgeçiş olarak saptanmıştır.

“— *Ağlama Magda, dedi, şimdi Boris'in gelir... Haydi ben mandolin çalayım, bize biraz raks et...*

...

—*Eğer oynamaz, neşemizi kırarsan Boris'i göremezsin, gider keseriz...*

...

— *Oynayayım, ah Boris... dedi.*” (Seyfettin, 2017, s. 220)

Magda'nın tehdit yoluyla komitacıların istediklerini yapmak zorunda kalışı kocası Boris için buna katlanmasının anlatıldığı “**Bomba**” hikâyesinin bu kısmında şiddete maruz kalan Magda'nın kocasını tekrar görebilmek ve öldürülmesini engellemek için boyun eğdiği görülmektedir. Bu hikâyede aile bireylerinin birbirlerine nasıl bağlı oldukları yapılan fedakârlıklardan anlaşılmaktadır. Babası yaşlı olduğu için Boris'in onun yerine komitacıların yanına gitmesi, Baba İstoyan'ın sırf oğlunu öldürmesinler diye tüm parasını vermesi, Magda'nın Boris için komitacıların isteklerine mecburen boyun eğmesi birer fedakârlık olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2.4.3. Sözel şiddete karşı çıkma/direnme

“Bomba” hikâyesinde tespit edilen 1 örnekte maruz kalınan şiddete boyun eğmeyerek bu şiddetten kurtulmak için çare arayıp teslim olmama/direnme tepkisi belirlenmiştir.

“— *Evet, ihtilal komitesi tarafından... “Ey **dinsiz** Boris!” diye başlıyordu. Ve “ Vaktiyle dağlardan neşretmek istediğin sosyalistliği burada öğretmeye başladın. **Hainsin!** Vatanımızın düşmanısın! **Bil ki o hain kafanı balta ile vücudundan koparacak, sana uyanların, seni sevenlerin eline vereceğiz.***

...

—*Yahut bize dehalet et. Bizimle beraber Balkan'a çık. Büyük vatan için çalış.” deniyordu. O vakit anladım ki burada, seninle, senin aşkınla yaşamak benim için*

mümkün değil. ... Her şeyi sattırdım. ...

— *Ah, ne vakit gideceğiz? Söyle buradan ne vakit gideceğiz?*

— *O kadar yakın bir zaman ki... Söylesem inanmazsın.*

— *Söyle.*

— *Yarın.*”

(Seyfettin, 2017, s. 207)

Komitacıların Boris’e gönderdikleri mektupla onu ve ailesini tehdit etmeleri üzerine “**Bomba**” hikâyesinde bu şiddete karşı teslim olmama görülmektedir. Oradan kaçma planı yapan Boris, babasına her şeyi sattırmıştır. Boris, komitacıların isteklerine boyun eğerek onlara katılmamış, ailesini de alıp güvenli başka bir yere gitmeye karar vermiştir. Burada karşılıklı mücadeleyle değil şiddetten kaçarak teslim olmama durumu söz konusudur.

4.2.5. Ömer Seyfettin’in Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Simgesel Şiddet Unsurlarına İlişkin Bulgular

Simgesel şiddet açısından da incelenen hikâyelerde yalnızca “Hürriyet Bayrakları” adlı hikâyede 1 örnek tespit edilmiştir.

Tablo 12

Balkanlar Konulu Hikâyelerinde Simgesel Şiddet Unsurlarına İlişkin Bulgular

Hürriyet Bayrakları			
Simgesel Şiddet Tarafları	Simgesel Şiddet Nedenleri	Simgesel Şiddet Yöntemi	Simgesel Şiddete Verilen Tepki
Farklı milletler	Düşmanlık/nefret	Karşısındakini Değersiz Görme/Küçümseme	Sessiz kalma

Tablo 12’de Balkanlar konulu hikâyeler incelendiğinde sadece “Hürriyet Bayrakları” adlı hikâyede simgesel şiddet tespit edilmiştir.

“*Şaşkın bir sesle tarladaki Bulgar’a:*

—*Kolay gelsin gospodin!*

dedi. Bulgar hala işini bırakmıyor, başını çevirip bize bakmıyordu. Gene yüzünü çevirmeden sert ve bir küfür kadar çirkin şive ile:

—*Neznam Türkçe bre... diye haykırdı. Ben ve mülazım, donmuş kalmıştık. Öyle duruyorduk. Tablo değişmiyordu. Kadın aynı hain gözlerle bize bakıyor, etrafımızda çırpındıkça daha ziyade kuduran köpek havlamasında devam ediyordu, domuzlar gayet adi ve ehemmiyetsiz mahlûklar olduğumuzu anlamışlar gibi sahiplerini taklit ederek bize bakmaktan vazgeçiyorlar, gübrelerle ezeli gıdalarını araştırmaya başlıyorlardı.*”

(Seyfettin, 2017, s. 305)

Bulgar köyündeki kırmızılıkları Türk bayrağı zanneden zabıt Bulgarların da Osmanlı olduğunu ve onlarında 10 Temmuz’u milli bayram olarak kutladıklarını kanıtlamak için fikir uyuşmazlığı yaşadığı subayı oraya gitmeye ikna etmiştir. Fakat vardıklarında o gördüğü kırmızılıkların “**Hürriyet Bayrakları**” değil, biber olduğunu görür. Selam vererek konuşmaya, sohbet etmeye çalışır fakat Bulgar köylü umursamaz tavırlarla onlara bakmayarak, sert tavırlar sergilemiştir. Zabıt ve subay fakat daha çok zabıt bu duruma oldukça şaşırıp, şaşkınlıktan sessiz kalmışlar ve geri dönmüşlerdir. Burada Bulgar- Türk arasında etnik köken farklılığından kaynaklı simgesel şiddet görülmektedir. Gospodin haince bakışları kin, nefret durumunu yansıtmaktadır. Etnik farklılıktan dolayı duyulan düşmanlık nedeniyle ve Bulgar köylünün, Türkleri değersiz görme/küçümseme yöntemiyle bakışlar ve umursamaz duruşuyla vücut dili aracılığıyla uyguladığı simgesel şiddet karşısında şaşkına dönen zabıt, bu şiddete şaşkınlığından dolayı sessiz kalmıştır. Buradaki sessiz kalma hâlinin, bu durum karşısında ne diyeceğini bilememekten kaynaklandığı sezilmektedir.

4.3. Ömer Seyfettin’in Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Dilin Şiddet Aracı Olarak Kullanımı

Bu bölümde Ömer Seyfettin’in dönemin özelliklerini yansıttığı hikâyeleri incelenmiştir. Bu hikâyelerde tespit edilen örnekler sözel ve simgesel şiddet açısından değerlendirilmiş ve belirlenen şiddetin tarafları, nedenleri, uygulanma yöntemleri ve şiddete maruz kalan kişilerin verdikleri tepkiler açıklanmıştır.

Tablo 13

Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Dilin Şiddet Aracı Olarak Kullanımı

Sözel Şiddetin Tarafları	Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyeleri			Toplam		
		Boykotaj Düşmanı	Piç	Primo Türk Çocuğu	f	%
	Tanıdık/Arkadaş	-	1	1	2	66.6
	Yöneten-Yönetilen	1	-	-	1	33.3
Toplam		1	1	1	3	%100
	Düşmanlık/Nefret	-	1	-	1	33.3
Sözel Şiddetin Uygulanma nedenleri	Karşısındakini Değersiz Görme /Küçümseme	1	-	-	1	33.3
	Öfke/Kızgınlık	-	-	1	1	33.3
Toplam		1	1	1	3	%100
Sözel Şiddetin Uygulanma Yöntemleri	Hakaret Etme/Aşağılama	1	1	1	3	100
Toplam		1	1	1	3	%100
Sözel Şiddete Verilen Tepkiler	Sözel Şiddete Karşı Çıkma/Direnme	-	1	1	2	66.6
	Teslim Olma/Boyun Eğme	1	-	-	1	33.3
Toplam		1	1	1	3	%100

Tablo 13'teki sayısal sonuçlara göre yalnızca "Boykotaj Düşmanı" hikâyesinde 1 örnek komiser ve gazeteci vatandaş yani toplumsal statü açısından yöneten-yönetilen arasında sözel şiddet uygulandığı belirlenmiştir. %66.6 oranıyla tanıdık/arkadaş arasında gerçekleşen sözel şiddet tespit edilmiş olup "Piç" hikâyesinde iki eski okul arkadaşı

arasında 1 örnek; “Primo Türk Çocuğu” hikâyesinde ise Kenan ve Grazia eşler yani tanıdık/arkadaş arasında sözel şiddet görülmüştür.

Türkçülük düşüncesine dayanan hikâyelerden “Boykotaj Düşmanı” nda komiserin gazeteciyi küçümsemesi nedeniyle 1 örnek, “Piç” hikâyesinde Ahmet Nihat’ın Türk düşmanlığı nedeniyle 1 örnek ve “Primo Türk Çocuğu” hikâyesinde İtalyan Grazia’nın Türk Kenan’a duyduğu öfke/kızgınlık nedeniyle 1 örnek belirlenmiştir.

Ömer Seyfettin’in Türkçülük düşüncesine dayanan 3 hikâye incelenmiş olup her hikâyede 1 örnek tespit edilmiştir. Belirlenen 3 sözel şiddet örneğinde yöntem olarak hakaret etme/aşağılama görülmüştür.

İnceleme sonucunda tabloda görüldüğü gibi “Boykotaj Düşmanı” hikâyesinde % 33.3 oranıyla sözel şiddete, güce teslim olma/boyun eğme tepkisi görülmüştür. “Piç” ve “Primo Türk Çocuğu” hikâyelerinde sözel şiddete karşı çıkma/direnme tepkisi %66.6 oranında belirlenmiştir.

4.3.1. Ömer Seyfettin’in Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Taraflarına İlişkin Bulgular

Türkçülük düşüncesinin ele alındığı ve dönemin özelliklerinin aktarıldığı hikâyelerde farklı milletler arası, tanıdık/arkadaş arası, komutan-asker arası ve yöneten- yönetilen arası sözel şiddet incelenmiş belirlenen sonuçlar Tablo 14’te aktarılmıştır.

Tablo 14

Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Taraflarına İlişkin Bulgular

Sözel Şiddetin Tarafları	Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyeleri				Toplam	
	Boykotaj Düşmanı	Piç	Primo Çocuğu	Türk	f	%
Tanıdık/ Arkadaş	-	1	1		2	66.6
Yöneten-Yönetilen	1	-	-		1	33.3
Toplam	1	1	1		3	%100

Tablo 14'e göre "Boykotaj Düşmanı" hikâyesinde yöneten-yönetilen arasında 1 sözel şiddet örneği, "Piç" adlı hikâyede tanıdık/arkadaş arasında 1 örnek ve "Primo Türk Çocuğu" hikâyesinde yine tanıdık/arkadaş arasında 1 örnek tespit edilmiştir. Farklı milletler arasında ve komutan-asker arasında sözel şiddet örneğine rastlanmamıştır.

4.3.1.1. Tanıdık/arkadaş arasında sözel şiddet

"Piç" adlı hikâyede 1, "Primo Türk Çocuğu" hikâyesinde 1 sözel şiddet örneği tespit edilmiştir.

"Hikâyem tıpkı hayalî ve hissî bir roman kadar gariptir, diye başladı, ihtimal inanmayacaksınız... Türk ve Türklüğe benzer her şeyden tiksindir, öğrenirdim. Mektepten ziyade evde azap çekerdim. Babam iri vücudu, geniş omuzları, kuvvetli kolları, ablak çehresi, kalın dudaklarıyla tıpkı budala bir Türk pehlivanını andırırdı. Bütün hareketleri adi, kaba ve bayağı idi." (Seyfettin, 2017, s. 290)

Uzun zaman sonra karşılaşılan iki eski okula arkadaşının arasında geçen konuşmanın anlatıldığı "Piç" adlı hikâyede Ahmet Nihat karşı tarafı rencide edici sözler sarf etmiştir. Fransız olan Ahmet Nihat, Türk olan ve milli duyguları oldukça kuvvetli olan arkadaşının Türk kimliğini zedelemiştir.

"—Oh Kenan, on senelik hayatımızı birden nasıl unutuyorsun? Birleşirken şartlarımız ne idi? Sen tamamıyla bir Avrupalı idin. Niçin böyle birdenbire değiştin? Vahşi oldun. Ah Madam Rapisardi... Şimdi neredesin? Sen bana hep bugünleri söylemiştin..."

—Ne söylemişti?

—Seninle nişanlandığımız o vakit o kadar mani olmaya çalıştı: "Bunlar koyun derisine saklanmış kurtlardır. İnanmaya gelmez. Ne kadar Avrupa'da okusalar, terbiye görseler yine bir gün dişlerini çıkarır, insanı parçalarlar." derdi. Ben dinlemedim. Ah ben dinlemedim. Sana inandım. Hiç böyle vahşileşeceğine; medenileri, garplıları tahkir edeceğine, beni Türk yapmaya, çarşafılara hapsetmeye, hayvanlaştırmaya kalkacağına ihtimal veremezdim." (Seyfettin, 2017, s. 247)

“**Primo Türk Çocuğu**” adlı hikâyede Kenan Selânik’te kalmak istemesi, Grazia’nın babasının dediği gibi orayı terk etmek istemesi üzerine yaşanan fikir çatışmasında Kenan’ı vahşi olmakla itham ederek Türklük duygularına sözel saldırıda bulunmuştur.

4.3.1.2. Yöneten-yönetilen arasında sözel şiddet

“Boykotaj Düşmanı” hikâyesinde 1 sözel şiddet örneği tespit edilmiştir.

—Siz kimsiniz, ism-i âliniz efendim?

—Mahmut Yesrî...

—Zabit misiniz efendim?

...

—Hayır, ben gazeteciyim.

Komiser onun gazeteci olduğunu duyunca sanki üzüldüğüne, biraz ehemmiyet verdiğiğine pişman oldu. “Aranır, bulunursa bulunur, bulunmazsa ne yapalım, haydi arş, dışarı! Burada sizin işiniz yok...” diye onu kovmaktan beter etti..” (Seyfettin, 2017, s. 381)

Bu örnek bağlam çerçevesinde incelendiğinde “**Boykotaj Düşmanı**” Yunanlıları çok seven Mahmut Yesrî, Yunanlılardan alışveriş edilmemesini, Türk parasıyla alışveriş yapılmasını öğütleyen yazıları okuyunca çok öfkelenir ve bu öfkeyle polise gider. Komiser tarafından bir gazeteciye sözel şiddet uygulandığı görülmüştür. Kategori olarak komiser yöneten sınıfından statü sahibi biri olduğundan ve gazeteci şikâyete gelmiş normal bir vatandaş olarak geçtiği için bağlamdan hareketle yöneten-yönetilen arasında sözel şiddetin gerçekleştiği saptanmıştır.

4.3.2. Ömer Seyfettin’in Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Nedenlerine İlişkin Bulgular

Türkçülük düşüncesine dayanan hikâyelerde uygulanan sözel şiddet nedenleri düşmanlık/nefret 1 örnek, karşısındakini değersiz görme/küçümseme 1 örnek ve öfke/kızgınlık 1 örnek saptanmıştır. Bununla ilgili bulgular aşağıda Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15

Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Nedenlerine İlişkin Bulgular

Sözel Şiddetin Uygulanma Nedenleri	Türkçülük Hikâyeleri		Düşüncesine Dayanan		Toplam
	Boykotaj Düşmanı	Piç	Primo Çocuğu	Türk f	
Düşmanlık/ Nefret	-	1	-	1	33.3
Karşısındakini Görme /Küçümseme	Değersiz 1	-	-	1	33.3
Öfke/Kızgınlık	-	-	1	1	33.3
Toplam	1	1	1	3	%100

Tablo 15'teki sayısal verilere göre "Boykotaj Düşmanı" hikâyesinde karşısındakini değersiz görme/küçümseme nedeniyle %33.3, "Piç" adlı hikâyede Fransız asıllı Ahmet Nihat, Türklere ve Türkçülüğe karşı beslenen ve dışa vurulan düşmanlık/nefret nedeni şiddet örneklerinde %33.3 oranında tespit edilmiştir. "Primo Türk Düşmanı" hikâyesinde ise Grazia'nın Kenan'a duyduğu öfke/kızgınlık nedeniyle %33.3 oranında sözel şiddet örneği belirlenmiştir.

4.3.2.1. Düşmanlık/nefret

Bu nedene bağlı olarak "Piç" adlı hikâyede sözel şiddet görülmüştür.

Hikâyem tıpkı hayalî ve hissî bir roman kadar gariptir, diye başladı, ihtimal inanmayacaksınız... Türk ve Türklüğe benzer her şeyden tiksindir, iğrenirdim. Mektepten ziyade evde azap çekerdim. Babam iri vücudu, geniş omuzları, kuvvetli kolları, ablak çehresi, kalın dudaklarıyla tıpkı budala bir Türk pehlivanını andırırdı. Bütün hareketleri adi, kaba ve bayağı idi." (Seyfettin, 2017, s. 290)

Ahmet Nihat karşılaştığı eski okul arkadaşıyla konuşmaktadır. Asıl babasının Fransız olduğunu kendisinin de Türk ve Müslüman olmadığını anlatırken Türk düşmanlığını, Türklüğü ve Türkleri aşağılayarak ifade etmektedir.

4.3.2.2. Karşısındakini değersiz görme/ küçümseme

Karşısındakini değersiz görme/küçümseme nedeniyle sözel şiddet yalnızca “Boykotaj Düşmanı” hikâyesinde tespit edilmiştir.

“Komiser onun gazeteci olduğunu duyunca sanki üzüldüğüne, biraz ehemmiyet verdiği pişman oldu. “Aranır, bulunursa bulunur, bulunmazsa ne yapalım, haydi arş, dışarı! Burada sizin işiniz yok...” diye onu kovmaktan beter etti.”

(Seyfettin, 2017, s. 381)

Komiser “**Boykotaj Düşmanı**” Mahmut Yesrî’nin gazeteci olduğunu öğrenince onu değersiz görüp küçümseyerek şikâyetini geçiştirir. Gazeteci Mahmut Yesrî’ yi kovarak sözel şiddet uygular. Burada komiser kendisini yukarıda görmekte ve gazeteci olduğu Mahmut Yesrî ‘yi alt sınıf olarak görmüştür. Bu durum komiserin, Mahmut Yesrî’nin şikâyetini kısa bir süre için bile olsa ciddiye almasına pişmanlık duymasından anlaşılmaktadır.

4.3.3. Ömer Seyfettin’in Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Sözel şiddet uygulama yöntemleri çalışmanın genelinde saptanan örneklerin incelemelerinde, belirlenen hakaret etme/aşağılama, kızma/azarlama/bağırma, tehdit etme yöntemlerinden bu bölümde sadece hakaret etme/aşağılama yöntemi belirlenmiştir. Sayısal sonuçlar Tablo 16’ da verilmiştir.

Tablo 16

Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Sözel Şiddetin Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Sözel Şiddetin Uygulanma Yöntemleri	Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyeleri			Toplam	
	Boykotaj Düşmanı	Piç	Primo Türk Çocuğu	f	%
Hakaret Etme/Aşağılama	1	1	1	3	100
Toplam	1	1	1	3	%100

Tablo 16’da görüldüğü gibi Türkçülük düşüncesinin dönemin olaylarıyla birlikte ele alındığında tespit edilen örneklerin tamamında hakaret etme/aşağılama yöntemine rastlanmıştır.

4.3.3.1. Hakaret etme/aşağılama

*“Komiser onun gazeteci olduğunu duyunca sanki üzüldüğüne, biraz ehemmiyet verdiğiğine pişman oldu. “Aranır, bulunursa bulunur, bulunmazsa ne yapalım, **haydi arş, dışarı! Burada sizin işiniz yok...**” diye onu kovmaktan beter etti..”*

(Seyfettin, 2017, s. 381)

“**Boykotaj Düşmanı**” adlı hikâyede komiser Mahmut Yesrî’nin gazeteci olduğunu bilmeyene kadar kibar tavrı görülmektedir. Fakat gazeteci olduğunu öğrenir öğrenmez kabalaşmış ve onu aşağılayan bir tavırla odadan dışarı kovarak sözel şiddet uygulamıştır.

4.3.4. Ömer Seyfettin’in Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerinde Sözel Şiddete Maruz Kalan Kişilerin Verdiği Tepkilere İlişkin Bulgular

İncelenen hikâyelerde sözel şiddete maruz kalan kişiler sözel şiddete karşı çıkma/direnme tepkisi “Piç” ve “Primo Türk Çocuğu” hikâyelerinde görülmüştür.

Teslim olma/direnme tepkisi “Boykotaj Düşmanı” hikâyesinde tespit edilmiştir. Bulgular aşağıda Tablo 17 ‘de verilmiştir.

Tablo 17

Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyelerde Sözel Şiddete Verilen Tepkilere İlişkin Bulgular

Sözel Şiddete Verilen Tepkiler	Türkçülük Düşüncesine Dayanan Hikâyeler			Toplam	
	Boykotaj Düşmanı	Piç	Primo Türk Çocuğu	f	%
Sözel Şiddete Karşı Çıkma/Direnme	-	1	1	2	66.6
Teslim Olma/Boyun Eğme	1	-	-	1	33.3
Toplam	1	1	1	3	%100

Tablo 17’de “Piç” ve “Primo Türk Çocuğu” hikâyelerinde %66.6 oranında sözel şiddete karşı çıkma/direnme tepkisi belirlenmiş, “Boykotaj Düşmanı” hikâyesinde ise %33.3 oranında teslim olma/boyun eğme tepkisi görülmüştür.

4.3.4.1. Sözel şiddete karşı çıkma/direnme

Bu örnekte yazar, Ahmet Nihat’ı sabırla dinledikten sonra uğradığı Türk kimliğine yapılan saldırı şeklindeki sözel şiddete karşı çıkarak cevap verir.

“... Ey azizim, şimdi halis bir Fransız olduğumu anladın mı?” Gülüyor ve muzaffer bir tavırla yüzüme bakıyordu. Mermere dayalı dirseklerim uyuşmuş, acıyordu. Geri çekildim:

—Anladım, lakin zaten Türk değilmişsiniz ki... Piçmişsiniz!

diyerek ayağa kalktım. O galiba benden takdir ve hayret bekliyordu.”

(Seyfettin, 2017, s. 289-295)

Yazar, içinden öfkelenerek ve dişlerini sıkarak dinlediği Ahmet Nihat’ı sözlerini

bitirdikten tersleyerek uğradığı sözel şiddete karşı çıkmıştır.

4.3.4.2. Teslim olma/boyun eğme

Maruz kalınan sözel şiddeti kabullenerek, tartışmaya girmeyip boyun eğerek kendisine söylenileni yapma durumu saptanmıştır.

“Komiser onun gazeteci olduğunu duyunca sanki üzüldüğüne, biraz ehemmiyet verdiği pişman oldu. “Aranır, bulunursa bulunur, bulunmazsa ne yapalım, haydi arş, dışarı! Burada sizin işiniz yok...” diye onu kovmaktan beter etti.

Karakoldan çıktı.”

(Seyfettin, 2017, s. 381)

Komiser, **“Boykotaj Düşmanı”** Mahmut Yesrî’yi incitici sözlerle odadan kovarak sözel şiddet uygulamış; Mahmut Yesrî de bu şiddete hakkını savunmadan karakoldan çıkmıştır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada Türkçe dersinin temel araçlarından olan edebi metin türlerinden hikâye üzerinden hareket edilmiştir. Araştırmada, Türk edebiyatında hikâye türünün özellikle çocuklar tarafından en çok okunan isimlerinden Ömer Seyfettin'in "Savaş-tarih, Balkanlar ve Türkçülük düşüncesi" konularının merkezde olduğu eserleri sözel ve simgesel şiddet unsurları bakımından incelenmiştir.

Yazarın bahsi geçen hikâyeleri arasında özellikle savaş ve tarih konulu eserlerde diğerlerine oranla sayı bakımından sözel şiddet unsurunun daha çok yer aldığı tespit edilmiştir. Yaptıkları çalışmalarda Dağlıoğlu ve Çakmak (2009) hikâye metinlerinin, Blatt (1972) da tarihsel konularda yazılan metinlerin çok sayıda şiddet unsuru içerdiği sonucuna ulaşmışlardır.

İnceleme sonucunda, Ömer Seyfettin'in incelenen 22 hikâyesinden 17'sinde (%77) sözel ve/veya simgesel şiddeti örnekleyen olaylara yer verildiği saptanmış, buna göre Ömer Seyfettin hikâyelerinde sözel ve/veya simgesel şiddetin görülme olasılığının yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Ömer Seyfettin hikâyelerinde sözel ve simgesel şiddet unsurlarına rastlanmasında; savaş ve şiddetin paralel kavramlar olmasının, doğal olarak savaşın şiddeti doğurmasının etkisi büyüktür. Ayrıca Ömer Seyfettin'in asker kimliğine sahip bir yazar olarak savaş ortamlarında bulunduğu hatta bir süre esir düştüğü dikkate alınırsa, döneminde yaşadığı ve gözlemlediği olayları genç nesillere aktarmak istemesinin de hikâyelerinde savaş ve buna bağlı olarak şiddetin yer almasında etkili olduğu düşünülebilir.

İncelenen 22 hikâyede tespit edilen 23 örneğin 9'unda (%39) sözel şiddetin öfke/kızgınlık nedeniyle gerçekleştiği belirlenmiştir. Şiddet konusuna dair araştırma

raporunda da öfke/kızgınlığın, şiddetin oluşumunun başlıca nedenleri arasında olduğu sonucuna ulaşılması; bu çalışma sonucuyla örtüşmektedir (TBMM, 2007, s. 78). Dilidüzgün (2005) makalesinde hikâyeyi incelemiş ve bu çalışmayla benzer olarak şiddet nedeni olarak 'öfke' kavramını tespit etmiştir.

Öztürk ve Giren (2016) yaptıkları çalışmada hikâye kitaplarını şiddet ve korku unsurları açısından analiz etmişlerdir. Çalışmalarında şiddet ögesini "şiddet içerikli kelimeler" ve şiddet içerikli görüntüler" olarak inceleyerek söz varlığı ve fiziksel şiddet açısından ele alınmıştır. Bu çalışma ile Öztürk ve Giren (2016) 'in çalışması karşılaştırıldığında yalnızca "bağırma" ve "aşırı kızgın yüzler" şiddet unsurları benzerlik taşımaktadır. Öztürk ve Giren (2016) 'in çalışmasında "bağırma" ve "aşırı kızgın yüzler" şiddet içeren görüntüler sınıflaması içerisinde değerlendirilmiştir. Bu çalışmada ise "bağırma" sözel şiddet , "aşırı kızgın yüzler" ise simgesel şiddet içerisinde ele alınmıştır.

Geisen (2009) "İktidar ve Şiddet" adlı çalışmasında şiddetin "amaca ulaşmak için gerekçelendirildiği"ni ifade etmektedir (s. 45). Genelleme yapamamakla birlikte; şiddet nedeninin, şiddet yöntemini de belirleyebildiğini söylemek mümkündür. Çalışmada öfke/kızgınlık şiddet nedeni tespit edilen örnekteki şiddetin yönteminin nedene bağlı olarak kızma/azarlama/bağırma olması, istediği/dediği şeyi yaptırma isteği (otoriteyi sağlama) nedeniyle tehdit etme yönteminin kullanılmış olması şiddet nedeni ve yöntemi arasındaki ilişkiyi desteklemektedir.

Bayındır (2010) çalışmasında; çocukların şiddete tanık olma durumları, şiddetin farkında olma durumları, şiddet görme durumları, yaşanan şiddetten etkilenme durumları ve çocukların evde yaşanan şiddet anında gösterdiği gözlenebilir tepkileri incelemiştir. Bu çalışmayla benzer olarak sessiz kalma, üzülmeye/ağlama, kişileri sakinleştirmeye çalışarak şiddete karşı çıkma/direnme tepkilerinin, bu çalışmada belirlenen tepkilerle örtüştüğü sonucuna varılmıştır. Ancak kaçma, başkasından yardım isteme, saklanma gibi çalışmada tespit edilenlerden farklı tepkiler de görülmüştür. Bu çalışmada şiddet yöntemi olarak belirlenen bağırma; Bayındır'ın (2010) çalışmasında tepki olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.1.1. Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Sözel Şiddete İlişkin Sonuçlar

Bu bölümde Ömer Seyfettin'in savaş-tarih, Balkanlar konulu ve Türkçülük düşüncesine

dayanan hikâyelerinde tespit edilen sözel şiddet unsurlarına ilişkin verilerden elde edilen sonuçlara yer verilmektedir.

Çalışmada Ömer Seyfettin'in 22 hikâyesi incelenmiş ve toplamda 23 sözel şiddet örneği saptanmıştır.

Savaş ve tarihi konu edinen 15 hikâye incelenmiş; eserlerin 10' unda 14 sözel şiddet örneği belirlenmiştir. "Kızılelma Neresi?, Nadan, Teke Tek" hikâyelerinde 1'er örnek; "Başını Vermeyen Şehit, Ferman, Kütük ve Topuz" hikâyelerinde 2'şer ve "Vire" hikâyesinde 3 sözel şiddet örneği tespit edilmiştir. Beş hikâyede ise (Büyücü, Çanakkale'den Sonra, Forsa, Niçin Zengin Olmamış?, Zeytin Ekmek) sözel şiddet örneği tespit edilememiştir. Buna göre Ömer Seyfettin'in savaş ve tarihi konu edinen hikâyelerinde sözel şiddeti örneği %66.6 oranında yer almaktadır.

Balkanlar konulu 4 hikâye incelenmiş eserlerin tamamında sözel şiddete yer verildiği görülmüştür. Dolayısıyla balkanlarla ilgili hikâyelerde sözel şiddetin yer alma durumu %100 ortaya çıkmaktadır. Eserlerde toplamda 6 sözel şiddet örneği tespit edilmiştir. 3 örnekle en fazla "Bomba" adlı hikâyede sözel şiddet belirlenmiş olup "Beyaz Lâle", "Hürriyet Bayrakları" ve "Tuhaf Bir Zulüm" hikâyelerinde 1'er örnek belirlenmiştir. Türkçülük düşüncesine dayanan 3 hikâye incelendiğinde her hikâyede 1 sözel şiddet örneği tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu grupta da eserlerde sözel şiddetin görülme oranı %100'dür.

Bu verilere bakıldığında savaş ve tarih konulu eserlerin sayı bakımından sözel şiddet örneğine daha çok yer verdiği belirlenmiştir. Çotuksöken'in (2015) çalışmasında ifade ettiği gibi şiddet, tarih ve kültürle iç içedir. Bu nedenle savaş ve tarih konularıyla ilgili hikâyelerde sözel şiddetin daha fazla olması beklenen bir sonuçtur. Tarihte farklı milletlerin birbirlerine üstünlük kurmaya çalışması nedeniyle savaşlar gerçekleşmiş ve şiddet kaçınılmaz olmuştur.

Hikâye grupları örnek tespit edilen hikâyelerde sözel şiddet görülme olasılığı açısından karşılaştırıldığında bu olasılık; savaş ve tarih konulu hikâyelerde 10 hikâyeden 14 örnek ile %1.4; Balkanları konu edinen eserlerde 4 hikâyeden 6 örnek ile %1.5; Türkçülük düşüncesine dayanan eserlerde ise 3 hikâyede 3 örnek ile %1'dir. Bu durum da konularına göre sözel şiddetin görülme olasılığının en yüksek olduğu eserlerin balkanları konu edinen hikâyeler olduğunu ortaya koymaktadır.

Ancak hikâye sayılarına ve hikâyelerde sözel şiddete yer verme oranlarına bakıldığında savaş ve tarih konulu eserlerin %67'sinde Balkanlar konulu ve Türkçülük düşüncesine

dayanan eserlerin ise %100'ünde sözel şiddete yer verildiği görülmektedir. Dolayısıyla beklenenin aksine savaş ve tarih konulu eserlerde sözel şiddetin görülme olasılığının Balkanlar ve Türkçülük düşüncesine dayanan eserlere göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sözel şiddetin tarafları açısından savaş ve tarih konulu hikâyelerde genellikle Türk komutanları, elçileri ve askerleri Bulgarlar, Eflâklar gibi farklı milletlere sözel/simgesel şiddet uygulamışlardır. Balkanlar konulu hikâyelerde ise daha çok Bulgar komitacıların Türklere yaptıkları, uyguladıkları sözel/simgesel şiddet söz konusudur. Savaş ve tarih konulu hikâyelerde daha çok Türklerin şiddet uygulayan taraf olduğu; Balkanlar konulu hikâyelerde ise Türklerin şiddet gören taraf olduğu bulgusu elde edilmiştir. Eserlere bakıldığında şiddetin tarafları savaş-tarih konulu eserlerde farklı milletler (%50), Balkanlar konulu (%50) ve Türkçülük düşüncesine dayanan (%67) konu alan eserlerde tanıdıklar/arkadaşlardır. Aynı şekilde tespit edilen tüm örnekler incelendiğinde de şiddetin taraflarında öne çıkan grupların aynı olduğu sonucuna varılmaktadır. 23 örneğin 8'inde sözel şiddet farklı milletler arasında (%35), 7'sinde ise tanıdık/arkadaşlar arasında (%30) gerçekleşmektedir. Üçüncü sırada %21 ile komutan ve askerler gelmektedir. Kişinin karşı tarafa herhangi bir türde şiddet uygulayabilmesi önce kendisine güvenmesine bağlıdır. Kişi kendisine güveniyorsa kendisinin ya da topluluğunun güçlü olduğunu düşünüyor demektir. Özgüven ve güç kavramlarının doğru orantılı ifadeler olduğu söylenebilmektedir. İncelenen hikâyelerde ise uygulanan sözel/simgesel şiddet güçlü tarafından güçsüze uygulanmıştır. Ancak "Topuz" adlı hikâyede yöneten- yönetilen ilişkisi bakımından, statü olarak güçsüz olan Tosun Bey, Niş Bey'ine şiddet uygulamıştır.

Üç grupta sözel şiddetin uygulanma nedenleri incelendiğinde savaş ve tarihi konu alan eserlerde örneklerin %50'sinde sözel şiddetin öfke/kızgınlık nedeniyle; balkanları konu alan eserlerde istediğini/dediğini yaptırma (otoriteyi sağlama) isteği nedeniyle; Türkçülük düşüncesine dayanan eserlerde ise düşmanlık/nefret, öfke/kızgınlık ve değersiz görme/küçümseme nedenlerinin eşit olarak (%33) yer aldığı görülmüştür. Tüm eserler dikkate alındığında yine benzer bir durum ortaya çıkmakta, eserlerde sözel şiddetin uygulanmasında öfke/kızgınlık nedeni birinci sırada yer almaktadır. 23 örneğin 9'unda (%39) sözel şiddet öfke/kızgınlık sebebiyle, 6'sında (%26) ise istediğini/dediğini yaptırma (otoriteyi sağlama) isteği sebebiyle gerçekleşmektedir.

Sözel şiddetin uygulanmasında kullanılan yöntem açısından savaş ve tarihin anlatıldığı hikâyelerde dengeli bir dağılım olduğu ve sözel şiddetin daha çok

kızma/azarlama/bağırma (%36), tehdit etme (%36) ve hakaret etme/aşağılama (%29) şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. Hakaret etme/aşağılama yöntemi ise hem balkanların ele alındığı (%67) hem de Türkçülük düşüncesinin anlatıldığı eserlerde (%100) birinci sırada yer almaktadır. Tüm örnekler bir arada değerlendirildiğinde 23 sözel şiddet örneğinin 11'i (%48) hakaret etme/aşağılama, 7'si (%30) tehdit etme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Buna göre Ömer Seyfettin'in incelenen eserlerinde sözel şiddet örneklerinin yarısının hakaret etme/aşağılama yöntemine dayandığı saptanmıştır.

Eserlerde, sözel şiddete maruz kalan kişilerin verdiği tepkiler açısından; savaş ve tarihi ele alan eserlerde şiddete karşı çıkma/direnme ve teslim olma/boyun eğme tepkisinin eşit olarak gerçekleştiği (%29) görülmektedir. Balkanları anlatan eserlerde sessiz kalmanın (%50), Türkçülük düşüncesine bağlı eserlerde de şiddete karşı çıkma/direnmenin (%67) ön planda olduğu belirlenmiştir.

Örneklerin tamamına bakıldığında 23 sözel şiddet örneğinin 8'inde (%35) şiddet mağdurunun tepkisi karşı çıkma/direnme olurken, 7 örnekte (%30) boyun eğme olarak gerçekleşmiştir. Bu durum diğer örneklerde sessiz kalma, üzülmeye vb. tepkiler yer aldığı düşünülürse Ömer Seyfettin hikâyelerinde sözel şiddete karşı verilen tepkilerin daha çok pasif tepkiler olduğuna işaret etmektedir.

5.1.2. Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Simgesel Şiddete İlişkin Sonuçlar

Bu bölümde Ömer Seyfettin'in 22 eseri; savaş ve tarih konulu 15 hikâyesi, Balkanlar konulu 4 hikâyesi ve Türkçülük düşüncesini konu alan 3 hikâyesi simgesel şiddet açısından incelenmiş, savaş ve tarih konulu hikâyelerinde 9, balkanlar konulu eserlerde 1 olmak üzere toplamda 10 örnek belirlenmiştir.

Veriler, savaş ve tarihi ele alan 15 hikâyenin 5'inden elde edilmiş, 10 hikâyede örnek tespit edilememiştir. Dolayısıyla bu grupta yer alan eserlerin %33'ünde simgesel şiddete yer verilmiştir. Balkanları konu edinen 4 eserden sadece birinde (%25) veri elde edilmiştir. Türkçülük akımına dayanan eserlerde ise simgesel şiddet örneği saptanamamıştır. Bu verilere göre savaş ve tarih konulu hikâyelerin, Ömer Seyfettin'in incelenen hikâyeleri içerisinde simgesel şiddete yer verme (%33) ve hikâyelerde görülme sıklığı (1.8) açısından en çok yer aldığı eserler olduğu ortaya konulmuştur. En fazla simgesel şiddet unsuru 4 örnekle (%44.4) "Pembe İncili Kaftan" hikâyesinde tespit

edilmiştir.

Simgesel söz konusu olduğunda şiddetin nedeni en fazla öfke/kızgınlıktır. % 44.4 oranında öfke/kızgınlık nedeninin 2 örneği “Nadan” adlı hikâyede saptanmıştır. Korkutma/sindirme/üstünlük kurma isteği sadece “Pembe İncili Kaftan” hikâyesinde görülmüştür.

Simgesel şiddetin yöntemi açısından ise %56’lık görülme oranıyla hakaret etme/aşağılama; yönteminin kullanımı birinci sırada yer almaktadır.

Tespit edilen simgesel şiddet unsurlarında, bunlara maruz kalan kişilerin tepki olarak en fazla %55.5 oranıyla sessiz kalma ve diğer örneklerde eşit oranlarla (%22.2) simgesel şiddete karşı çıkma/direnme ve teslim olma/boyun eğme tepkileri belirlenmiştir.

Balkanlar konulu hikâyelerde “Hürriyet Bayrakları” adlı metinde Türk zabiti ve subayı Bulgar köyüne giderler. Burada Bulgar bir köylünün bu Türklere umursamaz davranışı tespit edilmiştir. **Farklı milletler arasında gerçekleştiği** belirlenen simgesel şiddetin Bulgarların Türklere duyduğu **düşmanlık/nefret nedeniyle** gerçekleştiği saptanmıştır. Bulgar köylünün umursamaz davranışı, Türklere gördüğü hâlde görmezden gelişi ve sonrasında sert bakışıyla uyguladığı simgesel şiddetin, **karşısındakini değersiz görme/küçümseme yöntemiyle** gerçekleştiği belirlenmiş olup bu şiddete maruz kalan zabıt ve subay, özellikle Bulgarların Türklere farklı olmadığını iddia etmiş olan zabıt; şaşkınlıktan bir şey diyememiş, **sessiz kalmışlardır**.

5.2. Öneriler

Çalışmada Ömer Seyfettin’in incelenen hikâyelerinin yaklaşık %80’inde sözel ve/veya simgesel şiddet örneklerine yer verildiği belirlenmiş, ancak bu örneklerin okuyucular özellikle çocuklar üzerinde ne tür etkileri olabileceği değerlendirmeye alınmamıştır. Bu noktada;

- Ömer Seyfettin, Türk edebiyatının hikâye alanında en önemli yazarlarından biridir. Eserleri daha çok çocuklar tarafından okunan yazarın hikâyelerinde yer alan sözel ve simgesel şiddet örneklerinin okuyucular üzerinde nasıl bir etkisi olduğu, olumlu ya da olumsuz etkilerinin olup olmadığı bilimsel çalışmalarla araştırılmalıdır.

- Öncelikle doğrudan çocuklar için değil yetişkinler için yazan bir yazar olması da dikkate alınarak, Ömer Seyfettin hikâyelerinin içerik değerlendirmesi yapılmalı ve yaş gruplarına göre okutulabilecek olan hikâyeler alan uzmanlarınca belirlenmelidir.
- Lisans eğitimindeki öğretmen adaylarına, öğrencilere tavsiye edilebilecek olan kitapların şiddet içerip içermemesi bakımından incelemesi yaptırılmalı ve buna göre kitap değerlendirme formu doldurulmalıdır. Bu formlar öğretmen adayında, meslek hayatına başladığında yararlanabileceği bir portfölyö olarak saklanabilir.
- Anne, baba ve öğretmenlerin çocuğa kitap tavsiye etmeden veya okutmadan önce kendilerinin mutlaka okuyup değerlendirmesi gerekir.
- Şiddetin hayatın bir gerçeği olduğu düşünüldüğünde, şiddeti yok saymak yerine kabul edilebilir ölçülerde yer aldığı eserler üzerinden çocukların şiddet kavramı, çeşitleri vb. konularda bilgilendirilmesi amacıyla bu tür kitaplardan yararlanılabilir.
- Araştırmalarda da belirtildiği üzere özellikle sözel şiddetin şiddet olarak değerlendirilmediği ya da pek çok insanın sözel şiddete uğradığının farkında olmadığından hareketle, çocukların sözel ve simgesel şiddete karşı farkındalığının artırılması noktasında yaş grubuna uygunluğu belirlendikten sonra Ömer Seyfettin'in eserlerinden yararlanılabilir.
- Türkçe öğretiminin temel amaçlarından biri öğrencileri hayata ve karşılaşabilecekleri sorunlara (şiddet, şiddetle baş etme vb.) hazırlamaktır. Yine yaş grubuna uygun metinlerden hareket etmek koşuluyla Ömer Seyfettin'in hikâyelerinden Türkçe eğitiminde problemin tanımlanması, problemin farklı açılardan ele alınması ve farklı çözüm önerilerinin üretilmesi gibi etkinliklerde yararlanılabilir. Ya da Türkçe derslerinde şiddetle ilişkilendirilebilecek konular işlenirken bu metinlerdeki olaylardan "örnek olay" olarak yararlanılabilir.
- Ömer Seyfettin'in en önemli özelliklerinden biri hikâyelerinde milli değerleri aktarmasıdır. Bu doğrultuda Ömer Seyfettin hikâyelerinden Türkçe eğitiminde öğrencilere milli değerlerin öğretilmesi alanında da yararlanılabilir. Ayrıca bu metinler şiddet üzerinden bağlantı yapılarak kazandırılacak, sevgi, saygı, hoşgörü, demokrasi vb. pek çok evrensel değerın öğretiminde araç olarak kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Akkaya, N. (2002, Nisan). *Ömer Seyfettin'in "Bomba" adlı öyküsündeki şiddet unsurları*. Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu Bildirileri, 47-51.
- Aksan, D. (2009). *Anlambilim: anlambilim konuları ve Türkçenin anlambilimi*. Ankara: Engin Yayınları.
- Aktaş, A. (2019). *Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde Türk kimliği ve milliyetçi söylem*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Akyüz, E. (2014). Çocuk edebiyatı yapıtları ve eşduyum eğilimi. *International Journal of Language Academy*, 2(4), 385-402. doi: 10.18033/ijla.159
- Alangu, T. (1968). *Ömer Seyfeddin-ülküçü bir yazarın romanı*. İstanbul: May Yayınları.
- Alpöge, G. (2002). Çocuk edebiyatına yansıyan şiddet'le televizyondaki şiddet'in karşılaştırılması. *Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu*, 166- 169.
- Argunşah, H. (2017). *Ömer Seyfettin bütün eserleri hikâyeler 1*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Argunşah, H. (2017). *Ömer Seyfettin bütün eserleri hikâyeler 2*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Argunşah, H. (2017). *Ömer Seyfettin bütün eserleri hikâyeler 3*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Arseven, T. (2018). Fakir Baykurt'un Tırpan adlı romanının simgesel şiddet açısından incelenmesi. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 24, 81-91. doi: 10.22559/folkloredebiyat.2017.70
- Ateşman, E. (1997). Dil ve Şiddet. 6. *Germanistik Sempozyumu "Açılımlar, Olanaklar ve Erekler" Bildiri Kitabı*, Mersin: Mersin Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü Yayınları.
- Aydemir, C. (1989). *Ömer Seyfettin ve hikâyelerinde eğitim değerleri*, (Yayımlanmış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bursa.
- Aytekin, H. (2016). *Çocuk ve gençlik edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ayyıldız, M. ve Birgören, H. (2005). *Edebiyat bilgi ve teorileri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Banarlı, N. S. (1971). *Resimli Türk edebiyatı tarihi I-II*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- Başçallı, Ş. (2010). *Ömer Seyfettin'in eserlerinde dil ve milliyetçilik*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Bayındır, N. (2010). Aile içinde yaşanan şiddete karşı çocuğun gösterdiği tepkiler. *Mehmet Akif Ersoy Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 1-9. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/181730>
- Bilgegil, K. (1989). *Edebiyat bilgi ve teorileri*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Bölükbaş, F. (2002). "Beyaz Lâle" öyküsünün şiddet-çocuk psikolojisi bağlamında değerlendirilmesi. *Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu*, 65-70.
- Büker, S. ve Kıran, A. E. (1999). Televizyon reklamlarında kadına yönelik şiddet: şiddetin nesnesi kadın. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Canlı, S. (2014). *Türkçe ders kitaplarına seçilecek metinlerin niteliği üzerine bir araştırma*, (Yayımlanmış Doktora Tezi). Ankara üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Çağbayır, Y. (2007). *Orhun yazıtlarından günümüze Türkiye Türkçesinin söz varlığı Ötüken Türkçe sözlük*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Ceyhan, N. (2009). *II. Meşrutiyet dönemi Türk hikâyesi. (1908-1918)*. İstanbul: Selis Kitaplar.
- Çotuksöken, B. (2009). Şiddetin antropolojik temeli. *Felsefelogos*, 37, 7-12. Erişim adresi https://issuu.com/buyukkutuphane/docs/felsefelogos_-_say_37_-_may_s_2009_7eafafcbf0264b
- Dağlıoğlu, H. E. ve Çakmak Ö. (2009). Okul öncesi çocuklarına yönelik yayınlanan hikâye kitaplarının şiddet ve korku öğeleri açısından incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23, 3, 510- 534. Erişim adresi https://dergipark.org.tr/en/pub/tk/issue/48915/623742#article_cite
- Demirel, Ş. (2010). *Edebi metinlerle çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2000). *Öğrenme Sanatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Devellioğlu, F. (1990). *Büyük Osmanlıca - Türkçe sözlük*. İstanbul: Feryal Matbaacılık.
- Dilidüzgün, S. (2005). Eğitsel bir bakış açısıyla Ömer Seyfettin ve "Kaşağı". *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 11-24. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhayefd/issue/8784/109809>
- Dilidüzgün, S. ve Uz, N. C. (2002) . Çocuk kitaplarında şiddet- ama hangi şiddet?. *Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu*, 22-26.

- Dilidüzgün, Ş. (2010). *Metinbilim ve Türkçe öğretimi uygulamalı bir yaklaşım*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Doğan, D. M. (2011). *Büyük Türkçe sözlük*. Ankara: Yazar Yayınları.
- Doğan, İ. (2007). *Sosyoloji: kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğan, İ. (2000). *Sosyoloji, kavramlar ve sorunlar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Elmas, N. (2017). *Hikâyenin öyküsü*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Enginün, İ. (2012). *Yeni Türk edebiyatı araştırmaları 1*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Erten, Y. ve Ardalı, C. (1996). Saldırganlık, şiddet ve terörün psikososyal yapıları. *Cogito*, Sayı 6-7, 143-164.
- Fırat, H. (2012). *Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan masal ve öykü kitaplarının korku ve şiddet öğeleri açısından incelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi). Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Çanakkale.
- Fırat, H. ve Çeker, S. (2016). Çocuk kitaplarında dilin şiddet aracı olarak kullanımı. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25, 83-107. Erişim adresi <https://www.researchgate.net/>
- Fırat, Ö. H. , Güleç, H. ve Şahin, Ç. (2013). Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan masal ve hikâye kitaplarının korku ve şiddet öğeleri açısından incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(5), 217-241. doi:10.9761/JASSS1504
- Fırtına, Ö. (2002). Alman çocuk edebiyatında şiddet unsuruna bir örnek. *Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu*, 27-31.
- Geçgel, H. (2011). *Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Geisen, T. (2009). İktidar ve şiddet: zorunlu bir ayırım mı?. *Felsefelogos*, 37, 41-46. Erişim adresi https://issuu.com/buyukkutuphane/docs/felsefelogos_-_say_37_-_may_s_2009
- Gökşen, E. N. (1985). *Örnekleriyle çocuk edebiyatımız*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Gülbahar, Y. ve Alper, A. (2009). Öğretim teknolojileri alanında yapılan araştırmalar konusunda içerik analizi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2, 93-111. doi: 10.1501/Egifak_0000001178
- Güleryüz, H. (2003). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Gültekin, A. (1989). *Çocuk ve gençlik edebiyatı yazıları*. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Gültekin, A. (2002). Çocuk edebiyatı yazarı Mevlüt Kaplan'ın "Bücür Osman" adlı

öyküsünde şiddet ögesi. *Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu Bildirileri*, 77-80.

Günay, D. (2007). *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Gür, A. ve Engin, E. (2015). *Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Gürbüz, U. (2002). Şiddetin dilsel boyutu. *Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu Bildirileri*, 216-220.

İlkhan, İ. ve Koç, Y. (2002). Edebiyatta çocuğa yansıyan sosyolojik ve psikolojik şiddet eylemi üzerine. *Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu Bildirileri*, 10-16.

Işiker, F. (2011). *Televizyon yayınlarında şiddet*, (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzmanlık Tezi). Ankara: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. Erişim adresi <https://www.rtuk.gov.tr/uzmanlik-tezleri/3728/932/uzmanlik-tezleri.html>

Kabaklı, A. (1997). *Türk edebiyatı*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Kafes, İ. E. (2018). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan edebi metinlerin şiddet öğeleri bakımından incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İzmir.

Kaplan, M. (2002). *Hikâye tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kara, Ş. (2007). Fantastik çocuk kitaplarında uzamın imgesel işlevi ve şiddet. *Cankaya University Journal of Arts and Sciences*, 1(7), 61-72. Erişim adresi <https://pdfs.semanticscholar.org/0d14/fb63c3f12bbe07881a2e1a4a79e56b61e0c9.pdf>

Karabulut, M. (2013). Hikâye tekniği bakımından Ömer Seyfettin'in "Beyaz Lâle" hikâyesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, 18(18), 117-129. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/620367>.

Kavcar, C., Oğuzkan, A. F. ve Aksoy, Ö. (2004). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kavcar, C. (2017). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kemal, A. (2008). *Ömer Seyfettin'den seçme hikâyeler-Türk klasikleri*. İstanbul: Kitap Zamanı Yayınları.

Kıbrıs, İ. (2004). *Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kıbrıs, İ. (2010). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Koç, T. (1998). Dilimizden olacak kıyametimiz. *Hece Kültür evi Etkinlikleri II, Hece, Yıl:2 Sayı: 16*.

- Kolcu, A. İ. (2015). *Öykü sanatı*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Korkmaz, R. (2016). *Yeni Türk edebiyatı el kitabı 1839-2000*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Köknel, Ö. (1982). *Kaygıdan mutluluğa: kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Köknel, Ö. (1996). *Bireysel ve toplumsal şiddet*. İstanbul: Altın Kitapları Yayınevi.
- Kuzu, T. (2002). Masallarda “üvey anne” şiddeti. *Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu*, 22-26.
- Lekesiz, Ö. (2017). *Yeni Türk edebiyatında öykü 1*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Macit, M. ve Soldan, U. (2008). *Edebiyat bilgi ve teorileri: el kitabı*. Grafiker Yayınları.
- Menteşe, O. B. (1992). Sanat’da Modernizm’den Postmodernizm’e. *Littera Edebiyat Yazıları*, 3, 236-240.
- Michaud, Y. (1995). *Şiddet*. (Çev. Cem Muhtaroglu), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ogur, E. (2011). Ömer Seyfettin’in tarih konulu hikâyelerinde değerler. *U.Ü Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(20), 91-109. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/214865>
- Önal, M. (2012). *Edebiyat sanatı*. Ankara: Kurgan Yayınları.
- Öner, S. (2005). *Örneklerle kompozisyon sanatı*. İstanbul: Yuva yayınları.
- Özdemir, E. (2002). *Yazınsal türler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, E. (1994). *Türk ve dünya edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özkırımlı, A. (2007). *Türk dili dil ve anlatım*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk, M. ve Giren, S. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanan hikâye kitaplarındaki korku ve şiddet öğelerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 5(4), 2095-2108. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/teke/issue/26927/283126>
- Özyer, N. (2002). Çocuk kitaplarında olumlanan şiddet. *Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu*, 71-76.
- Parlak yıldız, H. (2002). 10-12 yaş gruplarına yönelik çocuk kitaplarında şiddet unsuru. *Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu Bildirileri*, 105-111.
- Parlatır, İ. (2006). *Servet-i Fünûn edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Püsküllüoğlu, A. (2003). *Türkçe sözlük*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Polat, N. H. (2007). Ömer Seyfettin. *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, 80-82
- Polat, N. H. (2011). *Ömer Seyfettin- bütün hikâyeleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Polat, N. H. (2012). Ömer Seyfettin'de ilginç söz varlığı. *Bilig*, 63, 189.
Erişim adresi <http://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/2451-published.pdf>
- Polat, N. H. (2016). *Ömer Seyfettin bütün nesirleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/27591/290653>.
- Sever, S. (2002). Çocuk kitaplarına yansıtılan şiddet (Millî Eğitim Temel Yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme bağlamında bir değerlendirme). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35, 25-37, doi: 10.1501/egtfak._0000000059.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2011). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Solak, Ö. (2014). *Kuramdan uygulamaya edebiyat çalışmaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, Ç. (2004). Problem çözme becerisinin temel felsefesi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 160-170. Erişim adresi <https://scholar.google.com.tr/>.
- Şirin, M. R. (2000). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Taşdemir Afşar, S. (2015). Türkiye’de şiddetin “kadın yüzü”. *Journal of Sociological Studies/Sosyoloji Konferansları*, (52), 715-753. doi: 10.18368/IU/sk.04297
- Tavşancıl, E. ve Aslan E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- TBMM, (2007). Türkiye’de ortaöğretime devam eden öğrencilerde ceza ve infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlü çocuklarda şiddet ve bunu etkileyen etkenlerin saptanması- araştırma raporu. Erişim adresi https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1413_Ek_Arastirma_Raporu.pdf
- TBMM, (2013). Sağlık çalışanlarına yönelik artan şiddet olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan meclis araştırma komisyonuraporu. Erişim adresi

https://www.tbmm.gov.tr/arama_komisyoni/saglik_calisanlari/docs/ss454.pdf.

- Tekşan, K. (2013). Ömer Seyfettin'in üç hikâyesinde problem çözme yöntemi ve bu hikâyelerin Türkçe öğretiminde kullanılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 310-341. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/181425>
- Tosunoğlu, M. H. Çocuk, G. H. E ve Gök, Z, G. (2008). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine göre Ömer Seyfettin. *2.Dünden Bugüne Ömer Seyfettin Sempozyumu Bildirileri*, Gönen: Gönen Belediyesi Kültür Yayınları.
- Tülek, A. (2010). *Ömer Seyfettin'den seçme hikâyeleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Basım Evi.
- Türk, B. (2007). Bourdieu ve söylem tartışmaları. (Der. Güney Çeğin vd.), *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*, 605-625.
- Ustaoglu, P. (2006). *Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde çocuğa görelilik açısından olumlulukları ve olumsuzluklar*, (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü: Samsun.
- Ünal, Ş. (2012). *Dil ve kültür*. Ankara: Eskiye Yayınları.
- Ünlü, M. (2009). *Türkçede öykü-roman*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Ünsal, A. (1996). Genişletilmiş bir şiddet tipolojisi. *Cogito*, 6-7, 29-36.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2016). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yardimciel, F. (2015). *Bir çocuk edebiyatı yazarı olarak Aysel Gürmen'in eserleri üzerinde ilettiği değerler bakımından incelemeler*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Erzurum.
- Yavuz, S. (2014). *Şiddetin sosyo-kültürel kaynakları ve medya metinleri aracılığıyla sunumu: "Güneşi Beklerken" dizi filmdeki şiddet olgusunun içerik analizi yöntemi ile belirlenmesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Yelten, M. (2013). *Türk dili ve anlatım bilgileri*. İstanbul: Der Yayınları.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23, 7-11. Erişim adresi <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5326>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, N. (2005). *"Türkiye'de okulöncesi eğitimi" erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa Yayınları.

Yavuzer, H. (1998). *Çocuk ve suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1999). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Soyad, Ad: KAYA, Sibel

Doğum Yeri ve Tarihi: Edremit / BALIKESİR – 29.03.1993

Eposta: sbel.ceker@gmail.com

Telefon: 0544 340 0804

EĞİTİM BİLGİLERİ

Derece	Kurum
İlkokul	Avni Özpolat İlköğretim Okulu (Burhaniye/ Balıkesir)
Ortaokul	Gazi Ortaokulu (Burhaniye/ Balıkesir)
Lise	Burhaniye Lisesi (Burhaniye/ Balıkesir)
Lisans	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü
Yüksek Lisans	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı